

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 41

כי כאשר השמים החדשים כו'

כי כאשר השמים החדשים

באמצעות תשובה וקבלת עול מלכות שמים, הנשמה שבגוף ממשיכה את עצמות ה' אל העולמות: ה"שמים" הלוהטים שלה, הרצוא של "בכל מאדך", הופכים את השמים ל"כסא" של ה', ו"הארץ" השפלה שלה, השוב, הופכת את הארץ ל"הדום רגליו". לעתיד לבוא ה' עצמו יעשה שמים וארץ חדשים, ש"עומדים לפני", ויגלה את פנימיותו; הזרע של המצוות שלנו כעת ו"שם" קבלת עולו יתרוממו למדרגה זו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/41

הנקודה

באמצעות תשובה וקבלת עול מלכות שמים, הנשמה שבגוף ממשיכה את עצמות ה' אל העולמות: ה"שמים" הלוהטים שלה, הרצוא של "בכל מאדך", הופכים את השמים ל"כסא" של ה', ו"הארץ" השפלה שלה, השוב, הופכת את הארץ ל"הדום רגליו". לעתיד לבוא ה' עצמו יעשה שמים וארץ חדשים, ש"עומדים לפניי", ויגלה את פנימיותו; הזרע של המצוות שלנו כעת ו"שם" קבלת עולו יתרוממו למדרגה זו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מסביר את הניגוד בדברי ישעיהו בין "השמים כסא" והארץ הדום רגליו" לבין "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפניי" שיהיו לעתיד לבוא. בגן עדן, כשלעצמו, יש רק זיו השכינה; הנשמות שבגופים, באמצעות המצוות והקרבנות ("לעבדה ולשמרה"), ממשיכות לתוכו אור מעצמות ה', שאותו הן מקבלות באמצעות לבושי התורה והמצוות. כוח זה נובע מההסתר של הגוף, המעורר אצל בעל תשובה את "רעותא דלבא", אהבה "בכל מאדך" שמבחינת היחידה, שאליה מגיעים באמצעות רחמיו של יעקב. רצוא לזהט זה הוא ה"שמים" של הנשמה; הוא מביא לידי ה"כסא", המחיצה שדרכה אין סוף "יושב" ויורד לגן עדן. השוב הצנוע של קבלת עול מלכות שמים הוא ה"ארץ" שממשיכה את אור ה' אל המצוות הגשמיות, שהן "הדום רגליו". לעתיד לבוא ה' יעשה בעצמו שמים וארץ חדשים, בלי אתערותא דלתתא, ויגלה את פנימיותו; המצוות שנזרעו כעת יצמיחו פירות. ראש השנה, שבו ישראל "מתחדשים", מעניק טעימה מכך.

מבנה

1	לעבוד את הגן	5-11
בגן עדן יש רק זיו השכינה; באמצעות רמ"ח מצוות עשה, ההישמרות מן החטא והקרבנות ("לעבדה ולשמרה"), הנשמות בעולם הזה ממשיכות לתוכו אור מעצמות ה', "באתי לגני", ששורשו במוחא סתימאה; הן מקבלות אותו באמצעות לבושי התורה והמצוות, כשם שתופסים רעיון באמצעות משל.		
2	כוחו של הגוף	7-6
רק נשמה שבגוף יכולה לעשות זאת, משום שההסתר של הגוף מעורר אצל בעל תשובה את "רעותא דלבא", שמעל להבנה; מגיעים אליה בעשיה, והתפילה, שהיא תשובה עילאה, היא סולמו של יעקב המגיע "השמימה", היחידה המקיפה.		
3	בכל נפשך ובכל מאדך	9-8
"בכל נפשך" קושר את עשר כוחות הנשמה לספירות; "בכל מאדך" הוא הרצון שמעליהן, מבחינת חיה ויחידה, שאליו מגיעים באמצעות רחמיו של יעקב שאין להם גבול, כנפי הנשר והבריה התיכון המבריק מן הקצה אל הקצה — הרקיע שבו שורה יעקב.		
4	שמים וארץ בנשמה	15-10
המדרגות המקיפות הן "שמים", עשויים אש, רצוא הנשמה להיכלל למעלה; שמים וארץ הם מ"ה וב"ן, רצוא ושוב, ז"א ונוקבא, נשמה וגוף; משה, בענוותנותו, הסתפק מהו המקור העיקרי לנשמתו.		

כשם שאדם משפיל את גופו כדי לשבת, כך אין סוף "יושב" באמצעות הכסא: המדות העליונות, המאוחדות עמו כנשמה עם הגוף, יורדות דרך המחיצה שבין אצילות לבריאה אל גן עדן; הגורם לכך הוא ה"שמים", הרצון העליון שאליו מגיעים באמצעות תשובה עילאה, כפי שאדם הושם בעדן תחילה מלמעלה ואחר כך כדי לעבוד אותו מלמטה.

השוב של השפלה מתוך יראה ממשיך את אור ה' אל המצוות הגשמיות, "והארץ הדום רגלי"; אך לעתיד לבוא ה' עצמו יעשה שמים וארץ חדשים, בלי שום אתערותא דלתתא, והם "עומדים לפניי" – הפנים הפנימיות, מדרגת ה"מאד" הנעלית של הנשמות החדשות, הגבוהות מנשמת אדם, שנבראו כבר בששת ימי בראשית.

המצוות הן זרעים הנזרעים בארץ העליונה, וצמיחתם גדלה ככל שהם נשארים נסתרים זמן רב יותר; בעלי התשובה זורעים כעת, וה"שם", עול מלכות שמים, הוא הכוח המצמיח את הזרע; אז יעלו השמים והארץ של עכשיו, הרצוא והשוב, וייעמדו לפניי.

בראש השנה ישראל "מתחדשים": אור חדש מחכמה עילאה מאיר, נשמת אדם והרצוא והשוב שבה מתחדשים בתרועה, ועשרת ימי תשובה הם "בקשו פניי"; לעתיד לבוא המשיח יביא אפילו את הצדיקים לתשובה מכוח גילוי נעלה יותר, ומצוות השנה יצמיחו פירות במדרגת יצחק.

רצוא ושוב רצוא ושוב

ההשתוקקות הנמרצת של הנשמה כלפי מעלה, להיכלל בה', כאש, ושובה לעבוד למטה; המאמר מפרש אותם כ"שמים" ו"ארץ", מ"ה וב"ן, "זרעכם ושמכם".

הכסא כסא

המחיצה (פרסא) שבין אצילות לבריאה, שדרכה אין סוף, כשהוא מלוכש במדותיו, "יושב" ויורד לגן עדן; בדומה למשל, היא מסתירה ובכך מאפשרת את הגילוי, אך בה מתגלה רק ה"אחור".

בכל מאדך בכל מאדך

אהבה שלמעלה ממדידה, מבחינת היחידה והרצון שלמעלה מן השכל; "רעותא דלבא" של בעל התשובה, המכונה "שמים" משום שהיא מקיפה את כוחות הנשמה.

יחידה יחידה

עצמותה הפנימית והיחידה של הנשמה; יחד עם חיה היא אור מקיף שאינו יכול להיות נתפס בכוחות כאור פנימי.

מ"ה וב"ן מ"ה וב"ן

שני אופני כתיבה של שם הוי' (45 ו-52): מ"ה הוא הרצוא של הביטול העצמי וז"א, וב"ן הוא השוב ונוקבא; כשהם מתאחדים, גם הירידה נשארת קשורה למקורה.

אתערותא דלתתא אתערותא דלתתא

יוזמה אנושית המעוררת תגובה מקבילה מלמעלה; הסדר הנוכחי מתנהל על ידה, ואילו את השמים והארץ החדשים של העתיד ה' עושה "מעצמי", בלעדיה.

זריעה זריעה

המצוות של "היום לעשותם" הן זרעים הנזרעים בארץ העליונה, נסתרים כעת וצומחים בריבוי גדול, כדי להצמיח פירות לעתיד לבוא.

קטע 1 • 11-5

לעבוד את הגן

1 כי כאשר השמים החדשים¹ כו'. כתיב השמים כסאי² כו' להבין ההפרש שבין שני בחינות אלו כתיב

ויניחם בגי'ע [בגן עדן] לעבדה³ זו רמ"ח מ"ע [מצות עשה]

"כי כשם שהשמים החדשים" וכו'. נאמר: "השמים כסאי" וכו'. כדי להבין את ההבדל בין שתי בחינות אלו, נאמר: "ויניחם בגן עדן לעבדה" — אלו רמ"ח מצוות עשה.

המאמר פותח בפסוק מישעיהו סו, כב: "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפניי", ומציב לצדו את הפסוק מישעיהו סו, א: "השמים כסאי והארץ הדום רגליי". כדי להסביר במה נבדלים "השמים החדשים" בעתיד מן השמים שהם רק "כסאי", אדמו"ר הזקן מתחיל באדם שהונח בגן עדן "לעבדה", ומפרש שהכוונה לרמ"ח מצוות עשה: המצוות המעשיות הן ה"עבודה" המטפחת את הגן.

וזהו תכלית ירידת הנשמות לעולם הזה לעבוד את הגי'ע [הגן עדן] (ועמ"ש בד"ה עלי באר) כי גי'ע [גן עדן] מצד עצמו הוא בחי' זיו השכינה כי הנה א"ס ב"ה נקרא מקור התענוגים כי עמך מקור חיים⁴.

וזהו תכלית ירידת הנשמות לעולם הזה: לעבוד את גן עדן (וראו מה שנכתב במאמר הפותח "עלי באר"). שכן גן עדן, מצד עצמו, הוא בחינת זיו השכינה. הרי אין סוף, ברוך הוא, נקרא מקור התענוגים, כמו שנאמר: "כי עמך מקור חיים".

הנשמה יורדת לעולם הזה כדי "לעבוד" את גן עדן, גן העדן הרוחני של הנשמות. מצד עצמו, גן עדן אינו אלא זיו השכינה, וזהו הנוכחות האלוקית; המקור האמיתי לכל תענוג הוא ה' עצמו, כפי שנאמר בפסוק: "עמך מקור חיים". הסוגריים מפנים את הקורא למאמר אחר, "עלי באר".

אך מאחר שהנשמות הם נבראים ובעי"ג [ובעלי גבול / ובעל גבול] אי"א להם לקבל התענוג מא"ס ב"ה עצמו כי"א עי"י זיו מבחי' מלכותו ית' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] מלשון ושכנתי בתוכם⁵.

אבל מאחר שהנשמות הן נבראים ובעלות גבול, אינן יכולות לקבל את התענוג מאין סוף, ברוך הוא, עצמו, אלא רק באמצעות זיו מבחינת מלכותו יתברך, ממלא כל עלמין, [והמילה "שכינה" היא] מלשון "ושכנתי בתוכם".

נשמה נבראת ומוגבלת אינה יכולה לקלוט תענוג ישירות מאין סוף. היא יכולה לקבל רק זיו ממלכותו של ה', הבחינה שממלאת ומחיה כל עולם לפי מידתו. המילה "שכינה" נגזרת מן השורש שכן, כמו בפסוק "ושכנתי בתוכם", משום שהיא מבטאת את נוכחות ה' השורה בתוך הבריאה.

אך הנשמות שירדו למטה בעולם הזה הם ע"י עבודתם לבטל את הגוף שממשכא דחויא עי"ז ממשיכים תוספת אור בגי'ע [בגן עדן] מעצמותו ית' וזהו העבודה דלעבדה כו'

אבל הנשמות שירדו למטה, לעולם הזה, על ידי עבודתן לבטל את הגוף, שהוא ממשכא דחויא — עור הנחש — ממשיכות ככך תוספת אור לגן עדן מעצמותו יתברך. וזהו העבודה של "לעבדה" וכו'.

נשמות המלוכשות בגוף יכולות לפעול דבר שנשמות בגן עדן אינן יכולות לפעול. הגוף בא מ"עור הנחש", דימוי קבלי לגשמיות הגסה המסתירה את האלוקות; כשהנשמות מכניעות אותה בעבודתן, הן ממשיכות לגן עדן אור חדש מעצמות ה' ממש, מעבר לזיו שגן עדן מקבל מצד עצמו. וזהו ה"עבודה" של "לעבדה".

(והענין י"ל [יש לומר] כמ"ש באתי לגני⁶ אחותי כלה. ופי' ברע"מ [ברעיא מהימנא] פ' ויקרא) (דף ג' סע"ב [סוף עמוד ב]) לגני איהי מלי אדי⁷ ופי' בז"ה [בזוהר] היינו מלי שירדה לבריא כו'

(ואפשר לכאור את הענין על פי מה שנאמר: "באתי לגני אחותי כלה". וכפי שמכאור ברעיא מהימנא, פרשת ויקרא) (דף ג' סוף ע"ב): "לגני" — זו מלכות, שם אדני". ובזוהר הרקיע מכאור שהכוונה למלכות שירדה לבריא כו'.

כאן מתחילה הגהה ארוכה, כפי שמצוין בסיכום שבפסקה 5. היא מביאה את הפסוק משיר השירים ה, א: "באתי לגני אחותי כלה", שבו ה' נכנס אל גנו. רעיא מהימנא, חלק מן הזוהר, מזהה את "גני" עם מלכות, שם אדני"; וזוהר הרקיע, פירוש על הזוהר, מסביר שהכוונה למלכות שירדה לעולם הבריא, שבו נמצא גן עדן.

וא"כ פי' באתי לגני היינו שנמשך שם תוספת אור מעצמותו ית' וכענין הנז' [הנזכר] בד"ה אסרי לגפן בענין מקדשי שמך שישראל ממשיכים מבחי' אתה קדוש לבחי' ושמך קדוש כו' עד

אם כן, פירוש "באתי לגני" הוא שנמשכת לשם תוספת אור מעצמותו יתברך. והדבר דומה לענין שנזכר במאמר הפותח "אסרי לגפן", בענין "מקדשי שמך": ישראל ממשיכים מבחינת "אתה קדוש" לבחינת "ושמך קדוש" וכו', עד

אם כן, "באתי לגני" פירושו שעצמות ה' עצמה באה אל הגן ומוסיפה בו אור מעבר לזיו הרגיל שלו. הטקסט משווה זאת למאמר "אסרי לגפן", על המילים "מקדשי שמך": ישראל ממשיכים מ"אתה קדוש" — ה' כפי שהוא בעצמו — ל"ושמך קדוש" — ה' כפי שהוא מתבטא ומתגלה. אלו מילים מן הברכה השלישית בתפילת העמידה. הקורא מופנה לאותו מאמר עד למקום המצוטט בהמשך.

וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא⁸ וז"ל [וזה לשונן] כ"י [כנסת ישראל] אדמו"ר [אדוננו מורנו ורבנו] נ"ע [נשמתו עדן] בת"א [בתורה אור] פ' חיי שרה והנה גי'ע [גן עדן] העליון הוא מבריא.

"וזהו: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". ואלו דברי כתב ידו של אדוננו, מורנו ורבנו, נשמתו עדן, בתורה אור, פרשת חיי שרה: והנה גן עדן העליון הוא מבריא.

הקטע המצוטט מסתיים במשנה: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (אבות ד, יז): עבודת האדם בעולם הזה עולה בערכה על גן עדן, מפני שהיא מגיעה למעלה מן האור העצמי של גן עדן. לאחר מכן מובאים דברי כתב יד של "אדוננו, מורנו ורבנו" שנמצא בתורה אור, פרשת חיי שרה; דבריו פותחים בקביעה שאפילו גן עדן העליון הוא בעולם הבריא, שמתחת לאצילות.

2 וא"ש [ואתי שפיר] הא דתנן יפה שעה א' כו' מפני שהזיווג זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] הוא באצילות והמצות ממשיכות מ"ד [מ"ד דוכרין] דאצילות ושרשן ממו"ס [ממוחא סתימאה] דא"א עכ"ל [עד כאן לשונן] וא"כ פי' באתי לגני

ומעתה מוכן היטב מה ששנינו [במשנה], "יפה שעה אחת" וכו': שכן הזיווג של ז"א ונוקבא הוא באצילות, והמצות ממשיכות את המ"ד של אצילות, ששורשם במוחא סתימאה של אריך אנפין. עד כאן לשון הציטוט. ואם כן, פירוש "באתי לגני"

כתב היד המצוטט מסביר את המשנה: הזיווג של ז"א ונוקבא, המדות האלוניות ומלכות, מתרחש באצילות, למעלה מגן עדן. המצות ממשיכות את המ"ד, "המים הזכריים" של ההשפעה האלונית מלמעלה, ושורשם במוחא סתימאה, "המוח הנסתר" של אריך אנפין — החכמה הנסתרת שבתוך אריך אנפין, הדרגה הפנימית של הרצון העליון. לכן המצות מגיעות למעלה הרבה יותר מהעולם הבא; בהמשך, הטקסט מיישם זאת על "באתי לגני".

היינו יחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] שהוא ענין המשכה ממו"ס [ממוחא סתימאה] הנק' עדן העליון סתימא דכל סתימין⁹ (באדר"ז [באדרא זוטא] דר"צ ע"א) שלמעלה מעלה מבחיי ג"ע [גן עדן] עצמו.

הוא הזיווג של ז"א ונוקבא, שעניינו המשכה ממוחא סתימאה, הנקראת עדן העליון, "סתימא דכל סתימין" — הנסתר שבכל הנסתרים (אדרא זוטא, דף רצ ע"א), שהוא למעלה מעלה מבחינת גן עדן עצמו.

"באתי לגני" מתאר את הזיווג של ז"א ונוקבא כהמשכה שמקורה במוחא סתימאה. המקור הנסתר הזה נקרא "עדן העליון", ובאדרא זוטא, חלק מהזוהר, הוא מכונה "סתימא דכל סתימין" — הנסתר שבכל הנסתרים. הוא נמצא הרבה למעלה מגן עדן, שהוא רק ה"גן" שהעדן משקה.

וזהו ג"כ ענין הנז' [הנזכר] בזח"ב [בזהר חלק ב'] בא (דל"ו ע"ב) בשעתא דקודשא בריך הוא אתחזי על גנתא.¹⁰ ועמ"ש בד"ה ששים המה מלכות¹¹ בענין מ"ש לע"ל [לעתיד לבוא] ומעין מבית¹² ה' יצא.

וזהו גם העניין המוזכר בזוהר, חלק ב, פרשת בא (דף לו ע"ב): "בשעה שהקדוש ברוך הוא נראה על הגן". ועיינו גם במה שנכתב במאמר הפותח במילים "שישים המה מלכות", בעניין מה שנאמר על זמן העתיד: "ומעין יצא מבית הוי"ו".

בפרשת בא שכזוהר מדובר בשעה שבה "הקדוש ברוך הוא נראה על הגן" — ברגע שבו האור העליון הזה נכנס לגן עדן. הטקסט מפנה גם למאמר "שישים המה מלכות", העוסק ב"מעין" שעליו נאמר כי בזמן העתיד "ייצא מבית הוי"ו" (יואל ד, יח).

שזהו המשכה מבחיי חכמה עילאה הנק' מעין שלמעלה ממדרגת ונהר יוצא מעדן להשקות¹³ את הגן שהוא בחיי בינה.

שכן זו המשכה מבחינת חכמה עילאה, הנקראת "מעין", והיא למעלה ממדרגת "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", שהיא בחינת בינה.

ה"מעין" העתידי נובע מחכמה עילאה, הנקודה הראשונה של החכמה האלונית. הוא למעלה מ"נהר היוצא מעדן להשקות את הגן", שהוא בינה: המעין הוא מקור המים עצמם, ואילו הנהר הוא זרימה שכבר נמשכה והתרחבה.

והנה כנסתי [כנסת ישראל] נקרא מעיין גנים¹⁴ היינו שעיי העבודה ממשיך בגי'ע [בגן עדן] מבחי מעיין כו' והוא מלמעלה מן ההשתלשלות או כענין ההמשכה מבחי בינה שלמעלה מבחי תבונה הנקרא עלמא דאתי.

והנה כנסת ישראל נקראת "מעיין גנים": כלומר, באמצעות העבודה ממשיכים לגן עדן מבחינת ה"מעיין" וכו', והיא למעלה מהשתלשלות; או שהדבר דומה להמשכה מבחינת בינה, שלמעלה מבחינת תבונה, הנקראת עלמא דאתי.

כנסת ישראל, הנשמה הכללית של עם ישראל, נקראת "מעיין גנים" (שיר השירים ד, טו), משום שבאמצעות עבודתה היא ממשיכה לגן עדן מבחינת ה"מעיין", שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות. לחלופין, הדבר דומה להמשכה מבינה כפי שהיא למעלה מתבונה, הדרגה התחתונה של בינה; כך או כך, העבודה ממשיכה לגן עדן מדרגה גבוהה מגן עדן עצמו.

והנה במדרש רבה בראשית ס"פ ט"ז פי' לעבדה ולשמרה¹⁵ אלו הקרבנות.¹⁶ שנאמר תעבדון את אלקים¹⁷ וכתוב תשמרו להקריב לי במועדו¹⁸.

והנה במדרש רבה, בראשית, סוף פרשה טז, מפרשים את "לעבדה ולשמרה": אלו הקרבנות, כמו שנאמר "תעבדון את אלקים", ונאמר "תשמרו להקריב לי במועדו".

מדרש רבה בבראשית מביא פירוש נוסף ל"לעבדה ולשמרה": אלו הקרבנות. "לעבדה" הוא לשון עבודה לה' — "תעבדון את אלקים" (שמות ג, יב), ו"לשמרה" הוא לשון הקרבת הקרבנות — "תשמרו להקריב לי במועדו" (במדבר כח, ב).

והענין כמ"ש בזח"ג [בזהר חלק ג] פנחס (דרי"ב ע"ב) באתי לגני בגין דכל קרבני דעלמא כד סלקין כולהו סלקין לגו גנתא דעדן בקדמיתא¹⁹ רזא דכניי [דכנסת ישראל].

והעניין הוא כפי שנכתב בזוהר, חלק ג, פרשת פינחס (דף ר"ב ע"ב): "באתי לגני" — משום שכל הקרבנות שבעולם, כשהם עולים, כולם עולים תחילה לגן עדן, שהוא סוד כנסת ישראל.

בפרשת פינחס שבזוהר מוסבר הקשר בין הקרבנות לגן: כל קרבן, כשהוא עולה, נכנס תחילה ל"גן עדן", שהוא כנסת ישראל, דרגת הקבלה של מלכות. כך עולה הקרבן אל ה"גן" לפני שנמשכת לתוכו השפעה.

ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם בשם הרח"ו [הרבי חיים ויטאל] שנכנסים ליסוד דנוק' [דנוקבא] לשורש מ"ן [מ"ן נוקבין] עכ"ל [עד כאן לשונו]. ועי' נמשך המ"ד [המ"ן דוכרין] שזהו ענין באתי לגני

ובמקדש מלך שם, בשם רבי חיים ויטאל, נאמר שהם נכנסים ליסוד של נוקבא, אל שורש המ"ן. עד כאן לשון הציטוט. ובאמצעות זאת נמשכים המ"ד, וזהו ענין "באתי לגני".

מקדש מלך, פירוש על הזוהר, מסביר בשם רבי חיים ויטאל שהקרבנות נכנסים ליסוד של נוקבא, לשורש המ"ן — "המים הנקביים" העולים מלמטה. אתערוטא דלתתא זו מביאה להמשכת המ"ד, "המים הזכריים" שמלמעלה, וזהו "באתי לגני".

וזהו ענין ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה דהיינו שע"י עבודת הקרבנות ממשיך בחינת באתי לגני. ובזח"א [ובזהר חלק א] מקץ (דקצ"ט ב') איתא פתח ואמר ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה.

וזהו ענין ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה: באמצעות עבודת הקרבנות ממשיכים את הבחינה של "באתי לגני". ובזהר, חלק א, פרשת מקץ (עמוד קצט ע"ב), נאמר: פתח ואמר, "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה".

כך מובן מקומו של הפסוק על אדם בגן עדן: באמצעות עבודת הקרבנות, שהיא "לעבדה ולשמרה", ממשיכים את "באתי לגני". הוזהר בפרשת מקץ פותח דיון בפסוק הזה.

ואוקמו ה ברזא דקרבנין איהו ת"ח [תא חזי] לעבדה דא מלכא עילאה ולשמרה דא מלכא תתאה²⁰ עלמא עילאה

ופירשו שהפסוק נאמר בסוד הקרבנות. בוא וראה: "לעבדה" — זה המלך העליון; "ולשמרה" — זה המלך התחתון, העולם העליון

הוזהר מציין שהפסוק התפרש כרומז לקרבנות, ומוסיף ש"לעבדה" מכוון למלך העליון ו"לשמרה" למלך התחתון, לעולם העליון ולעולם התחתון. כפי שמסביר הפירוש המצוטט בהמשך, המלך העליון הוא ז"א והמלך התחתון הוא מלכות.

ועלמא תתאה לעבדה ברזא דזכור²¹ ולשמרה ברזא דשמור²² כו' ופי' במק"מ [במקדש מלך] וז"ל [וזה לשונו] שע"ח [שעץ חיים] מצות עשה שעושה האדם מתקן זעיר וממשיך לו מוחין מאימא.

והעולם התחתון. "לעבדה" — בסוד "זכור", ו"לשמרה" — בסוד "שמור" וכו'. ובמקדש מלך פירש כך: שעל ידי שס"ח מצוות עשה שהאדם מקיים, הוא מתקן את ז"א וממשיך לו מוחין מאימא.

"לעבדה" מתאים ל"זכור את יום השבת", ו"לשמרה" ל"שמור את יום השבת" — שני הניסוחים של הציווי. המקדש מלך מסביר שבאמצעות מצוות עשה שהאדם מקיים, הוא מתקן את ז"א וממשיך לו מוחין, כלומר שכל, מאימא (בינה); הפסקה הבאה ממשיכה לעסוק ב"לשמרה".

3 וזהו לעבדה. וע"י לשמרה שהוא שומר מלעבור על ל"ת [לא תעשה] מתקן המלי' ושומרה מן החיצונים כו' עכ"ד [עד כאן דבריו].

וזהו "לעבדה". ועל ידי "לשמרה", כלומר שמירה [על עצמו] מעבירה על מצוות לא תעשה, הוא מתקן את מלכות ושומר עליה מפני החיצונים וכו'. עד כאן דבריו.

הסברו של מקדש מלך ממשיך: "לשמרה" פירושו לשמור על עצמו מעבירה על מצוות לא תעשה. בכך האדם מתקן את מלכות ומגן עליה מפני "החיצונים" — כוחות הקליפה הנמשכים אל הקדושה. נמצא ש"לעבדה", המצוות החיוביות, קשור לזעיר אנפין, ו"לשמרה" — למלכות. המילים "עד כאן דבריו" מסיימות את הציטוט.

וזהו כענין מ"ש במ"א בד"ה מה טובו²³ ענין גי' תשובות שע"י סור מרע שלא להיות עונותיכם מבדילים ממשיך בחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וזהו תיקון המלי' וע"י ועשה טוב ממשיך בחי' סוכ"ע.

וזה דומה לענין הכתוב במקום אחר, במאמר המתחיל "מה טובו", בענין שלוש [מדרגות של] תשובה: על ידי "סור מרע", כדי ש"עונותיכם" לא "יבדילו", ממשיכים את בחינת ממלא כל עלמין, וזהו תיקון המלכות; ועל ידי "ועשה טוב" ממשיכים את בחינת סוכב כל עלמין.

המאמר משווה זאת למאמר "מה טובו", העוסק בשלוש מדרגות של תשובה. "סור מרע" — סילוק החטאים, שעל פי דברי ישעיהו "מבדילים" את האדם מה' — ממשיך את ממלא כל עלמין, האור הממלא כל עולם, ובכך מתקן את המלכות; "ועשה טוב", קיום המצוות החיוביות, ממשיך את סוכב כל עלמין, האור המקיף את כל העולמות מלמעלה.

וזהו ענין לעבדה ולשמרה²⁴. ודקדוק לשון ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] הענין עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בזח"א [בזהר חלק א] ר"פ נח (דני"ט ע"ב)²⁵ ונהר יוצא מעדן כוי

וזהו ענין "לעבדה ולשמרה". ולענין הדקדוק בלשון "ויניחהו בגן עדן", הדבר הוא על פי הכתוב בזהר, חלק א, בתחילת פרשת נח (דף נט ע"ב): "ונהר יוצא מעדן" וכו',

נמצא ש"לשמרה" מקביל ל"סור מרע", ו"לעבדה" — ל"ועשה טוב". כעת המאמר מדייק במילה "ויניחהו", שפירושה "הניח אותו", ושורשה משותף למילה "מנוחה", ומביא את דברי הזהר בתחילת פרשת נח על "נהר יוצא מעדן".

ועייל לגנתא ואשקי ליה משקיו דלעילא ועביד ליה נייחא²⁶ כוי ופי' הרמ"ז [הרב משה זכות] שזהו ענין המתקת הגבורות בחסדים ועמש"ש [ועיין מה שכתוב שם] ומבחי' נייחא ותענוג זה נמשך ג"כ לאדם וזהו ויניחהו

"ונכנס לגן ומשקה אותו במימיו שמלמעלה, ועושה לו מנוחה" וכו'. והרמ"ז מפרש שזהו ענין המתקת הגבורות בחסדים; ועיין במה שכתוב שם. ומבחינת מנוחה ותענוג זו נמשכת השפעה גם לאדם, וזהו "ויניחהו".

הזהר אומר שהנהר נכנס לגן, משקה אותו במים שמלמעלה ו"עושה לו מנוחה". הרמ"ז, רבי משה זכות, מפרש שמנוחה זו היא המתקת הגבורות, כוחות הדין, באמצעות החסדים. גם לאדם נמשכים המנוחה והתענוג שבגן, וזהו פירוש "ויניחהו": ה' הניח את האדם בגן עדן והעניק לו מנוחה.

וכן פי' במדרש דלעיל ויניחהו כד"א [כמה דאת אמר] וינח ביום השביעי^{27,28} כוי ועיין בזח"א [בזהר חלק א] תולדות (קמ"א א' ב') ע"פ ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך^{29,30} כוי ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] כוי.

וכך מפרש גם המדרש שהובא לעיל את "ויניחהו", על פי הכתוב "וינח ביום השביעי" וכו'. ועיין בזהר, חלק א, תולדות (דף קמא ע"א-ע"ב), על הפסוק "ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך" וכו', "ויניחהו בגן עדן" וכו'.

גם המדרש שהובא קודם לכן, בראשית רבה, מפרש את "ויניחהו" במשמעות של מנוחה, ומקשר אותו ל"וינח ביום השביעי": ה' נתן לאדם את מצוות השבת. הוזהר בפרשת תולדות מקשר את אותו שורש ל"ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך", שאותו הוא מפרש כהבטחה לעולם הזה ולעולם הבא.

ויותר י"ל [יש לומר] כי הנה בקרבנות כתיב לריח ניחוח להוי אשר פי ניחוח לשון נחת רוח וגם לשון חות דרגא והמשכה זו היא מעצמותו ית' לשם הוי וזהו ניחוח להוי.

ועוד יש לבאר: בקרבנות נאמר "לריח ניחוח להוי", כאשר "ניחוח" הוא לשון נחת רוח, וגם לשון "חות דרגא", ירידה מדרגה; והמשכה זו היא מעצמותו יתברך אל שם הוי, וזהו "ניחוח להוי".

הסבר נוסף עולה מן הקרבנות, המתוארים כ"ריח ניחוח להוי". את המילה "ניחוח" דורשים בשתי דרכים: "נחת רוח", וגם "חות דרגא", בארמית — ירידה מדרגה. הקרבן מחולל המשכת אור מעצמותו של הקב"ה אל שם הוי; זהו פירוש "ניחוח להוי".

והיינו ענין מקדשי שמך שממשיכים מבחי אתה קדוש לבחי שמך כוי וזהו ענין לעבדה ולשמרה ומבחי זו נמשך ג"כ לאדם וזהו ויניחיה המשכת תענוג שמבחי ניחוח להוי כוי

וזהו ענין "מקדשי שמך": הם ממשיכים מבחינת "אתה קדוש" לבחינת "שמך" וכו'; וזהו ענין "לעבדה ולשמרה". וגם לאדם נמשכת השפעה מבחינה זו, וזהו "ויניחיה" — המשכת תענוג שמבחינת "ניחוח להוי" וכו'.

זהו אותו ענין של "מקדשי שמך" מן הפסוק הראשונה: המשכה מ"אתה קדוש", הקב"ה עצמו, אל "שמך", גילויו. זהו "לעבדה ולשמרה", ומבחינה זו נמשך תענוג גם לאדם; לכן "ויניחיה" מתפרש כהמשכת התענוג שב"ניחוח להוי".

ועיין עוד מענין לעבדה ולשמרה ברע"מ [ברע"א מהימנא] פ' ואתחנן (דרס"ג ע"א) ובזוה"ב [ובזהר חלק ב'] ויקהל (דר"י [דרבינו יצחק] ע"ב) גבי דא עדן עילאה³¹ כוי דאיהו ידע לנקודה תתאה כוי

ועיין עוד בענין "לעבדה ולשמרה" ברע"א מהימנא, פרשת ואתחנן (דף רסג ע"א), ובזוהר, חלק ב', ויקהל (דף רי ע"ב), בענין "דא עדן עילאה" וכו', "דאיהו ידע לנקודה תתאה" וכו',

המאמר מפנה לדיונים נוספים בענין "לעבדה ולשמרה": ברע"א מהימנא על פרשת ואתחנן ובזוהר על פרשת ויקהל. שם הזוהר מדבר על "עדן העליון", ש"יודע את הנקודה התחתונה", כלומר מתחבר אליה באמצעות נהר המשקה אותה.

הנק' גנתא שהוא ההמשכה מאור אבא במל' הנק' ג"ע [גן עדן] וגם אבא מקבל מאריך ועתיק עד א"ס כמ"ש במק"מ [במקדש מלך] שם ובאדר"ז [ובאדרא זוטא] (דר"צ ע"א הנ"ל)

והיא נקראת "הגן": כלומר, זו ההמשכה מאור אבא אל מלכות, הנקראת גן עדן; וגם אבא מקבל מאריך אנפין ומעתיק יומין, עד אין סוף, כפי שכתוב שם ב"מקדש מלך" וב"אדרא זוטא" (דף רצ ע"א, שהוזכר לעיל).

אותה "נקודה תחתונה" נקראת "הגן". כפי שמסביר ה"מקדש מלך", זהו השפע מאור אבא, חכמה, אל מלכות, הנקראת גן עדן; ואבא מקבל בתורו מאריך אנפין ומעתיק יומין, מדרגות של כתר, עד אין סוף. גם "אדרא זוטא", שהוזכרה לעיל, אומרת כך.

נמצא המשכה זו היא מעצמותו ית' ועמ"ש מענין פ"י מוחין ע"פ והנצח זו ירושלים^{32,33} דלשם נת' [נתבאר] שהמשכה זו באה מלמעלה מסדר השתלשלות ממו"ס [ממוחא סתימאה] ורדל"א [ורישא דלא אתידע] ומזה יובן פ"י ענין לעבדה שנת"ל [שנתבאר לעיל] שהוא המשכת מוחין דז"א כוי.

נמצא שהמשכה זו באה מעצמותו יתברך. ועיינו במה שנכתב בעניין פירוש מוחין, על הפסוק "והנצח זו ירושלים", שם הוסבר שהמשכה זו באה למעלה מסדר ההשתלשלות, ממוחא סתימאה ומרישא דלא ידע, הראש הנעלם. מכאן יובן פירוש "לעבדה", שהוסבר לעיל כהמשכת המוחין של ז"א וכו'.

מאחר שההשתלשלות מגיעה עד אין סוף, השפע אל הגן בא בסופו של דבר מעצמותו של ה'. כאן מפנים להסבר שניתן למונח מוחין על האמירה התלמודית "והנצח זו ירושלים" (ברכות נח ע"א), שבה נאמר שהשפע בא למעלה מסדר העולמות, ממוחא סתימאה ומרישא דלא ידע, "הראש הנעלם", המדרגה העליונה ביותר של כתר. הדבר מאיר את משמעות "לעבדה", שהוסברה לעיל כהמשכת מוחין, שכל, אל ז"א.

ועמ"ש בד"ה במדבר סיני גבי מאין מאת ולאן אתה הולך³⁴ כוי ועיין עוד בזה"ב [בזהר חלק ב'] תרומה (דקמ"ב)

ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "במדבר סיני" בעניין "מאין באת ולאן אתה הולך" וכו'. ועיינו עוד בזהר, חלק ב, תרומה (דף קמב).

כאן מובאות שתי הפניות נוספות. המאמר "במדבר סיני" עוסק באמרת המשנה "מאין באת ולאן אתה הולך" (אבות ג, א), הנוגעת למקור הנשמה וליעדה; והזהר בפרשת תרומה עוסק במקום שאליו הנשמה עולה.

דהאי נשמה סלקא גו נביעא דעתיקא דעתיקין סתימא דכל סתימין³⁵ כוי ואמנם איך יוכלו הנשמות שהם נבראים לקבל גילוי אור שבבחי"א

שהנשמה הזאת עולה אל המעיין של עתיק העתיקים, הנסתר מכל הנסתרים וכו'. אולם כיצד יכולות הנשמות, שהן נבראים, לקבל גילוי של אור שהוא בבחינת אין סוף?

הזהר שם אומר שהנשמה העליונה עולה אל המעיין של "עתיק העתיקים, הנסתר מכל הנסתרים": שורשה מגיע למדרגה העליונה ביותר. מכאן עולה השאלה: כיצד יכולה נשמה נבראת לקבל גילוי של אור ממדרגת אין סוף?

אך זה א"א כ"א ע"י הלבושים שנעשו להם מתומ"צ [מתורה ומצות] וכמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה אחעט"ב [אשת חיל עטרת בעלה] שמבחי"א אור זה תשתלשל כוי עד שיברא ממנה לבוש אחד כוי.^{36,37}

אך הדבר אינו אפשרי אלא באמצעות הלבושים שנעשים להן מן התורה והמצוות, כפי שכתוב באגרת הקודש, במאמר המתחיל "אשת חיל עטרת בעלה": שמדרגת אור זו תשתלשל וכו', עד שייברא ממנה לבוש אחד וכו'.

התשובה היא שהדבר יכול להתרחש רק באמצעות "לבושים" שנוצרים מן התורה והמצוות שהנשמה קיימה. איגרת הקודש, במכתב המתחיל "אשת חיל עטרת בעלה", מסבירה שאור זה משתלשל שלב אחר שלב, עד שנוצר ממנו לבוש שבאמצעותו הנשמה יכולה לקבל את מה שלא הייתה יכולה לקבל כשהיא חשופה.

4 ודרך לבוש זה כו' ויבא משה בתוך הענן³⁸ כו' ועמ"ש מזה בת"א [בתורה אור] פ' חיי שרה בד"ה ואברהם

"ובדרך לבוש זה" וכו'; "ויבא משה בתוך הענן" וכו'. וראו מה שנכתב על כך בתורה אור, פרשת חיי שרה, במאמר המתחיל "ואברהם

הציטוט מאיגרת הקודש נמשך: הנשמה מקבלת את האור העליון "דרך לבוש זה". כניסת משה "בתוך הענן" היא דוגמה לכך: הענן גם מסתיר וגם מאפשר להתקרב. הטקסט מפנה למאמר "ואברהם זקן" בתורה אור, פרשת חיי שרה.

זקן³⁹ ובפ' מקץ בד"ה ת"ר [תנו רבנן] נר חנוכה⁴⁰ בשי"א [בית שמאי אומרים] יום ראשון מדליק שמונה⁴¹ כו' שהוא כענין המשל שבו ועל ידו עומדים על השכל כו' ע"ש באריכות.

זקן", ובפרשת מקץ, במאמר המתחיל "תנו רבנן: נר חנוכה", [על] "בית שמאי אומרים: ביום הראשון מדליק שמונה" וכו': שזה דומה לענין המשל, שבו ועל ידו משיגים את השכל וכו'; עיינו שם בהרחבה.

הטקסט מפנה גם למאמר על נר חנוכה בתורה אור, פרשת מקץ, הפותח בדעת בית שמאי שיש להדליק שמונה נרות בלילה הראשון. שם הלבוש מושווה למשל: המשל גם מכסה את הרעיון וגם מאפשר להשיג אותו.

ומזה יובן שעדי"ז הוא ענין השמים כסאי דלקמן שהוא ענין הפרסא שבין אצילות לבריאה שבה

ומכאן יובן שכך הוא גם ענין "השמים כסאי", שיידון להלן: ענין הפרסא שבין אצילות לבריאה, שבה

באותו אופן, "השמים כסאי", שיידון להלן, מתייחס לפרסא, המחיצה שבין עולם האצילות לעולם הבריאה. כמו משל, הפרסא גם מפרידה וגם מחברת.

ועל ידה דוקא נמשך האור עליון בג"ע [בגן עדן] כו' כמו המשל שבו ועל ידו נמשך השכל כו':

ודרכה דווקא נמשך האור העליון לגן עדן וכו', ממש כמו שהשכל נמשך בתוך המשל ועל ידו וכו'.

דווקא בתוך הפרסא ועל ידה מגיע האור העליון לגן עדן, הנמצא בבריאה, כפי שרעיון נמסר בתוך משל ועל ידו. ללא ההסתרה, העולם התחתון לא היה יכול לקבל כלל את האור העליון.

5 קיצור ג"ע [גן עדן] זיו השכינה וע"י לעבדה ממשיכים אור בג"ע [בגן עדן] מעצמותו ית'. ובהג"ה [ובהגהה]

שזהו ענין באתי לגני⁴² מבחי' אתה קדוש לשמך קדוש המשכת יחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא]

סיכום. גן עדן הוא זיו השכינה, ובאמצעות "לעבדה" ממשיכים אל גן עדן אור מעצמותו יתברך. ובהגהה: זהו עניינה של "באתי אל גני" — המשכה מבחינת "אתה קדוש" אל "לשמך קדוש", כלומר המשכת ייחוד ז"א ונוקבא,

סיכום סעיף 1: גן עדן מצד עצמו אינו אלא זיו השכינה, אך באמצעות "לעבדה" הנשמות ממשיכות אליו אור מעצמות ה'. ההגהה מסבירה זאת כ"באתי אל גני": המשכה מ"אתה קדוש" ל"לשמך קדוש", שהיא ייחוד ז"א ונוקבא.

שרשו ממו"ס [ממוחא סתימאה] עדן עילאה לעבדה ולשמרה⁴³ מוחין דזו"נ [דזעיר אנפין ונוקבא] ע"י עשה טוב וסור מרע ויניחהו⁴⁴ נייחא וינח ונח⁴⁵ ה' כו' ואיך יוכלו לקבל זהו ע"י הלבושים):

שורשו ממוחא סתימאה, עדן העליון. "לעבדה ולשמרה" הם המוחין של ז"א ונוקבא, הנמשכים באמצעות "עשה טוב" ו"סור מרע". "ויניחהו" — מנוחה, כמו "וינח" ו"ונחך" וכו'. וכיצד יכולים הם לקבל זאת? באמצעות הלבושים.)

שורשו של אותו ייחוד במוחא סתימאה, "עדן העליון". "לעבדה ולשמרה" הם המוחין של ז"א ונוקבא, הנמשכים באמצעות "עשה טוב" ו"סור מרע"; "ויניחהו" פירושו מנוחה, כמו ב"וינח" ו"ונחך" וכו'; והנשמות מקבלות את האור הזה באמצעות הלבושים של תורה ומצוות. הסוגריים בסוף סוגרים את ההגהה.

קטע 2 • 61-7

כוחו של הגוף

6 ב והיכולת הזה להמשיך מעצמותו ית' תוספת אור בגי' [בגן עדן] הוא דוקא כשהנשמה מלוכשת בגוף שמפני שהגוף מחשיך ומסתיר עי'י

2. היכולת הזאת להמשיך אור נוסף לגן עדן מעצמותו יתברך קיימת דווקא כשהנשמה מלוכשת בגוף; שכן הגוף מחשיך ומסתיר, ועל ידי כך

סעיף 2 מתחיל. הכוח להמשיך אור חדש מעצמותו של ה' לגן עדן קיים רק כשהנשמה נמצאת בגוף. מכיוון שהגוף מחשיך ומסתיר את האלוקות, הנשמה מתעוררת לשוב בעוצמה יתרה: ההסתר עצמו מעורר את השיבה.

מתעורר בתשובה בכח גדול בחילא יתיר אשר עי'י ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] במקום שבעי' [שבעלי

תשובה] עומדים⁴⁶ כו' כי בצדיקים האהוי"ר [האהבה ויראה] הן לפי ערך ההשגה אם אין חכמה אין יראה⁴⁷

הוא מתעורר לתשובה בעוצמה רבה, "בחילא יתיר" — בכוח גדול יותר. על כך אמרו חז"ל: "במקום שבעלי תשובה עומדים" וכו'. שכן אצל צדיקים, האהבה והיראה הן לפי מידת ההשגה: "אם אין חכמה, אין יראה".

הביטוי הארמי "בחילא יתיר" מתאר את עוצמתה של התשובה, וחז"ל אומרים ש"במקום שבעלי תשובה עומדים", אפילו צדיקים גמורים אינם עומדים. הסיבה היא שאהבתו ויראתו של הצדיק את ה' נובעות מהכנתו, כפי שאומרת המשנה: "אם אין חכמה, אין יראה" — הן מוגבלות למה שהוא משיג.

אבל הבעי' [הבעלי תשובה] שנמשך לו הרעו"ד [הרעותא דליבא] מצד המנגד הוא למעלה מכח ההשגה וכמשל המים העוברים דרך עפר הארץ שע"י נעשים צלולים יותר ונקי מים

אבל אצל בעל התשובה, הרצון שבלב, "רעותא דליבא", מתעורר דווקא מכוח הצד המתנגד, ולכן הוא למעלה מכוח ההשגה. הדבר דומה למים העוברים דרך אדמת הארץ, ועל ידי כך נעשים צלולים יותר ונקראים "מים

הכמיהה של בעל התשובה, "רעותא דליבא" — הרצון שבלב — מתעוררת מתוך ההתנגדות עצמה שבה נתקל, ולכן היא למעלה ממה שהשכל יכול להפיק. המשל הראשון הוא מים המחלחלים דרך האדמה, יוצאים צלולים יותר ונקראים "מים חיים".

חיים כמ"ש במ"א או כמשל המים שמעכבים אותם שכשהם גוברים על העיכוב אזי הולכים בכח גדול יותר ועמ"ש בד"ה עלי באר ובד"ה ראה ריח בני

חיים", כפי שמבואר במקום אחר; או בדומה למים המעוכבים בדרכם: כשהם מתגברים על העיכוב, הם זורמים בכוח רב יותר. ועיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "עלי באר" ובמאמר המתחיל "ראה ריח בני".

המשל השני: מים שנבלמים במכשול זורמים בעוצמה רבה יותר לאחר שהם פורצים אותו. כך גם הנשמה: הגוף וההסתר שלו מעכבים אותה, וכשהיא שבה היא עושה זאת בכוח גדול יותר. המאמר מפנה לשני המאמרים, "עלי באר" ו"ראה ריח בני", שבהם מופיעים דימויים אלה.

והנה תשובה זו אינו דייקא על עבירות כ"א על הריחוק כו' ורעו"ד [ורעותא דליבא] זו היא ליכלל בעצמותו יתברך ממש.

והנה, תשובה זו אינה דווקא על עבירות, אלא על הריחוק וכו'; ורצון זה שכלב הוא להיכלל בעצמותו ממש, יתברך. תשובה זו אינה רק חרטה על עבירות; היא שיבת הנשמה מן הריחוק עצמו שנוצר מכך שהיא נמצאת בגוף ובעולם המסתירים את ה'. "הרצון שכלב" שלה הוא להיכלל בעצמותו של ה' ממש.

7 ועמ"ש מענין רעותא דליבא בד"ה וישב יעקב⁴⁸ ובד"ה מי מנה⁴⁹ עפר יעקב⁵⁰ ושם נת' [נתבאר] בענין אף עשיתיו⁵¹ שבעשיה

ועיינו כמה שנכתב בעניין רצון הלב כדיבור המתחיל "וישב יעקב" ובדיבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב". שם הוסבר, בעניין "אף עשיתיו", שבבחינת עשיה

הטקסט מפנה לשני מאמרים העוסקים ב"רצון הלב": "וישב יעקב" שבתורה אור, ו"מי מנה עפר יעקב" שבלקוטי תורה, פרשת בלק. האחרון מסביר ש"אף עשיתיו" (ישעיהו מג, ז), השלב האחרון בפסוק — העשיה — הוא עולם העשיה.

דוקא יוכלו להגיע לבחי' רעות' [רעותא] דליב' [דליבא] שלמעלי' [שלמעלה] מהשכל ולהמשיך עי"ז גילוי רצון עליון בחי' כתר עליון שלמעלה מהחכמה כו'

דווקא אפשר להגיע לבחינת רצון הלב, שלמעלה מן השכל, ועל ידי כך להמשיך גילוי של הרצון העליון, בחינת כתר העליון שלמעלה מחכמה וכו'.

דווקא בעולם העשיה, העולם של הפעולה הגשמית, הנשמות יכולות להגיע לרצון הלב שלמעלה מן השכל, ועל ידו להמשיך גילוי של הרצון העליון — כתר, שלמעלה מחכמה. העולם הנמוך ביותר מאפשר גישה למדרגה הגבוהה ביותר.

ע"ש באריכות והנה לזאת תיקנו אכנה"ג [אנשי כנסת הגדולה] התפלה קודם הלימוד מפני שהתפלה היא בחי' תשובה עילאה

עיינו שם בהרחבה. והנה, משום כך תיקנו אנשי כנסת הגדולה את התפילה לפני הלימוד, מפני שהתפילה היא בחינת תשובה עילאה.

משום כך אנשי כנסת הגדולה, החכמים שקבעו את סדר התפילות, הקדימו את התפילה ללימוד. התפילה היא בחינת תשובה עילאה — שיבת הנשמה אל מקורה, המגיעה למעלה מן השכל שהלימוד עוסק בו.

וזהו סולם מוצב ארצה^{52, 53} וראשו מגיע השמימה דפי' סולם קאי על התפלה⁵⁴ שהיא עליית הנפש מלמטה למעלה וראשו מגיע השמימה

וזהו [פירוש] "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה": הסולם רומז לתפילה, שהיא עליית הנשמה מלמטה למעלה; ו"ראשו מגיע השמימה"

חלום יעקב על "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כח, יב) מתפרש, כפי שמוזכר בזהר, כרומז לתפילה — עליית הנשמה מלמטה למעלה. משמעות הביטוי "ראשו מגיע השמימה" תוסבר בהמשך.

שהוא בחי' בכל מאדך⁵⁵ בחי' יחידה שבנפש שהיא בחי' אור מקיף למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת בבחי' או"פ [אור פנימי] ולכן נק' שמימה הוא אור מקיף וכמשי"ת [וכמו שיתבאר] לקמן.

הוא בחינת "בכל מאדך", בחינת יחידה שבנפש, שהיא בחינת אור מקיף, למעלה ממה שהנפש יכולה להכיל כאור פנימי. לכן היא נקראת "שמימה" — אור מקיף, כפי שיוסבר בהמשך.

ראש הסולם הוא בחינת "בכל מאדך" (דברים ו, ה) — אהבה שלמעלה מכל מידה, הנובעת מן היחידה, עצמותה היחידה והפנימית ביותר של הנשמה. היחידה היא אור מקיף: אי אפשר להכיל אותה בתוך כוחות הנפש כאור פנימי, ולכן היא נקראת "שמימה" — מה שמקיף מלמעלה, כפי שהמאמר יסביר.

קטע 3 • 81-9

בכל נפשך ובכל מאדך

8 ועי"ז ממשיכים ברוך אתה להמשיך מלמעלה למטה גילוי אור א"ס ממש שיהיה בבחי' אתה לנוכח להיות הוי' אלקינו.

ובאמצעות זאת ממשיכים "ברוך אתה": ממשיכים מלמעלה למטה גילוי של אור אין סוף עצמו, שיהיה בבחינת "אתה", בפנייה ישירה, כך שהוי' יהיה "אלקינו".

באמצעות עליית הנשמה בתפילה ממשיכים "ברוך אתה": "ברוך" מתפרש כהמשכה מלמעלה למטה. המטרה היא שאור אין סוף עצמו יתגלה למטה כ"אתה", נוכח ופונים אליו ישירות, כך שהוי', כפי שהוא נעלה מן העולם, יהיה "אלקינו" — יתגלה בתוכנו.

ועמ"ש מענין פי' בא"י [ברוך אתה ה'] בד"ה מה טובו ובת"א [ובתורה אור] סד"ה השמים כסאי וזהו שמע ישראל⁵⁶ כוי פי' שהוי' יהיה בבחי' אלקינו

ועיינו במה שנכתב בענין פירוש "ברוך אתה הוי" במאמר המתחיל "מה טובו", ובתורה אור, בסוף המאמר המתחיל "השמים כסאי". וזהו [פירוש] "שמע ישראל" וכו': שהוי' יהיה בבחינת "אלקינו";

הטקסט מפנה לביאור "ברוך אתה הוי" במאמר "מה טובו" ובסוף המאמר "השמים כסאי" שבתורה אור. קריאת שמע מבטאת את אותה מטרה: "הוי' אלקינו" — שהשם הוי' הנעלה מן העולם יהיה בבחינת "אלקינו".

והיינו ע"י ואהבת בכל נפשך⁵⁷ דכמו שלמעלה יש ע"ס [עשר ספירות] שעל ידם נמשך השפע מא"ס בעולמות כך יש באדם עשר בחי' הנפש שכל ומדות

והיינו על ידי "ואהבת בכל נפשך". כשם שלמעלה יש עשר ספירות, שעל ידן נמשכת ההשפעה מאין סוף אל העולמות, כך יש באדם עשר בחינות בנפש — שכל ומדות.

הדבר נעשה באמצעות "ואהבת... בכל נפשך". כשם שהשפע של ה' מגיע לעולמות באמצעות עשר הספירות, כך יש באדם עשר כוחות של הנפש, בשכל וברגש.

וזהו עבודת האדם לקשר כל בחי' הנפש בשכל ומדות של הקב"ה הנקי ע"ס [עשר ספירות] והיינו להתקשר עי"ז באור א"ס המלוכש בהן כי צ"ל אליו ולא למדותיו⁵⁸ עי' [עיינן] בפרדס של"ב⁵⁹

וזו עבודת האדם: לקשר את כל בחינות הנפש בשכל ובמדות של הקדוש ברוך הוא, הנקראים עשר ספירות; כלומר, באמצעות זאת להתקשר באור אין סוף המלוכש בהן. שכן צריך להיות "אליו ולא למדותיו"; עיינו בפרדס, שער 32.

עבודת האדם היא לקשר את כוחות הנפש שלו לשכל ולמדות של הקב"ה — הספירות — ובאמצעותן להתקשר באור אין סוף המלוכש בהן. התכלית היא ה' עצמו ולא המדות; כפי שמוכח בפרדס רמונים, שער 32, בשם הספרי, הכוונה צריכה להיות "אליו ולא למדותיו".

אלא שהתקשרות זו הוא ע"י שמקשר מוחו ושכלו בחב"ד [בחכמה בינה ודעת] של הקב"ה שהוא התורה וכן הדבק במדותיו וזהו אהבת בכל נפשך היינו עשר בחינות שבנפש

אלא שהתקשרות זו נעשית על ידי כך שאדם מקשר את מוחו ושכלו בחכמה, בינה ודעת של הקדוש ברוך הוא, שהיא התורה; וכן על ידי "הדבק במדותיו". וזהו "ואהבת בכל נפשך", כלומר, עשר הבחינות שבנפש.

בפועל, ההתקשרות נעשית על ידי קישור המחשבה אל חכמה, בינה ודעת של ה', שהן התורה, וכן על ידי "הדבק במדותיו" — לנהוג כפי שהוא נוהג. זו אהבה "בכל נפשך": היא כוללת את עשר כוחות הנפש.

אך הנה נמצא למעלה עוד בחי' אחת שלמעלה מעי"ס [מעשר ספירות] אשר אינה נמנה עמהן כלל לפי שהיא גי"כ בחי' א"ס והיינו בחי' רצון העליון ב"ה וכמ"כ [וכמו כן]

אך הנה, למעלה יש עוד בחינה אחת, הנעלית מעשר הספירות ואינה נמנית עמן כלל, משום שגם היא בחינת אין סוף. והיינו בחינת הרצון העליון, ברוך הוא. וכמו כן

למעלה מעשר הספירות יש בחינה נוספת, שאינה נמנית עמן משום שהיא שייכת לאין סוף עצמו: הרצון העליון. הרצון נעלה הן מן השכל והן מן הרגש.

נמצא בחי' זו בנפש בחי' רצון שלמעלה מהשכל (ועמ"ש מזה בד"ה ענין ק"ש [קריאת שמע]⁶⁰ שזהו ענין יחידה שבנפש) להיות מי לי בשמים⁶¹ כו' כלה שארי⁶² כו'

נמצאת בחינה זו בנפש: בחינת רצון שלמעלה מן השכל (ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "עניין קריאת שמע", שזהו עניין היחידה שבנפש), להיות בבחינת "מי לי בשמים" וכו', "כלה שארי" וכו'.

בנפש יש בחינה מקבילה: רצון שלמעלה מן השכל, שמאמר אחר מזהה עם היחידה — פנימיותה של הנשמה. הדבר מתבטא ב"מי לי בשמים", ובהמשך הפסוק "ועמך לא חפצתי בארץ", וכן ב"כלה שארי": כמיהה לה' בלבד.

וזהו ענין בכל מאודך והיינו שבחי' בכל נפשך זהו בחי' נר"נ [נפש רוח נשמה] שהם שכל ומדות ובחי' בכל מאדך זהו בחי' רצון הנ"ל שהוא מבחי' יח ידה וחיה שהם מקיפים על השכל והמדות ולמעלה מהשגה וזהו ענין "בכל מאדך". כלומר, בחינת "בכל נפשך" היא בחינת נפש, רוח ונשמה, שהן שכל ומדות; ובחינת "בכל מאדך" היא בחינת הרצון הנזכרת לעיל, שמקורה בבחינת יחידה וחיה, המקיפות את השכל והמדות ונעלות מן ההשגה.

זו אהבה "בכל מאדך" — אהבה בלי גבול. "בכל נפשך" מכוון לנפש, רוח ונשמה, מדרגות הנשמה המתלבשות בשכל וברגש; "בכל מאדך" מכוון לרצון שמקורו בחיה וביחידה, שתי מדרגות הנשמה הגבוהות ביותר, המקיפות את השכל והרגש ונעלות מן ההשגה.

(והזוכה לזה הוא בחי' הבעל תשובה וכמשנת"ל [וכמו שנתבאר לעיל] ממשל המים כשמעכבים אותם כו'. ועמ"ש מזה בפ' תשא סד"ה שמאלו תחת לראשי⁶³ כו')

(ומי שזוכה לכך הוא בבחינת בעל תשובה, כפי שהתבאר לעיל במשל המים, כאשר מעכבים את זרימתם וכו'. ועיי' במה שנכתב על כך בפרשת תשא, בסוף המאמר הפותח במילים "שמאלו תחת לראשי" וכו').

ההערה מוסיפה שמי שזוכה למדרגת "בכל מאדך" הוא בעל תשובה, בדומה למים הפורצים בעוצמה רבה יותר כשהם נתקלים במחסום. הכוונה למאמר "שמאלו תחת לראשי" בפרשת כי תשא.

אך איך יגיע האדם למדרגה זו לעורר בחי' רצון עליון שבנפשו מה שאינו נמנה בעשר ספירות שבנפש שהוא בחי' מאדך הוא ע"י התעוררות רחמים שהוא מדתו של יעקב שנק' נחלה בלי מצרים⁶⁴

אך כיצד יכול האדם להגיע למדרגה זו, ולעורר בנפשו את בחינת הרצון העליון, שאינה נמנית עם עשר הספירות שבנפש, והיא בחינת "ככל מאודך"? הדבר נעשה באמצעות התעוררות רחמים, מידתו של יעקב, הנקראת "נחלה בלי מצרים".

כיצד אפשר להגיע למדרגה שכוחותיה של הנפש, עשר הספירות שבה, אינם יכולים להגיע אליה? באמצעות התעוררות רחמים, מידתו של יעקב, שחלקו מכונה בפי חז"ל "נחלה בלי מצרים" (שבת קיח ע"א): חלק שאין לו גבולות מתאים למדרגה שמעבר לכל מידה.

והיינו מה שאנו מקדימים בברכת יוצר אור ברחמיך הרבים רחם עלינו לעורר רחמים רבים על הנשמה שירדה מאיגרא רמה⁶⁵ כו'.

וזהו מה שאנו אומרים בתחילת ברכת יוצר אור: "ברחמיך הרבים רחם עלינו" — כדי לעורר רחמים רבים על הנשמה שירדה "מאיגרא רמה" וכו'.

לכן אנו אומרים תחילה, בברכת יוצר אור שלפני קריאת שמע: "ברחמיך הרבים רחם עלינו". המטרה היא לעורר רחמים רבים על הנשמה, שירדה, בלשון התלמוד, "מאיגרא רמה" — מגג גבוה — אל בור עמוק.

9 והנה באמת בחי' רחמים רבים שייך גם על עולמות עליונים מים תחתונים בוכים⁶⁶ אנן בעינן למהוי קדם מלכא⁶⁷ ואפילו על ג"ע [גן עדן] העליון משום שהוא רק זיו והארה כו' ועמ"ש בזה בד"ה כי ההרים ימושו⁶⁸

ובאמת, בחינת הרחמים הרבים שייכת גם לעולמות העליונים: "המים התחתונים בוכים: אנו רוצים להיות לפני המלך"; ואפילו לגן עדן העליון, מפני שאינו אלא זיו והארה וכו'. ועיין במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "כי ההרים ימושו".

רחמים רבים חלים לא רק על הנשמה בעולם הזה, אלא גם על העולמות העליונים. תיקוני זוהר מתאר את המים התחתונים, שנפרדו מן המים העליונים בשעת הבריאה, כשהם בוכים: "אנו רוצים להיות לפני המלך". גם על גן עדן העליון ראוי לחוס, שכן יש בו רק זיו והארה של ה', ולא את עצמותו. הדברים מתבארים במאמר "כי ההרים ימושו".

ולכן נק' נחלה בלי מצרים כיון ששייך בחי' זו גם על עולמות היותר עליונים כו'.

ולכן היא נקראת "נחלה בלי מצרים", מאחר שבחינה זו שייכת גם לעולמות הנעלים ביותר וכו'.

לכן מידתו של יעקב נקראת "נחלה בלי מצרים": לרחמי אין גבול, מפני שהם מגיעים אפילו לעולמות הנעלים ביותר, שכולם רחוקים מעצמות ה'.

והנה ע"י התעוררות רחמים יוכל להגיע ולבוא לבחי' ומדרגת בכל מאדך וכמ"ש ואשא אתכם על כנפי נשרים⁶⁹ ואביא אתכם אלי.

והנה, באמצעות התעוררות הרחמים אפשר להגיע ולבוא לבחינת ומדרגת "בכל מאדך", ככתוב: "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי".

התעוררות הרחמים מביאה את האדם למדרגת "בכל מאדך". הפסוק אומר: "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" (שמות יט, ד).

שבחי' נשר הוא התעוררות רחמים שע"י ואביא אתכם אלי ממש למהותו ועצמותו ית' (וזהו ג"כ ענין דרך הנשר בשמים⁷⁰ וכמשי"ת [וכמו שיתבאר] דבחי' בכל מאדך ורצון העליון נקי שמים).

בחינת הנשר היא התעוררות רחמים, שבאמצעותה מתקיים "ואביא אתכם אלי" — ממש למהותו ועצמותו יתברך. (וזהו גם ענין "דרך הנשר בשמים"; וכפי שיתבאר, בחינת "בכל מאדך" והרצון העליון נקראים "שמים").

הטקסט מזהה את הנשר עם הרחמים, ובאמצעותם הי' "מביא אתכם אלי", אל מהותו ועצמותו ממש. הסוגריים מוסיפים את "דרך הנשר בשמים" (משלי ל, יט): כאן "שמים" הם "בכל מאדך", כלומר הרצון העליון, כפי שיתבאר.

ולהגיע לבחי' זו זהו דרך הנשר כו' כי קו האמצעי נקי בריח התיכון שמבריח מן הקצה^{71,72} העליונה בחי' סוכ"ע ורצון העליון עד קצה התחתונה וכמ"ש בזהר תרומה)

וההגעה לבחינה זו היא "דרך הנשר" וכו', שכן הקו האמצעי נקרא "הבריח התיכון", הנמשך מן הקצה העליון — בחינת סוכב כל עלמין והרצון העליון — עד הקצה התחתון, וכמו שכתוב בזהר, תרומה.

ההגעה למדרגה זו היא "דרך הנשר". הקו האמצעי של הספירות, קו יעקב והרחמים, נקרא "הבריח התיכון" שבמשכן, שנמשך "מקצה אל קצה" (שמות כו, כח): מן הקצה העליון, אור סוכב כל עלמין והרצון העליון, ועד הקצה התחתון. הוזהר בפרשת תרומה מזהה את הבריח התיכון עם יעקב.

(דקע"ה ע"ב). ועמ"ש מזה ג"כ סד"ה וידבר כו' במדבר סיני⁷³ בענין שאו כו' למשפחותם לבית אבותם.⁷⁴

(דף קעה ע"ב). ועיין גם במה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "וידבר" וכו', "במדבר סיני", בעניין "שאו" וכו', "למשפחותם לבית אבותם".

הטקסט מפנה גם לסוף המאמר "וידבר... במדבר סיני", בעניין ציווי המפקד: "שאו את ראש כל עדת... למשפחותם לבית אבותם" (במדבר א, ב).

דפי' למשפחותם היינו ע' [שבעים] נפש יוצאי ירך יעקב שהוא הכל בחי' רחמים שע"י יבואו לגולגלתם הוא בחי' רצון העליון כנודע.

כי פירוש "למשפחותם" הוא שבעים הנפש "יוצאי ירך יעקב", שכולן בחינת רחמים; ובאמצעותה יבואו ל"לגולגלותם", שהיא בחינת הרצון העליון, כידוע.

שם מתפרש "למשפחותם" כשבעים הנפש שיצאו מירך יעקב (שמות א, ה), צאצאיו של יעקב, ולכן הן קשורות למידת הרחמים. באמצעות הרחמים הן מגיעות ל"לגולגלותם", כלומר "לפי ראשיהם" — מילולית, לפי גולגולותיהם. הגולגולת, המכסה את המוח, מסמלת את הרצון העליון שלמעלה מן השכל.

וזי"ש [וזהו שכתוב] בזהר פקודי (דרמ"א ע"א) ת"ח [תא חזי] השמים כסאי דא רקיעא דיעקב שריא ביה.⁷⁵ פי' שעיי מדת רחמים דבחי יעקב⁷⁶ יוכל לבא לבחי השמים כסאי כו'

וזהו שכתוב בזהר, פקודי (דף רמא ע"א): "בוא וראה: 'השמים כסאי' — זהו הרקיע שבו שורה יעקב". כלומר, באמצעות מידת הרחמים שבבחינת יעקב אפשר להגיע לבחינת "השמים כסאי" וכו'.

הזהר בפרשת פקודי אומר זאת גם הוא: "השמים כסאי" — זהו הרקיע שבו שורה יעקב. אדמו"ר הזקן מפרש שהכוונה היא שבאמצעות רחמיו של יעקב מגיעים למדרגת "שמים" הנעשית לכיסא ה'.

וזהו מי יעלה לנו השמימה⁷⁷ כו' כי קרוב אליך הדבר⁷⁸ היינו עיי בחיי רחמים הנ"ל ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] צורתו של יעקב חקוקה^{81, 80, 79} תחת כסה"כ [כסא הכבוד] שהוא בחיי השמים כסאי כו'.^{82, 83, 84}

וזהו [הפירוש של] "מי יעלה לנו השמימה" וכו', "כי קרוב אליך הדבר": כלומר, באמצעות בחינת הרחמים שהזכרה לעיל. לכן אמרו חז"ל שדמותו של יעקב חקוקה מתחת לכיסא הכבוד, שהוא בחינת "השמים כסאי" וכו'.

כך מתבאר הפסוק "מי יעלה לנו השמימה?", והתשובה עליו היא "כי קרוב אליך הדבר" (דברים ל, יב, יד): השמים נגשים באמצעות רחמים. לכן אמרו חז"ל שדמותו של יעקב חקוקה מתחת לכיסא הכבוד — אותו "כיסא" שבפסוק "השמים כסאי".

קטע 4 • 10-15

שמים וארץ בנשמה

10 והנה בחי בכל מאודך בחי תשובה עילאה⁸⁵ נקי בחי שמים כי הוא מבחי יחידה שבנפש שהוא בחי אור מקיף

והנה, הבחינה של "בכל מאודך", בחינת התשובה העילאה, נקראת בחינת "שמים", מפני שמקורה בבחינת יחידה שבנפש, שהיא בחינת אור מקיף.

"בכל מאודך", התשובה העילאה, נקראת "שמים" מפני שהיא נובעת מבחינת יחידה, אור מקיף. אור כזה מקיף את כוחות הנפש ואינו נכנס לתוכם.

כי נר"נ [נפש רוח נשמה] מתלבשים בכלים משא"כ חיה יחידה והיינו כי נשמה היא בחי בינה שהיא השכל המושג ומובן והוא אם הבנים⁸⁶ הם המדות שנולדו מהבינה ודעת

שהרי נפש, רוח ונשמה מלוכשות בכלים, ואילו חיה יחידה אינן כך. כלומר, נשמה היא בחינת בינה, השכל שניתן להשיג ולהבין, והיא "אם הבנים": הבנים הם המדות, שנולדות מבינה ודעת.

מבין חמש מדרגות הנפש, נפש, רוח ונשמה מלוכשות ב"כלים" — כוחות השכל והגוף; חיה יחידה אינן מלוכשות בהם. נשמה מקבילה לבינה, השכל שניתן להשיג ולהבין, ובינה נקראת "אם הבנים" (תהלים קיג, ט), מפני שהמדות נולדות מבינה ודעת.

אבל החכמה היא כח מה הביטול שלמעלה מהשכל המושג ומובן⁸⁷ וכמ"ש בס"פ [בספר של בינונים] ס"פ י"ח ובאגה"ק [ובאגרת הקודש] ס"י ד'. לכן נקי מקיף והוא בחי חיה וחכמה תחיה.⁸⁸

אבל חכמה היא כוח מה — הביטול שלמעלה מן השכל שניתן להשיג ולהבין, כפי שנכתב בספר של בינונים, בסוף פרק יח, ובאגרת הקודש, סימן ד. לכן היא נקראת "מקיף", והיא בחינת חיה: "וחכמה תחיה".

לעומת זאת, חכמה היא כוח מה — תובנה שיש בה ביטול עצמי, הקודמת להבנת השכל שתופסת אותה, כפי שמוסבר בתניא, פרק יח, ובאגרת הקודש, סימן ד. לכן חכמה היא "מקיף", והיא מקבילה לבחינת חיה, הבחינה ה"חיה", ככתוב: "וחכמה תחיה" (קהלת ז, יב).

11 ובחי יחידה הוא ג"כ למעלה מהחכמה ונקראו שמים ושמי השמים⁸⁹ כמ"ש במ"א. ועוד טעם שבחי תשובה עילאה בכל מאדך נקרא שמים דהנה איתא בס"י [בספר יצירה] שלש אמות⁹⁰ אמשבועולם רוח מים אש. שמים נבראו תחלה מאש.⁹¹

ובחינת יחידה היא גם למעלה מחכמה; והן נקראות "שמים" ו"שמי השמים", כפי שמוסבר במקום אחר. וטעם נוסף לכך שבחינת התשובה העילאה, "בכל מאדך", נקראת "שמים" הוא שכך נאמר בספר יצירה: שלוש אימות, אל"ף מ"ם שי"ן, בעולם — רוח, מים, אש; השמים נבראו תחילה מן האש,

יחידה גבוהה עוד יותר, למעלה מחכמה; חיה ויחידה נקראות "שמים" ו"שמי השמים". כאן מתחיל הסבר נוסף לכך ש"בכל מאדך" נקרא "שמים": ספר יצירה מלמד ששלוש אותיות האמהות, אל"ף, מ"ם ושי"ן, מקבילות בעולם לאוויר, למים ולאש, ושהשמים נבראו תחילה מן האש.

12 וארץ נבראת ממים.⁹² ואויר נברא מרוח מכריע בינתיים וכן איתא שם ג' בחי אלו כנפש ראש נברא מאש⁹³ כו'.

והארץ נבראה ממים, והאוויר נברא מרוח, המכריעה ביניהם. וכך נאמר שם גם על שלוש הבחינות האלה שבנפש: הראש נברא מאש וכו'.

ספר יצירה ממשיך: הארץ נבראה ממים, והאוויר מרוח, המכריעה בין האש למים. שלושת היסודות האלה מופיעים גם בנפש: הראש נברא מאש, וכן הלאה.

ומבואר במ"א בד"ה אתם נצבים ושאר דוכתי בענין כי ה' אלקיך אש⁹⁴ אוכלה הוא שהוא בחי הסתלקות

ומבואר במקום אחר, במאמר המתחיל "אתם ניצבים" ובמקומות נוספים, בעניין "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא", שזו בחינת הסתלקות,

המאמר מזכיר את הפסוק "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא" (דברים ד, כד), שנתבאר במאמר "אתם ניצבים" ובמקומות נוספים כביטוי לאור ה' במצב של הסתלקות. כמו האש, העולה ומתרחקת מן הדבר שעליו היא נשענת, כך האור אינו מתלבש בעולמות.

והיינו לפי שאין ערוך לך כוי גם אצילות הוא השפלה מלשון ויאצל מן הרוח⁹⁵ כוי

והיינו משום ש"אין ערוך לך" וכו'; שהרי גם אצילות היא ירידה, מלשון "ויאצל מן הרוח" וכו',

הסיבה להסתלקות היא ש"אין ערוך לך": ביחס לעצמות ה', גם אצילות, העולם הגבוה ביותר, היא ירידה. המילה "אצילות" קשורה למילה "ויאצל" — "ויאצל מן הרוח" (במדבר יא, כה), כלומר, המשכה מתוך דבר נעלה יותר.

ונקי אדם דעשייה וע"כ האור א"ס הוא בבחי' הסתלקות ליכלל במקורו. וזהו אל עליון כוי.

והיא נקראת "אדם דעשייה". ולכן אור אין סוף נמצא בבחינת הסתלקות, כדי להיכלל במקורו. וזהו "אל עליון" וכו'.

ביחס לאין סוף, אצילות נקראת "אדם דעשייה", נמוכה כמו עולם העשייה. לכן אור אין סוף מסתלק כלפי מעלה, כדי להיכלל במקורו; וזהו "אל עליון", הנעלה מעל הכול.

13 והנה מזה נמשך בנפש ג"כ הרצוא בבחי' אש ליכלל למעלה נר הוי' נשמת אדם.⁹⁶ וכנס"י [וכנסת ישראל]

נק' אשה עולה אשה אש ה' כוי וגם עולה כשלהבת העולה מאליה ולכן נקי בחי' זו שמים שהם מאש.

מכאן נמשך גם בנפש הרצוא, בבחינת אש, להיכלל למעלה: "נר הוי' נשמת אדם". וכנסת ישראל נקראת "אשה" — "עולה אשה", כלומר עולה שהיא אש; ["אשה" היא] אש ה' וכו'. "עולה" גם מלשון עלייה, כשלהבת העולה מאליה. לכן בחינה זו נקראת "שמים", שהם מאש.

מאש השמים נמשך הרצוא של הנפש — השתקקותה לעלות ולהיכלל למעלה, בדומה לאש: "נר הוי' נשמת אדם", שלהבת השואפת כלפי מעלה. כנסת ישראל, הנשמה הכללית, נקראת "אשה" — מילה הנדרשת כ"אש ה'"; והביטוי "עולה אשה" מציין גם עולה שהיא אש, וגם "עולה" מלשון עלייה, כמו שלהבת העולה מאליה. לכן בחינה זו בנפש נקראת "שמים", העשויים מאש.

ומ"ש ראש נברא מאש⁹⁷ כי עיקר הרצון הוא בראש כמ"ש והיה על מצחו תמיד לרצון⁹⁸ גלגלתא

דחפא על מוחא כמ"ש בד"ה אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ [מארץ מצרים].

ומה שנאמר "ראש נברא מאש" — משום שעיקר הרצון הוא בראש, כמו שכתוב: "והיה על מצחו תמיד לרצון". זהו הגולגולת המכסה על המוח, כפי שמוסבר במאמר המתחיל "אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

הדברים שבספר יצירה, "ראש נברא מאש", מתאימים לכך שעיקר הרצון מרוכז בראש: על ציץ הזהב של הכהן הגדול נאמר "והיה על מצחו תמיד לרצון". הביטוי הארמי "גלגלתא דחפא על מוחא" — הגולגולת המכסה על המוח — מתאר את הרצון השורה מעל השכל, כשם שהגולגולת מכסה על המוח. כאן מפנה המאמר למאמר המתחיל "אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

14 והנה שמים וארץ הם מ"ה [שם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] והיינו כמ"ש במ"א דהרצוא ושוב שבכל עולם הם בחי' מ"ה [שם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] הרצוא נמשך משם מ"ה [שם מ"ה] בחי' ביטול ליבטל ולהכלל באור א"ס ממש והשוב נמשך מבחי' ב"ן [שם ב"ן]

והנה, שמים וארץ הם [השמות] מ"ה וב"ן; כלומר, כפי שמבואר במקום אחר, הרצוא והשוב שבכל עולם הם בחינות מ"ה וב"ן. הרצוא נמשך משם מ"ה, מבחינת הביטול, כדי להתבטל ולהיכלל באור אין סוף ממש; והשוב נמשך מבחינת ב"ן.

שמים וארץ מקבילים לשמות מ"ה וב"ן, שני אופנים בכתיבת הוי" שערך האותיות שלהם הוא המספרים האלה. בכל עולם יש רצוא ושוב — תנועה של התעלות כלפי מעלה וחזרה: הרצוא בא ממ"ה, מבחינת הביטול, ומתוך כמיהה להתבטל ולהיכלל באור אין סוף; השוב בא מב"ן.

וזהו ענין והארץ הדום רגלי⁹⁹ כמשי"ת [כמו שיתבאר] לקמן אי"ה [אם ירצה השם] וזהו יקרא אל השמים מעל¹⁰⁰ ואל הארץ¹⁰¹ לדין עמו וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] בסנהדרין ר"פ חלק (דצ"א ע"ב)

וזהו ענין "והארץ הדום רגלי", כפי שיתבאר להלן, אם ירצה ה'. וזהו "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו"; וחז"ל אמרו בסנהדרין, בתחילת פרק "חלק" (דף צ"א ע"ב):

הארץ, שהיא בחינת השוב, היא ענין "והארץ הדום רגלי", כפי שיתבאר להלן. את הפסוק "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו" (תהילים נ, ד) מפרשים חז"ל בסנהדרין צ"א ע"ב כעוסק בנשמה ובגוף.

אל השמים מעל זו הנשמה ואל הארץ זה הגוף וכ"ה במדרש רבה פרשה ויקרא פ' ד'.

"אל השמים מעל — זו הנשמה; ואל הארץ — זה הגוף". וכך נאמר גם במדרש רבה, פרשת ויקרא, פרשה ד'.

הגמרא אומרת: "אל השמים מעל — זו הנשמה; ואל הארץ — זה הגוף", וכך נאמר גם במדרש רבה על ויקרא. נמצא ששמים וארץ מצויים בתוך כל אדם.

ויש לפרש בזה עוד עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ברבות ס"פ האזינו השמים ד"א [דבר אחר] למה לשמים ולארץ כו' ואיני יודע להיכן נפשי הולכת אם לשמים אם לארץ שנאמר מי יודע כו' עא"ש דלכאורה תמוה שיסתפק מרבע"ה [משה רבינו עליו השלום] שמא ח"ו [חס ושלום] לארץ.

ואפשר לבאר זאת עוד על פי דברי המדרש רבה בסוף פרשת "האזינו השמים": "דבר אחר: למה לשמים ולארץ?" וכו', "ואיני יודע להיכן נפשי הולכת, אם לשמים אם לארץ, שנאמר מי יודע" וכו'; עיינו שם. ולכאורה הדבר תמוה: איך משה רבנו עליו השלום יכול היה להסתפק שמא, חס ושלום, תלך נפשו לארץ?

ביאור נוסף עולה מן המדרש על האזינו, שבו משה אומר שהוא קורא לשמים ולארץ משום ש"איני יודע להיכן נפשי הולכת, לשמים או לארץ". הדבר תמוה: איך משה יכול היה להסתפק שמא נפשו תלך "לארץ", חס ושלום?

אך הענין עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בזה"א [בזהר חלק א] פי' ויחי (דרמ"ה סע"א [סוף עמוד א]) ¹⁰² תלת נשמתין אינון כו' עד כגופא דאיהו מאנא לנשמתא.

אלא שהענין הוא על פי מה שכתוב בזהר חלק א, פרשת ויחי (דף רמ"ה ע"א): "תלת נשמתין אינון וכו', עד "כגופא דאיהו מאנא לנשמתא".

התשובה עולה מדברי הזהר על פרשת ויחי, המדבר על "שלוש נשמות" ומסיים "כמו הגוף, שהוא כלי לנשמה". אדמו"ר הזקן לומד מכך שגם בתוך הנשמה עצמה, דרגה נמוכה משמשת "גוף" לדרגה גבוהה ממנה.

והמכוון שע"י יחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] נמשכים ב' בחינות בהנשמה. כי ז"א הוא סוף עולמות הא"ס כמ"ש בענין הכרובים כרוב אחד מקצה מזה ^{103, 104} וכו'

והכוונה היא שעל ידי ייחוד ז"א ונוקבא נמשכות בנשמה שתי בחינות. שהרי ז"א הוא סוף עולמות אין סוף, כפי שנאמר בענין הכרובים: "כרוב אחד מקצה מזה"; וכו'

הנשמה נוצרת מייחוד ז"א ונוקבא, ולכן כלולות בה שתי בחינות. ז"א הוא "סוף עולמות אין סוף", בדומה לכרוב המוצב "מקצה מזה" (שמות כ"ה, י"ט): הוא הקצה התחתון של המרחב המגיע עד אין סוף.

ועל ידו נמשך מא"א [מאריך אנפין] ועתיק עד א"ס והנוק' [והנוקבא] היא שרש דבי"ע הנקרא גופא והנשמה הנולדה מיחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] כלולה מב' בחי' אלו

ועל ידו נמשכת ההמשכה מאריך אנפין ועתיק עד אין סוף; והנוקבא היא השורש של בריאה, יצירה ועשיה, הנקרא "גופא". והנשמה הנולדת מייחוד ז"א ונוקבא כלולה משתי הבחינות האלה.

בתוך ז"א ועל ידו נמשכת ההתקשרות דרך אריך אנפין ועתיק עד אין סוף עצמו. לעומת זאת, נוקבא היא השורש של העולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה, והיא נקראת "הגוף"; הנשמה הנולדת מייחודם כוללת את שניהם.

והיינו ענין מ"ה [שם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] שהם זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא] הנק' שמים וארץ וזהו שהנשמה יש בה גי' בחינות שמים וארץ

וזהו ענין מ"ה וב"ן, שהם ז"א ונוקבא הנקראים שמים וארץ. ולכן יש גם בנשמה בחינות של שמים וארץ,

שתי הבחינות האלה הן מ"ה וב"ן, שהם ז"א ונוקבא, הנקראים שמים וארץ. לכן יש גם בנשמה "שמים" ו"ארץ".

והיינו בחי' מ"ה [שם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] או מקיפים ופנימיים יחידה חיה ונר"נ [ונפש רוח נשמה] כו' אשר בחי' נר"נ [נפש רוח נשמה] נק' גוף לגבי חיה יחידה כו'

כלומר, הבחינות של מ"ה וב"ן, או המקיפים והפנימיים [הבחינות]: יחידה וחיה, ונפש, רוח ונשמה וכו'; שכן הבחינה של נפש, רוח ונשמה נקראת "גוף" ביחס לחיה וליחידה וכו'.

בנשמה, שמים וארץ הם מ"ה וב"ן, או הבחינות המקיפות והפנימיות. חיה ויחידה, שהן מקיפות, הן ה"שמים" שלה; נפש, רוח ונשמה, המלוכשות בכוחות, נקראות "גוף" ביחס אליהן.

והנה יש נשמות עליונות שעיקר הנשמה מז"א הנק' שמים וקצת מהמל' הנק' ארץ ויש להפך וכמ"ש במק"מ [במקדש מלך] בראשית (דל"ז ע"ב)

והנה, יש נשמות נעלות שעיקר נשמתן מז"א, הנקרא שמים, ומקצתה מהמלכות, הנקראת ארץ; ויש גם להפך, כמובא במקדש מלך, בראשית (עמוד 37).

הנשמות שונות זו מזו ביחס שבין הבחינות: יש נשמות נעלות שעיקרן מז"א, "שמים", ומקצתן מהמלכות, "ארץ", ויש נשמות שבהן היחס הפוך. המקדש מלך על בראשית מבאר זאת.

וזה היה ענותנותו דמשה שנסתפק מאיזה משני בחי' הנ"ל הוא עיקר נשמתו כו' ובאמת שרש נשמתו מלמעלה מעלה וע"ש ברבות:

וזו הייתה ענוותנותו של משה: הוא הסתפק איזו משתי הבחינות הנזכרות לעיל היא עיקר נשמתו וכו'; אך לאמיתו של דבר, שורש נשמתו הוא למעלה מעלה. ועיין שם במדרש רבה.

ספקו של משה היה ביטוי לענוותנותו: הוא לא ידע איזו משתי הבחינות, שמים או ארץ, היא המקור העיקרי של נשמתו. לאמיתו של דבר, שורש נשמתו היה נעלה הרבה משתי הבחינות; הכוונה כאן היא למדרש שהוזכר קודם.

15 קיצור וכדי שיהיה נמשך תוספת אור הנ"ל זהו דוקא ע"י העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] מעוה"ז בבחי' רעו"ד [רעותא דליבא] בכל מאדך שזהו ענין במקום שבע"ת [שבעלי תשובה] עומדים¹⁰⁵ ועמ"ש בד"ה וישב יעקב ובד"ה מי מנה בענין אף עשיתיו ובד"ה עלי באר.

סיכום. כדי שתימשך תוספת האור הנזכרת לעיל, הדבר נעשה דווקא באמצעות העלאת מ"ן מעולם הזה, בבחינת רצון שבלב, "בכל מאדך". זהו ענין "במקום שבעלי תשובה עומדים". וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "וישב יעקב", ובמאמר המתחיל "מי מנה" בענין "אף עשיתיו", ובמאמר המתחיל "עלי באר".

סיכום סעיף 2: תוספת האור נמשכת רק באמצעות העלאת "מ"ן נוקבין" מעולם הזה — אתערותא דלתתא של רצון שבלב, "בכל מאדך". זהו היתרון של בעל התשובה, והטקסט מונה את המאמרים שמפתחים את העניין.

וענין בכל נפשך ע"ס [עשר ספירות] שבנפש ובכל מאדך רצון יחידה ולבוא לבחי' זו זהו ע"י רחמים.

ענין "בכל נפשך" הוא עשר הספירות שבנפש, ו"בכל מאדך" הוא הרצון, בחינת יחידה; וההגעה לבחינה זו היא באמצעות רחמים.

"בכל נפשך" מפעיל את עשר הכוחות שבנפש; "בכל מאדך" הוא הרצון של היחידה, שאליו מגיעים באמצעות רחמים.

וזהו דרך הנשר בשמים¹⁰⁶ כי בחיי זו דיחידה נק' שמים מקיף סולם כוי מגיע השמימה.¹⁰⁷ שמים מאש רצוא מ"ה [שם מ"ה] ארץ שוב כ"ן [שם כ"ן] יקרא אל השמים מעל כוי):^{108, 109}

וזהו "דרך הנשר בשמים", שכן בחינת היחידה נקראת "שמים" — אור מקיף; "סולם" וכו', "מגיע השמימה". שמים — מאש: רצוא, מ"ה; ארץ — שוב, כ"ן; "יקרא אל השמים מעל" וכו'.

"דרך הנשר בשמים": היחידה היא "שמים", אור מקיף, ראש הסולם המגיע השמימה. שמים הם אש, רצוא ומ"ה; ארץ היא שוב וכ"ן; ו"יקרא אל השמים מעל" מתייחס לנפש ולגוף. הסוגריים שבסוף חותמים את הסיכום.

קטע 5 • 16-18

השמים כסאי

16 ג והנה עיי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] שבבחי' בכל מאדך שהוא בחי' תשובה נמשך מלמעלה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] שיהי' [שיהיה] השמים כסאי.

3. והנה, באמצעות אתערותא דלתתא שבבחינת "בכל מאדך", שהיא בחינת תשובה, נמשכת מלמעלה אתערותא דלעילא, כדי שיהיו "השמים כסאי".

פרק ג' נפתח. האתערותא דלתתא, התשובה של "בכל מאדך", מעוררת אתערותא דלעילא: שיהיו "השמים כסאי".

פ"י כמו עד"מ האדם כשיושב על הכסא שנשפל בחי' אחוריים של הגוף לישוב על הכסא וגם עיי' נשפל ראשו כוי.

כלומר, על דרך משל, כאשר אדם יושב על כיסא, החלק האחורי של גופו מונמך כדי לשבת על הכיסא, ובכך גם ראשו מונמך כוי.

המשל הוא שכאשר אדם יושב על כיסא, החלק האחורי של גופו מונמך עליו, ועמו מונמך גם ראשו. הישיבה היא ירידה של האדם כולו, כדי לנוח על דבר שנמצא מתחתיו.

כך ענין בחי' כסא למעלה הוא להיות ישיבת והמשכת א"ס ב"ה ממש עיי' (כדכתיב) (דניאל ז' ט') עד די כורסון רמיו ועתיק יומין¹¹⁰ יתיב וידוע הפ"י עתיק יומין הוא בחי' המתנשא מימות עולם

כך גם עניינה של בחינת כיסא למעלה: באמצעותה נעשית ישיבתו והמשכתו של אין סוף ברוך הוא עצמו, ככתוב (דניאל ז', ט): "עד שהוצבו כיסאות וישב עתיק יומין". ופירוש הדבר ידוע: עתיק יומין הוא הבחינה הנשאת מעל ימי העולם,

כך גם למעלה: ה"כיסא" הוא האמצעי שבו אין סוף עצמו "יושב", יורד ונח על מה שמתחתיו. דניאל ראה "כיסאות שהוצבו, ועתיק יומין ישב"; עתיק יומין הוא הבחינה שמעל "ימי העולם", רחוקה מאוד מן הזמן.

דהיינו למעלה מגדר השתלשלות כו' והגם שנאמר ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם^{111, 112, 113} שהוא בחי' ז"א.

כלומר, למעלה מגדר ההשתלשלות וכו'. ואף שנאמר: "ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם", שהיא בחינת ז"א, בחינה זו נמצאת מעל כל סדר ההשתלשלות. ובכל זאת, יחזקאל ראה על הכיסא "דמות כמראה אדם" (יחזקאל א, כו), שהיא, בקבלה, ז"א — המדות האלוניות — ולא עתיק יומין.

אך כי בז"א מלוּבש בחי' ע"ק [עתיקא קדישא] וא"א ממש ולכן נאמר כמראה אדם דהיינו כמו בחי' א"א עיין כפי משפטים (דק"ב א')

[הדבר הוא] מפני שבז"א מלוּבשות ממש בחינת עתיקא קדישא ואריך אנפין; ולכן נאמר "כמראה אדם", כלומר, כמו בחינת אריך אנפין. עיין בפרשת משפטים (דף קכ"ב ע"א).

התשובה היא שעתיקא קדישא ואריך אנפין מלוּבשים ממש בתוך ז"א, ולכן יחזקאל אומר "כמראה אדם" — כמו אריך אנפין. הזוהר בפרשת משפטים דן בפסוק זה.

ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם נשא (קל"ה א') אחרי (ס"ו ב') גבי בי נשבעתי ועמ"ש עוד מענין כסה"כ [כסא הכבוד] בסידור אחר עלינו לשבח בד"ה ביאור למ"ש בלק"א [בלקוטי אמרים] פנ"ב כי

ובמקדש מלך שם; בפרשת נשא (דף קל"ה ע"א); בפרשת אחרי (דף ס"ו ע"ב), בעניין "בי נשבעתי". ועיין עוד בעניין כיסא הכבוד בסידור, אחרי "עלינו לשבח", בדרוש המתחיל "ביאור למ"ש בלק"א פנ"ב: ש'

בהמשך מובאות הפניות: למקדש מלך שם, לזוהר בפרשות נשא ואחרי, בעניין "בי נשבעתי", ולסידור, אחרי "עלינו לשבח", בביאור לפרק נ"ב בתניא העוסק בכיסא הכבוד. עניינו מובא בפסקה הבאה.

הנה עם היות שהיושב על הכסא הוא בחי' הגוף עד"מ ולמעלה הוא בחי' המדות עליונות שנק' גופין חסד דרועא ימינא^{114, 115} כו' תפארת גופא כו'.

אף שהיושב על הכיסא הוא, על דרך משל, בחינת הגוף, ולמעלה זו בחינת המדות העליונות, הנקראות "גופים": "חסד — זרוע ימין" וכו', "תפארת — גוף" וכו',

מי ש"יושב" על הכיסא מקביל לגוף; ולמעלה, הכוונה למדות העליונות, שתיקוני זוהר מכנה "גופים": "חסד — זרוע ימין... תפארת — גוף".

שהע"ס [שהעשר ספירות] נק' רק גופא¹¹⁶ וכלי של המאציל ב"ה כדי שע"י יהיה הנהגת העולמות אך כמו שהנשמה מתלבשת בגוף ומיוחד עמו בתכלית כמ"כ [כמו כן] א"ס ב"ה מלובש במדותיו ית' ואיהו וחיוהי וגרמוהי חד.^{117, 118}

שהרי עשר הספירות נקראות רק "גוף" וכלי של המאציל ברוך הוא, כדי שבאמצעותן תהיה הנהגת העולמות. אולם כשם שהנשמה מתלבשת בגוף ומיוחדת עמו בתכלית, כך גם אין סוף ברוך הוא מלובש במדותיו יתברך, ו"הוא, חיו וכליו — אחד".

עשר הספירות הן רק "גוף" וכלי של המאציל, שבאמצעותם הוא מנהיג את העולמות. אך כשם שהנשמה מלובשת בגוף ומאחדת עמו לחלוטין, כך אין סוף מלובש במדותיו; ובלשון תיקוני הזוהר, "הוא, חיו וכליו — אחד". לכן, כשהמדות "יושבות" על הכיסא, אין סוף עצמו נמצא שם.

17 וע"י ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בעשרה לבושים¹¹⁹ נתלבש הקב"ה וברא את העולם כו' ולכן כאשר נמשכים המדות עליונות הנק' גופא

ועל כך אמרו חז"ל: "בעשרה לבושים נתלבש הקדוש ברוך הוא וברא את העולם" וכו'. לכן, כאשר מדות העליונות, הנקראות "גופא" (גוף), נמשכות למטה

מאמר חז"ל "בעשרה לבושים נתלבש הקדוש ברוך הוא וברא את העולם" תומך בנקודה הקודמת: הספירות הן "לבושים" ו"גוף" של ה', והוא נמצא בתוכן. כאן מתחיל הטקסט להחיל זאת על המדות העליונות, הנקראות "גוף", כשהן נמשכות למטה.

ע"י הכסא להאיר בג"ע [בגן עדן] זהו תוספת אור מעצמותו ית' ממש וכמש"ל [וכמה שכתוב לעיל] אות א' בענין באתי לגני כו' ועמ', ש בדי"ה והיה לכם לציצית וזהו השמים כסאי.

על ידי הכיסא, כדי להאיר בגן עדן, זהו אור נוסף מעצמותו ממש, כפי שנכתב לעיל, בסעיף א, בענין "באתי לגני" וכו'. ועיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "והיה לכם לציצית". וזהו "השמים כסאי".

כאשר המדות העליונות נמשכות דרך הכיסא כדי להאיר בגן עדן, האור הוא מעצמותו ממש, כפי שנאמר בסעיף א על "באתי לגני". הטקסט מפנה למאמר "והיה לכם לציצית", ומסיים שזוהי משמעות הפסוק "השמים כסאי".

פ"י שמים הוא בחי' אש ומים¹²⁰ חו"ג [חסד וגבורה] דאצילות רצוא ושוב¹²¹ שמתייחדים ע"י תפארת קו האמצעי הוא נשפל לישוב על הכסא.

כלומר, "שמים" הם בחינת אש ומים — חסד וגבורה דאצילות, רצוא ושוב — המתייחדים על ידי תפארת, הקו האמצעי; בחינה זו נשפלת לשבת על הכיסא,

המילה "שמים" נדרשת כאש ומים, כפי שאומרים חז"ל. באצילות אלה הם חסד וגבורה, רצוא ושוב, המתייחדים על ידי תפארת, הקו האמצעי. ה"שמים" המאוחדים האלה הם הנשפלים לשבת על הכיסא.

להאיר למטה ולהתהוות בחי' גי'ע [גן עדן] נברא (ופי' שמים הם אש ומים יחד היינו יחוד הרצוא ושוב אז גם השוב הוא במעלה עליונה מאד

כדי להאיר למטה ולהתהוות בחינת גן עדן נברא. (פירוש "שמים", אש ומים יחד, הוא יחוד הרצוא והשוב; ואז גם השוב הוא במעלה נעלית מאוד,

הדבר נעשה כדי להאיר למטה ולהביא לידי התהוות של גן עדן כעולם נברא. הסוגריים מסבירים מדוע יש חשיבות לכך שאש ומים יהיו יחד: כאשר הרצוא והשוב מתייחדים, גם השוב, הירידה, הוא במדרגה נעלית מאוד.

כי השוב מבחי' ב"ן [שם ב"ן] וכשנפרד מבחי' הרצוא דמ"ה [דשם מ"ה] יוכל להיות נמשך בבחי' יש אבל כשמיוחד בתכלית עם הרצוא יחוד מ"ה [שם מ"ה] וב"ן [ושם ב"ן] זהו ענין שמים היינו שגם במה כלול ב"ן [שם ב"ן])

שכן השוב הוא מבחינת ב"ן, וכשהוא נפרד מבחינת הרצוא של מ"ה, הוא יכול להימשך לבחינת יש; אבל כשהוא מיוחד לגמרי עם הרצוא, יחוד מ"ה וב"ן, זהו עניין "שמים" — כלומר, שגם בתוך מ"ה כלול ב"ן.)

השוב נובע מבחינת ב"ן. כשהוא נפרד מהרצוא של מ"ה, הוא עלול להימשך לבחינת יש, למציאות עצמאית ונפרדת מה'. אבל כשהוא מתייחד לגמרי עם הרצוא — מ"ה וב"ן יחד — זהו עניין "שמים": ב"ן כלול גם בתוך מ"ה, ולכן אפילו הירידה נשארת קשורה למקורה.

ומי הוא הגורם לזה שיתהווה בחי' כסא הנ"ל ושיושפלו המדות למטה לישוב על הכסא הוא בחי' שמים ומה גורם לכך שתתהווה בחינת הכיסא הנזכרת, ושהמדות יישפלו למטה לשבת על הכיסא? זוהי בחינת "שמים", הטקסט שואל מה גורם להתהוות הכיסא ולכך שהמדות יישפלו וישבו עליו. התשובה היא בחינת "שמים".

שהוא רצון העליון ב"ה בחי' מקיף על הכלים שא"א לו להתלבש בכלים הנה משם דוקא נמשך להיות בחי' ישיבה והשפלה זו

שהיא הרצון העליון, ברוך הוא, בחינת [אור] המקיף על הכלים, שאינו יכול להתלבש בכלים; דווקא משם נמשכת בחינת ישיבה והשפלה זו.

"שמים" כאן הם הרצון העליון, אור מקיף שאינו יכול להתלבש בכלים. רק מדרגה כזאת, שלמעלה מן המדות עצמן, יכולה להמשיך את ה"ישיבה" והשפלות שלהן.

(וביאור הענין כי הכסא הוא הפרסא המפסיק בין אצילות לבריאה שבה ועיי' דוקא יומשך להיות נמשך אור האצילות בבריאה משא"כ אם לא היה הפרסא לא היה אפשר כלל להיות התחברות אצילות בבריאה

(וביאור הענין: הכיסא הוא הפרסא המפסיק בין אצילות לבריאה, שבה ועל ידה דווקא נמשך אור האצילות אל הבריאה; ואילו אילו לא הייתה הפרסא, לא היה אפשר כלל שתהיה התחברות בין אצילות לבריאה,

הכיסא הוא הפרסא, המחיצה שבין אצילות לבריאה. רק בתוכה ועל ידה יכול אור האצילות להגיע לבריאה; בלעדיה לא הייתה יכולה להיות כל התחברות בין שני העולמות.

וכמו בעולם התהו לא היה כלל התחברות וגילוי אצילות בבריאה. וכדי שיהיה התחברות זו זהו דוקא עיי' הפרסא וכענין ויבא משה בתוך הענין¹²².

וכמו שבעולם התהו לא היה כלל חיבור וגילוי של אצילות בבריאה. כדי שחיבור זה יתקיים, הוא אפשרי דווקא באמצעות הפרסא, בדומה לענין "ויבא משה בתוך הענין".

בעולם התהו, עולם האורות הבלתי מוגבלים שקדם לעולמות המסודרים, לא היה חיבור או גילוי כזה של אצילות בבריאה. הפרסא היא שמאפשרת את החיבור, בדומה לענין שמשנה נכנס לתוכו.

וכענין המשל שבו ועל ידו דוקא אפשר להשיג השכל ואף שהמשל מעלים עליו הנה זהו סיבה שיוכל להשיגו משא"כ בלא המשל אי"א להשיגו כלל. אי"כ ההעלם של המשל הוא סיבת הגילוי.

וכמו במשל, שבו ובאמצעותו דווקא אפשר להשיג את השכל: אף שהמשל מסתיר אותו, ההסתרה הזו היא שמאפשר לאדם להשיגו; ואילו בלי המשל אי אפשר להשיגו כלל. נמצא שההסתרה של המשל הוא סיבת הגילוי.

כך פועל גם משל: הוא מסתיר את הרעיון, ובכל זאת רק באמצעותו אפשר להשיג את הרעיון בכלל. לכן "ההסתרה של המשל הוא סיבת הגילוי".

ובאמת שרש פרסא זו נמשך ממקום גבוה מאד וכמ"ש בת"א [בתורה אור] בד"ה והבדילה הפרוכת וזהו ענין השמים כסאי שעיי' שמים תשובה עילאה רצון העליון ממשיכים בחי' כסא הנ"ל וזהו ענין סולו לרוכב בערכות¹²³ בי"ה שמו ועיין מזה בהרמ"ז [בהרב משה זכות] (תרומה) (קס"ה ב').

ובאמת, שורשה של פרסא זו נמשך ממקום גבוה מאוד, כפי שנכתב בתורה אור, במאמר הפותח במילים "והבדילה הפרוכת". וזהו ענין "השמים כסאי": באמצעות "שמים", תשובה עילאה, ממשיכים את הרצון העליון ומורידים את בחינת הכיסא הנזכרת לעיל. וזהו ענין "סולו לרוכב בערכות בי"ה שמו"; ועיינו בענין זה ברמ"ז, (תרומה) (עמוד 2165).

שורש הפרסא גבוה מאוד, כפי שמבואר בתורה אור על "והבדילה הפרוכת" (שמות כו, לג). בפסוק "השמים כסאי", "שמים" — תשובה עילאה והרצון העליון — ממשיכים את הכיסא. זהו גם "סולו לרוכב בערכות" (תהלים סח, ה), כלומר בשמים העליונים, שעליהם דן הרמ"ז על פרשת תרומה.

גם י"ל [יש לומר] בענין השמים כסאי עפמ"ש [על פי מה שכתוב] במ"א בביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בניי [בני ישראל]¹²⁴ בענין ג' פעמים קדוש¹²⁵ אשר הקדוש הראשון דאסתלק ו' רזא דשמים עילאין לעילא כו'

אפשר להסביר גם את עניין "השמים כסאי" על פי מה שנכתב במקום אחר, בביאור על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל", בעניין שלוש פעמים "קדוש": ה"קדוש" הראשון הוא "שאות הווי"ו מסתלקת למעלה, סוד השמים העליונים" וכו',

ביאור נוסף מסתמך על אמירת המלאכים "קדוש" שלוש פעמים, כפי שהיא מוסברת במקום אחר על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב). ב"קדוש" הראשון האות וי"ו, המייצגת את ז"א, מסתלקת כלפי מעלה — "סוד השמים העליונים".

ולכתר נהיר ההו נהירו עילאה על כורסיא דאיהו שמים כו' וכדין אקרי קדוש כו' ע"ש.

"ואחר כך מאיר אותו אור עליון על הכיסא, שהוא שמים" וכו', "ואז נקרא קדוש" וכו'; עיינו שם.

אחר כך האור העליון מאיר על "הכיסא, שהוא שמים", ואז הוא נקרא "קדוש". נמצא ש"שמים" מופיעים כאן בשני שלבים: בעלייה ובכיסא.

ומבואר שם פ"י דאסתלק ו' זהו ענין למסור נפשו באחד ועי"ז נמשך יחוד או"א [אבא ואימא] להיות נמשך אור חדש כו' נמצא בחי' שמים שייך לתשובה עילאה.

ומבואר שם שפירוש "הווי"ו מסתלקת" הוא עניין מסירת הנפש ב"אחד", ועל ידי כך נמשך ייחוד אבא ואמא, כדי שיומשך אור חדש וכו'. נמצא שבחינת "שמים" שייכת לתשובה עילאה.

שם מבואר שעליית הווי"ו עניינה מסירת הנפש באמירת "אחד" שבקריאת שמע. בכך נמשך ייחוד אבא ואמא, חכמה ובינה, ואור חדש. מכאן שבחינת "שמים" שייכת לתשובה עילאה, לעליית הנשמה.

אלא שבחי' כסאי היינו כשנמשך אח"כ האור מלמעלה למטה כו' ועמ"ש ע"פ השמים מספרים¹²⁶ כו'

אלא שבחינת "כסאי" היא כאשר האור נמשך לאחר מכן מלמעלה למטה וכו'. ועיינו במה שנכתב על הפסוק "השמים מספרים" וכו':

"כסאי" הוא השלב הבא, שבו האור נמשך מלמעלה למטה. כאן הכוונה למאמר על הפסוק "השמים מספרים" (תהלים יט, ב).

מנהרי ומנצצי כו' ועיין עוד בזח"א [בזהר חלק א] ויחי (דרכ"ט ע"א) ע"פ היושבי בשמים¹²⁷ כו' על כורסיא דאקרי שמים¹²⁸ כו' ועמ"ש סד"ה המגביהי לשבת¹²⁹ כו'.

"מאירים ומנצצים" וכו'. ועיינו עוד בזהר, חלק א, ויחי (עמוד 229א), על הפסוק "היושבי בשמים" וכו': "על הכיסא שנקרא שמים" וכו'. ועיינו גם במה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "המגביהי לשבת" וכו'.

באותו מאמר נאמר שהשמים "מאירים ומנצצים". הזהר על ויחי, בפירוש הפסוק "היושבי בשמים" (תהלים קכג, א), מדבר על "הכיסא שנקרא שמים"; כאן מפנים גם לסוף המאמר "המגביהי לשבת" (תהלים קיג, ה).

ועפ"י [ועל פי זה] אפשר לפרש עוד כמ"ש ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם כוי

ולפי זה אפשר להסביר עוד את הכתוב: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם, וישם שם את האדם" וכוי.

כך מתבאר גם מדוע התורה מספרת פעמיים על אדם בגן עדן. תחילה נאמר: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם, וישם שם את האדם" (בראשית ב, ח).

ואח"כ נאמר ויקח כוי את האדם ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] ולכאורה הוא כפל ענין שכבר נאמר וישם שם את האדם

ואחר כך נאמר: "ויקח" וכוי "את האדם ויניחהו בגן עדן"; ולכאורה זו חזרה, שהרי כבר נאמר "וישם שם את האדם".

בהמשך נאמר: "ויקח את האדם ויניחהו בגן עדן" (בראשית ב, טו). לכאורה, הפסוק חוזר על מה שכבר נאמר.

אך הענין דמבואר במ"א ע"פ שמח כוי כשמחך יצירך בגי'ע [בגן עדן] מקדם¹³⁰ דהיינו כמו שבתחלת בריאת העולם היה הגילוי באתעדל"ע [באתערותא דלעילא] מצד עצמו

אך הענין הוא, כפי שמבואר במקום אחר על הפסוק "שמח" וכוי, "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם": כלומר, כשם שבתחילת בריאת העולם הייתה ההתגלות באמצעות אתערותא דלעילא, מצד עצמה,

במקום אחר מבואר הפסוק מברכת הנישואין "כשמחך יצירך בגן עדן מקדם": "מקדם", כלומר מימי קדם, מתייחס לתחילת הבריאה, שבה ההתגלות באה באמצעות אתערותא דלעילא, ביוזמת ה' עצמו.

וזהו ענין מ"ש תחלה וישם שם את האדם אשר יצר דהיינו בחי' אדם העליון וכמ"ש בפ' בראשית (דכ"ו ע"א) וזהו אשר יצר ע"ד יוצר אור ובורא חושך¹³¹ כוי כמ"ש במ"א.

וזהו ענינו של מה שנאמר תחילה: "וישם שם את האדם אשר יצר", כלומר בחינת אדם העליון, כפי שנכתב בפרשת בראשית (דף כ"ו ע"א). וזהו "אשר יצר", בדומה ל"יוצר אור ובורא חושך" וכוי, כפי שמבואר במקום אחר.

לכן הפסוק הראשון, "וישם שם את האדם אשר יצר", מתייחס לאדם העליון, לתבנית האלוהית שה' שם שם ביוזמתו שלו, כפי שמבואר בזהר בפרשת בראשית. "יצר" דומה ל"יוצר אור" (ישעיהו מה, ז).

ופסוק ויקח כוי את האדם קאי על אדה"ר [אדם הראשון] ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] לעבדה ולשמרה¹³² דהיינו שמעתה ימשיך זה ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] דוקא:^{133, 134}

והפסוק "ויקח" וכוי "את האדם" מתייחס לאדם הראשון: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". כלומר, מכאן ואילך ימשיך זאת דווקא באמצעות אתערותא דלתתא.

הפסוק השני מתייחס לאדם הראשון, שהושם בגן עדן "לעבדה ולשמרה". מכאן ואילך האור יימשך רק באמצעות אתערותא דלתתא, דרך עבודתו של האדם עצמו.

18 קיצור וזהו השמים תשובה ממשיך כסאי ועיי יתיב לרוכב בערבות.¹³⁵ וישם שם את האדם¹³⁶ כו' כשמחך כו':

תקציר. וזהו "השמים": התשובה ממשיכה "כסאי", ובאמצעותה "ייתב" — "לרוכב בערבות". "וישם שם את האדם" וכו'; "כשמחך" וכו'.

תקציר סעיף ג: "השמים", כלומר התשובה, ממשיכים את "כסאי", ובאמצעותם "ייתב" — עתיק יומין יושב, וזהו "לרוכב בערבות". שני הפסוקים, "וישם שם את האדם" ו"כשמחך יצירך", מבטאים את הניגוד בין ההתגלות שבאה מלמעלה לבין זו שהאדם ממשיך כעת.

קטע 6 • 191-22

הדום הרגליים והשמים החדשים

19 ד והארץ הדום רגלי. פיי שלצורך המשכת השמים כסאי¹³⁷ צ"ל העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] בבחי' בכל מאדך שהוא בחי' רצוא מלמטה למעלה.

4. "והארץ הדום רגלי". כלומר, כדי להמשיך למטה את "השמים כסאי", צריך להעלות מ"ן — מים נוקבין — בבחינת "בכל מאדך", שהיא בחינת רצוא מלמטה למעלה.

החלק הרביעי עוסק במחצית השנייה של הפסוק, "והארץ הדום רגלי". כדי להמשיך למטה את "השמים כסאי", צריך להעלות "מים נוקבין" באמצעות "בכל מאדך" — הרצוא, תנועת הנפש הנעה מלמטה למעלה.

אבל בחי' והארץ הדום רגלי הוא בחינת השוב בחי' שמאל דוחה שמשפיל א"ע [את עצמו] לומר מי אנכי אשר אבוא להתקרב אל

אבל הבחינה של "והארץ הדום רגלי" היא בחינת שוב, בחינת "שמאל דוחה": האדם משפיל את עצמו ואומר: "מי אני שאבוא להתקרב אל

"והארץ הדום רגלי" היא התנועה ההפוכה — בחינת שוב, "שמאל דוחה". האדם משפיל את עצמו ואומר: "מי אני שאבוא להתקרב אל המלך?"

המלך וירא מגשת אליו¹³⁸ בבחי' יראה ופחד כמ"ש וירא העם וינועו¹³⁹ ויעמדו מרחוק¹⁴⁰ שמקבל עליו עול מלכות שמים ביראה ופחד כמ"ש שום תשים עליך מלך.¹⁴¹

המלך? והוא ירא לגשת אליו, מתוך יראה ופחד, כמו שכתוב: "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק"; הוא מקבל עליו את עול מלכות שמים ביראה ובפחד, כמו שכתוב: "שום תשים עליך מלך".

הוא ירא לגשת אליו, בדומה לעם ישראל בהר סיני, ש"ינועו ויעמדו מרחוק" (שמות כ, טו), ומקבל עליו את עול מלכות שמים ביראה ובפחד, כפי שנאמר: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז, טו).

20 והנה ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] **בקבלת עומ"ש** [עול מלכות שמים] **שמשפיל א"ע** [את עצמו] **שירא מגשת ומקבל עליו עול מצות כמ"כ** [כמו כן] **מעורר למעלה בזה האופן שיושפל שפע א"ס ב"ה להתלבש למטה בדברים תחתונים גשמיים**

כעת, באמצעות אתערותא דלתתא בקבלת עול מלכות שמים — כשהאדם משפיל את עצמו, ירא להתקרב ומקבל עליו את עול המצוות — הוא מעורר למעלה באותו אופן שהשפע מאין סוף, ברוך הוא, יושפל ויתלבש למטה בדברים גשמיים ונמוכים,

גם השוב מביא תגובה. בקבלת עול מלכות שמים מתוך ענווה, תוך שמירת מרחק מתוך יראה וקבלת עול המצוות, האדם מעורר למעלה תנועה מקבילה: השפע של ה' יורד ומתלבש בדברים גשמיים ונמוכים.

היינו במעשה המצות גשמיים ועז"נ [ועל זה נאמר] **והארץ הדום רגלי¹⁴² שהוא מדה כנגד מדה שכמו שמשפיל א"ע** [את עצמו] **להיות בבחי' יראה מרחוק כו'**

כלומר, בקיום המעשי של המצוות הגשמיות. ועל כך נאמר: "והארץ הדום רגלי": מידה כנגד מידה; כשם שהוא משפיל את עצמו ונמצא במצב של יראה מרחוק וכו',

הדברים הגשמיים הם קיום המצוות בפועל. זהו "הארץ הדום רגלי": מידה כנגד מידה, כנגד השפלתו של האדם מתוך יראה "מרחוק".

כמ"כ [כמו כן] **נשפל ונמשך מלמעלה אור וגילוי בענינים גשמיים במצות מעשיות וזהו והארץ היא בחי' קבלת מלכות שמים הוא בחי' שוב הני"ל הדום רגלי**

כך גם האור והגילוי נמשכים למטה מלמעלה בענינים גשמיים, במצוות מעשיות. וזהו "והארץ" — בחינת קבלת מלכות שמים, בחינת השוב שהזכרה לעיל: "הדום רגלי".

כשם שהאדם משפיל את עצמו, כך אורו וגילוייו של ה' יורדים לענינים גשמיים, למצוות המעשיות. "הארץ", קבלת מלכות שמים, בחינת השוב, נעשית "הדום רגלי" של ה': נוכחותו שורה אפילו במעשים הגשמיים הנמוכים ביותר.

(ועיין מענין השמים כסאי^{143, 144, 145} ברבות בא ר"פ י"ז משפטים תוך פלי"א בחקתי ר"פ ל"ו נשא ר"פ י"ב)

(ועינינו בענין "השמים כסאי" ברבות: בא, בתחילת פרק י"ז; משפטים, בתוך פרק ל"א; בחוקותי, בתחילת פרק ל"ו; נשא, בתחילת פרק י"ב.)

ההערה שבסוגריים מפנה למקומות במדרש רבה העוסקים ב"השמים כסאי": שמות רבה על בא ועל משפטים, ויקרא רבה על בחוקותי, ובמדבר רבה על נשא.

והנה כ"ז [כל זה] הוא עתה שהשפע שלמעלה נמשכת ע"י העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] ואתעדל"ת [ואתערותא דלתתא] שכפי ערך ההעלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] כך הוא האתעדל"ע [האתערותא דלעילא] והמשכת מ"ד [מ"ד נוקבין].

והנה, כל זה שייך למצב הנוכחי, שבו השפע מלמעלה נמשך באמצעות העלאת מ"ן ואתערותא דלתתא, כך שלפי מידת העלאת מ"ן כך היא האתערותא דלעילא והמשכת מ"ד.

כל זה שייך לסדר הנוכחי, שבו השפע מלמעלה נמשך רק באמצעות העלאת מ"ן נוקבין מלמטה. האתערותא דלעילא וה"מים דוכרין נמדדים לפי האתערותא דלתתא.

והיינו ענין השמים כסאי שהוא ע"י בחינת רצוא והארץ הדום שהוא בחי' שוב אבל לעתיד לבא באלף השביעי אשר אז יהיה עיקר הגמול והשכר כתיב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני.¹⁴⁶

וזהו ענין "השמים כסאי", שהוא באמצעות בחינת רצוא, ו"הארץ הדום", שהיא בחינת שוב. אבל לעתיד לבוא, באלף השביעי, שבו יהיה עיקר הגמול והשכר, נאמר: "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני".

לכן "השמים", שהם כיסא, באים באמצעות רצוא, ו"הארץ", שהיא הדום, באמצעות שוב. אבל על האלף השביעי, זמן עיקר השכר, אומר ישעיהו: "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני".

פי' אני עושה אותן בעצמי בלתי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] שאין מגיע לשם בחי' אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] כ"א הוא בעצמו ית' עושה אותם בלתי אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] כלל והם בבחי' עומדים לפני היינו בחי' פנימיות והוא למעלה מעלה מבחי' השמים כסאי

כלומר, "אני עושה" אותם בעצמי, בלי אתערותא דלתתא, שכן בחינת אתערותא דלתתא אינה מגיעה לשם; אלא הוא יתברך עושה אותם בעצמו, בלי אתערותא דלתתא כלל. הם בבחינת "עומדים לפני" — כלומר, בחינת פנימיות; והיא נעלית הרבה מאוד מבחינת "השמים כסאי",

"אני עושה" פירושו שה' עושה אותם בעצמו, בלי אתערותא דלתתא, שאינה יכולה להגיע למדרגה גבוהה כל כך. הם "עומדים לפני" — לפניו, מלשון פנים: בחינת הפנימיות, הנעלית הרבה מן הכיסא.

שהרי על הכסא נמשך ומתגלה רק בחי' אחורי האדם היושב על הכסא וכנודע שגם בבחי' רצון העליון יש חיצוניות ופנימיות וכמ"ש במ"א בד"ה ואהיה אצלו אמן¹⁴⁷ כו'

שהרי על הכיסא נמשכת ומתגלה רק בחינת אחוריו של האדם היושב על הכיסא. וכידוע, גם בבחינת הרצון העליון יש חיצוניות ופנימיות, וכמו שנכתב במקום אחר, במאמר המתחיל "ואהיה אצלו אמן" וכו'.

על כיסא מתגלה רק אחוריו של היושב עליו. גם ברצון העליון יש חיצוניות ופנימיות, כפי שמבואר במאמר "ואהיה אצלו אמן" (משלי ח, ל); הכיסא קשור לחיצוניות, ואילו "עומדים לפני" קשור לפנימיות.

ולכן בבחי' השמים החדשים והארץ החדשה כתיב עומדים לפני דוקא וזהו שנאמר אלעתיך לבא הנה ישכיל עבדי¹⁴⁸ ירום ונשא וגבה מאד שיתעלו כל העולמות עד בחי' מאד הגבוה.

ולכן, ביחס לבחינת השמים החדשים והארץ החדשה נאמר דווקא "עומדים לפני". וזהו שנאמר על העתיד לבוא: "הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וגבה מאד" — שכל העולמות יתעלו עד לבחינת ה"מאד" הנעלה.

לכן השמים החדשים והארץ החדשה "עומדים לפני". זהו גם פירוש הפסוק "הנה ישכיל עבדי... וגבה מאד" (ישעיהו נב, יג), שנאמר על העתיד לבוא: כל העולמות יתעלו לדרגת ה"מאד" הנעלית, כלומר "מאד".

21 והיינו כי מבואר למעלה בפ' וענין שמים שהוא בחי' בכל מאדך¹⁴⁹ תשובה עילאה בחי' מקיף אכן וגבה מאד¹⁵⁰ היינו שיהיה בחי' מאד ממדרגה הגבוה יותר

כלומר, לעיל הוסבר בפירוש ובמשמעות של "שמים", שהם בחינת "בכל מאדך" — תשובה עילאה, בחינת מקיף. אך "וגבה מאד" פירושו שתהיה בחינת "מאד" ממדרגה גבוהה יותר,

לעיל הוסבר ש"שמים" הם בחינת "בכל מאדך" — תשובה עילאה, בחינת מקיף. "וגבה מאד" בעתיד מצביע על בחינת "מאד" שמדרגתה גבוהה בהרבה.

הרבה ממדרגת בחי' בכל מאדך [שבחי' בכל מאדך נמשך מבחי' יחידה ולע"ל [ולעתיך לבוא] יומשכו נשמות חדשות שלמעלה גם ממדרגת יחידה שבאדה"ר כמבואר בספר הגלגולים ר"פ שביעי וז"ל [וזה לשונן] ודע כי יש שני מיני נשמות.

בהרבה ממדרגת בחינת "בכל מאדך". [שהרי בחינת "בכל מאדך" נמשכת מבחינת יחידה, ולעתיך לבוא יימשכו נשמות חדשות שהן למעלה גם ממדרגת היחידה של אדם הראשון, כפי שמבואר בספר הגלגולים, בתחילת פרק ז', ואלה דבריו: דע שיש שני מיני נשמות.

ה"בכל מאדך" של ימינו נמשך מבחינת יחידה, אך לעתיך לבוא יימשכו נשמות חדשות שהן למעלה אף מיחידת נפשו של אדם הראשון. הקטע שבסוגריים המרובעים מצטט מספר הגלגולים, פרק ז', הפותח בדברים: יש שני מיני נשמות.

א' אותן שנכללו באדה"ר [באדם הראשון]. ב' הם אותם שלא נכללו באדה"ר [באדם הראשון] ואלו הנשמות הם יותר גבוהים ומעולים מכל הנשמות שנכללו באדה"ר [באדם הראשון]

האחד — אותן שנכללו באדם הראשון. השני — אותן שלא נכללו באדם הראשון; נשמות אלה גבוהות ונעלות יותר מכל הנשמות שנכללו באדם הראשון,

המין הראשון נכלל בנשמת אדם הראשון. המין השני לא נכלל בה, והוא גבוה ונעלה יותר מכל הנשמות שנכללו בה.

וכמו שביארנו בפ"א כי נשמות אדה"ר [אדם הראשון] כוללות מן נפש דעשייה עד יחידה דאצילות כן אותם הנשמות שלא נכללו באדה"ר [באדם הראשון] הם עד"ז כו'

וכשם שביארנו בפרק א' שנשמות אדם הראשון כוללות מדרגות מנפש דעשייה ועד יחידה דאצילות, כך גם הנשמות שלא נכללו באדם הראשון הן על דרך זו, וכו'.

כשם שהנשמות שנכללו באדם הראשון משתרעות על פני כל המדרגות, מנפש דעשייה ועד יחידה דאצילות, כך גם הנשמות שלא נכללו בו — אלא שהן במישור גבוה יותר.

ובאלף השביעי יתעטרו אלו הנשמות שנכללו באדה"ר [באדם הראשון] באותם הנשמות היותר גבוהים מהם כל חלק וחלק עם הדומה לו עכ"ל [עד כאן לשונו].¹⁵¹

ובאלף השביעי יתעטרו הנשמות שנכללו באדם הראשון באותן נשמות הגבוהות מהן, כל חלק וחלק עם הדומה לו. עד כאן לשונו.

באלף השביעי יתעטרו הנשמות שנכללו באדם הראשון בנשמות הגבוהות מהן, וכל חלק יתחבר עם מקבילו. זוהי בחינת ה"מאד" הגבוהה יותר שלעתיד לבוא.

22 ועמ"ש מזה בד"ה ואכלתם אכול¹⁵² והנה ברכות ר"פ בראשית פרשה א' רב הונא בשם ר' [רבי] אליעזר בנו של ר' [רבי] יוסי הגלילי אמר אפילו אותן שכתוב בהן

וראה מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ואכלתם אכול". והנה, במדרש רבה, בתחילת בראשית, פרשה א: אמר רב הונא בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי: אפילו אותם שנאמר עליהם,

הטקסט מפנה למאמר "ואכלתם אכול" (יואל ב, כו). מדרש רבה, בתחילת ספר בראשית, מביא את דברי רב הונא בשם רבי אליעזר, בנו של רבי יוסי הגלילי, על "השמים החדשים".

כי הנני בורא שמים חדשים¹⁵³ (בישעיה ס"ה) כבר הן ברואין מששת ימי בראשית¹⁵⁴ הה"ד [הדא הוא דכתיב]

"כי הנני בורא שמים חדשים" (בישעיהו, פרק ס"ה), כבר נבראו בששת ימי בראשית, כמו שנאמר,

המדרש אומר שאפילו "השמים החדשים" שבפסוק "כי הנני בורא שמים חדשים" (ישעיהו ס"ה, י"ז) נבראו כבר בששת ימי בראשית.

כי כאשר השמים החדשים^{155, 156, 157, 158, 159} כו' ע"ש והיינו כמ"ש בספר הגלגולים שם שגם הנשמות החדשים הנ"ל נבראו בששת ימ"ב [ימי בראשית].

"כי כאשר השמים החדשים" וכו'; ראה שם. וזה מתאים למה שנכתב בספר הגלגולים שם, שגם הנשמות החדשות הנזכרות לעיל נבראו בששת ימי בראשית.

ההוכחה היא מן הפסוק "כי כאשר השמים החדשים": השמים החדשים כבר קיימים. גם ספר הגלגולים אומר שהנשמות החדשות נבראו בששת ימי בראשית.

ועמ"ש בענין והיה אור הלבנה¹⁶⁰ כו' בפ' אור שבעת הימים וע' עוד מענין כי כאשר השמים החדשים בפ' בראשית (כ"ה ב')

וראה מה שנכתב בעניין "והיה אור הלבנה" וכו', על פירוש "אור שבעת הימים". וראה עוד בעניין "כי כאשר השמים החדשים" בפרשת בראשית (עמוד 25ב),

הטקסט מפנה לדיון שלו בפסוק "והיה אור הלבנה כאור החמה... כאור שבעת הימים" (ישעיהו ל', כ"ו), וכן לזוהר בפרשת בראשית על הפסוק "כי כאשר השמים החדשים".

ויקרא (י"ו א') אחרי (ס"ח ב') ס"פ ואתחנן דע"ר ע"כ אז יהיה שמים וארץ חדשים אשר אני עושה מעצמי:¹⁶¹

ויקרא (עמוד 16א), אחרי (עמוד 68ב), [ו] בסוף פרשת ואתחנן, עמוד 270ב. לכן, אז יהיו שמים וארץ חדשים "אשר אני עושה", מעצמי.

בהמשך מובאים מקומות נוספים בזהר העוסקים בפסוק: בפרשת ויקרא, בפרשת אחרי ובסוף פרשת ואתחנן. הקטע שבסוגריים המרובעים מסתיים כאן, והטקסט מסכם שבעתיד ה' יעשה בעצמו שמים וארץ חדשים.

קטע 7 • ו' 23-25

זרעכם ושמכם

23 ה כן יעמדו זרעכם ושמכם.¹⁶² הנה ידוע שע"י קיום המצות בעוה"ז בבחינת היום לעשותם¹⁶³ מוסיפים אורות למעלה ויתגלו לע"ל [לעתיד לבוא] ונק' בשם זריעה וצמיחה וכמ"ש בד"ה הבאים ישרש^{164, 165} ובד"ה כי תבואו¹⁶⁶ אל הארץ¹⁶⁷ כו'

5. "כך יעמדו זרעכם ושמכם". ידוע שעל ידי קיום המצוות בעולם הזה, בבחינת "היום לעשותם", מוסיפים אורות למעלה, והם יתגלו לעתיד לבוא. הדבר נקרא זריעה וצמיחה, כפי שנכתב במאמר המתחיל "הבאים ישרש" ובמאמר המתחיל "כי תבואו אל הארץ" וכו',

סעיף 5 מסביר את המשך הפסוק: "כך יעמדו זרעכם ושמכם". בקיום המצוות בעולם הזה, בזמן של "היום לעשותם" (דברים ז', יא), מוסיפים אורות למעלה, והם יתגלו לעתיד לבוא. הדבר נקרא "זריעה" ו"צמיחה", והמאמר מפנה למאמרים המפתחים דימוי זה.

ושבתה הארץ כו' ובד"ה ששים המה¹⁶⁸ מלכות¹⁶⁹ כו' ע"ש והוא כמשל הזריעה שזורעין הגרעין בארץ וע"י כח הצומח שבארץ נצמח בתוספת וריבוי מאד ובעילוי רב וכל מה שמשתהה הגרעין בארץ יותר "ושבתה הארץ" וכו', ובמאמר המתחיל "ששים המה מלכות" וכו'; עיינו שם. הדבר דומה לזריעה: זורעים גרעין בארץ, ובכוח הצמיחה שבארץ הוא צומח בתוספת וריבוי גדולים מאוד ובהתעלות רבה. וככל שהגרעין שוהה זמן רב יותר בארץ,

המשל הוא על גרעין שנזרע בארץ וצומח, מכוח הצמיחה שבארץ, לתוספת גדולה ולהתעלות רבה; וככל שהוא שוהה בקרקע זמן רב יותר, כך היכול גדל. המאמר מפנה גם למאמר "ששים המה מלכות".

אזי יהיה הצמיחה והתוספת בעילוי רב כמ"כ [כמו כן] עד"מ בחי' היום לעשותם הוא בחי' זריעה שזורעים בארץ העליונה ע"י קיום המצות והצמיחה יהיה לע"ל [לעתיד לבוא] ועד"ז נק' ג"כ בשם עיבור ולידה כמ"ש חלה וגם ילדה ציון¹⁷⁰ כו'.

כך תהיה הצמיחה והתוספת בהתעלות רבה יותר. כך גם, בדרך משל, בחינת "היום לעשותם" היא בחינת זריעה: זורעים בארץ העליונה על ידי קיום המצוות, והצמיחה תהיה לעתיד לבוא. ועל דרך זו הדבר נקרא גם עיבור ולידה, כפי שנכתב: "חלה וגם ילדה ציון" וכו'.

המצוות שמקיימים עכשיו הן אפוא זרעים הנזרעים ב"ארץ העליונה", והקציר יגיע לעתיד לבוא. אותו תהליך נקרא גם עיבור ולידה, כמו בפסוק "חלה וגם ילדה ציון" (ישעיהו סו, ח).

24 וכל מה שמשתהה עתה בהארץ יותר היינו אריכות הזמן שעד ימות המשיח ותח"מ [ותחיית המתים] שהמשכות אלקות הוא בהעלם עדיין בבחי' זריעה או בבחי' עיבור יהיה הצמיחה לע"ל [לעתיד לבוא] בתוספת עילוי רב.

וככל שהוא שוהה זמן רב יותר עתה בארץ — כלומר, ככל שמתארך הזמן עד ימות המשיח ותחיית המתים, שבמהלכו ההמשכות של אלקות עדיין בהעלם, בבחינת זריעה או בבחינת עיבור — כך תהיה הצמיחה לעתיד לבוא בתוספת עילוי גדולה יותר.

ככל שהזרע שוהה זמן רב יותר באדמה, כך גדל היכול. הזמן הממושך עד ימות המשיח ותחיית המתים, שבו האלקות שנמשכות על ידי המצוות נשארת בהעלם, כמו זרע באדמה או ילד ברחם, יביא לכך שהצמיחה לעתיד לבוא תהיה גדולה עוד יותר.

וזהו ואמר ביום ההוא הנה אלקינו¹⁷¹ זה קוינו לו פי' זה ה' הנגלה לנו עתה הוא ע"י שקוינו לו וזהו [פירוש] "ואמר ביום ההוא: הנה אלקינו זה, קוינו לו". כלומר, הוי' שמתגלה לנו עתה [מתגלה] בזכות שקוינו לו,

זהו פירוש הפסוק בישעיהו: "ביום ההוא יאמר: הנה אלקינו זה, קוינו לו" (ישעיהו כה, ט). גילוי ה' אז יבוא בזכות ה"קוינו" שלנו עתה.

דהיינו שעשינו בחי' קוין¹⁷² והמשכות כל משך היום לעשותם¹⁷³ רק שאותותינו לא ראינו¹⁷⁴ ועתה רואים בבחי' גילוי ואומרים זה ה' אשר קוינו לו¹⁷⁵ כו' ועיין במדרש שמות רבה ס"פ כ"ג¹⁷⁶

כלומר, שעשינו קוים והמשכות במשך כל תקופת ה"יום לעשותם", אלא ש"אותותינו לא ראינו"; ועתה רואים זאת בגילוי ואומרים: "זה הוי' אשר קוינו לו" וגו'. ועיין במדרש שמות רבה, סוף פרשה כ"ג.

את המילה "קוינו" דורשים גם מלשון "קוים": במשך כל הזמן של "היום לעשותם" אנו ממשיכים קוים וצינורות של אור אלקי, בלי לראות את התוצאה — "אותותינו לא ראינו" (תהילים עד, ט). אז נראה זאת בגלוי ונאמר: "זה הוי' אשר קוינו לו". במדרש שמות רבה נאמר שבעתיד יאמרו "זה" פעמיים.

והנה בצדיקים כתיב אור זרוע לצדיק¹⁷⁷ ובבעלי תשובה כתיב אשריכם זורעי על כל מים¹⁷⁸ שלצדיקים כבר נזרע האור.

והנה, על הצדיקים נאמר "אור זרוע לצדיק", ועל בעלי תשובה נאמר "אשריכם זורעי על כל מים", שכן אצל הצדיקים האור כבר נזרע,

יש הבדל בין צדיקים לבעלי תשובה. על הצדיק נאמר "אור זרוע" (תהלים צז, יא), כדבר שכבר נעשה; ואילו על בעלי תשובה נאמר "אשריכם זורעי על כל מים" (ישעיהו לב, כ), כדבר שנעשה עתה.

אבל הבע"ת [הבעלי תשובה] הם הזורעים עתה בכל משך דעכשיו וע"ז מבטיח להם הנביא כן יעמוד זרעכם¹⁷⁹ הוא בחיי זריעה הנ"ל ושמכם הוא כמ"ש ויעש דוד שם¹⁸⁰

אבל בעלי התשובה הם הזורעים עתה, במשך כל תקופת הזמן הנוכחית. ועל כך מבטיח להם הנביא: "כן יעמוד זרעכם" — זוהי בחינת הזריעה האמורה לעיל; ו"שמכם" הוא ככתוב: "ויעש דוד שם",

בעלי תשובה הם הזורעים במשך כל התקופה הנוכחית, והנביא מבטיח להם: "כן יעמוד זרעכם" — הזרע שהם זורעים. "ושמכם" הוא בדומה ל"ויעש דוד שם" (שמואל ב' ח, יג).

והוא קבלת עול מלכות שמים שקדם לעול מצות כמארו"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שמתחלה יקבל עליו עומ"ש [עול מלכות שמים]¹⁸¹ ואח"כ יקבל עליו עול מצות¹⁸²

וזהו קבלת עול מלכות שמים, הקודמת לעול מצוות, כדברי חז"ל: תחילה יקבל עליו עול מלכות שמים, ואחר כך יקבל עליו עול מצוות;

"שם" עניינו קבלת עול מלכות שמים, הקודמת לקבלת עול המצוות. כפי שנאמר במשנה (ברכות ב, ב), תחילה מקבלים את עול מלכות שמים ואחר כך את עול המצוות.

כי להיות בחיי כח הצומח להצמיח האור מהזרע הזורע זהו ע"י קבלת עול מלכות שמים ועמ"ש בד"ה הבאים ישרש.¹⁸³

שכן בחינת כוח הצומח, המצמיח את האור מן הזרע שנזרע, באה על ידי קבלת עול מלכות שמים. ועיין במה שנכתב בד"ה "הבאים ישרש".

לכן "שם" קשור ל"זרע": כוח הצמיחה המצמיח את האור שנזרע נובע מקבלת עול מלכות שמים. כאן מפנים למאמר "הבאים ישרש".

25 ואז יהיו מתעלים בחיי שמים וארץ דעכשיו שהם בחינת השמים כסאי והארץ הדום רגלי¹⁸⁴ שזהו ענין זרעכם ושמכם¹⁸⁵ רצוא ושוב ג"כ לעמוד לפני

ואז גם בחינות השמים והארץ של עכשיו, שהן בחינת "השמים כסאי והארץ הדום רגלי", היינו עניין "זרעכם ושמכם", רצוא ושוב, יתעלו ויעמדו לפני.

לעיתיד לבוא, השמים והארץ של עכשיו — הכיסא וההדום, הזרע והשם, רצוא ושוב — יתעלו בעצמם ויעמדו לפני.

כמו בחיי השמים החדשים והארץ החדשה אשר למעלה מבחי השמים כסאי שעל הכסא אינו יכול לישב רק הגוף ולא הראש:

בדומה לבחינת השמים החדשים והארץ החדשה, שלמעלה מבחינת "השמים כסאי"; שהרי על הכיסא יכול לשבת רק הגוף, ולא הראש.

הם יהיו כמו השמים והארץ החדשים, שלמעלה מבחינת "השמים כסאי". על כיסא יושב רק הגוף, ולא הראש; לעמוד לפני פירוש להיות בממד הפנימי, בבחינת הפנים.

קטע 8 • 261-30

ראש השנה והעתיד לבוא

26 ו והנה איתא ברבות פ' אמור ס"פ כ"ט יום תרועה יהיה לכם¹⁸⁶ ועשיתם עולה¹⁸⁷ כו'

6. והנה נאמר במדרש רבה, פרשת אמור, בסוף פרק כ"ט: "יום תרועה יהיה לכם", "ועשיתם עולה" וכו'.

סעיף 6 מביא מדרש מוויקרא רבה, פרשת אמור, על פסוקי ראש השנה: "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א) ו"ועשיתם עולה" (במדבר כט, ב).

בכל המוספים כתיב והקרבתם וכאן ועשיתם כו' כאלו היום נעשיתם לפני¹⁸⁸ כו' בריה חדשה כו'

בכל קרבנות המוסף נאמר "והקרבתם", ואילו כאן נאמר "ועשיתם" וכו': כאלו היום נעשיתם לפניי וכו' בריה חדשה וכו'.

בכל קרבן מוסף אחר נאמר בתורה "והקרבתם", ואילו בראש השנה נאמר "ועשיתם". המדרש דורש את המילה "ועשיתם" במשמעות "נעשיתם": כאילו היום נעשיתם לפניי בריה חדשה.

הה"ד [הדא הוא דכתיב] כי כאשר השמים החדשים¹⁸⁹ כו' עכ"ל [עד כאן לשונו] וצ"ל מהו ענין נעשיתם לפני לענין השמים החדשים.

וזהו שכתוב: "כי כאשר השמים החדשים" וכו'. עד כאן לשונו. וצריך להבין מה עניין "נעשיתם לפניי" ל"שמים החדשים".

המדרש מביא ראיה מן הפסוק "כי כאשר השמים החדשים". המאמר שואל מה הקשר בין היות ישראל "נעשים מחדש לפניי" בראש השנה לבין השמים החדשים של העתיד.

27 ואפ"ל [ואפשר לומר] דהנה מבואר באגה"ק [באגרת הקודש] סי' י"ד ע"פ ארץ אשר כו' עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה¹⁹⁰ שבכל ר"ה [ראש השנה] נמשך אור חדש יותר שבמדרגת חכמה עילאה להאיר לארץ העליונה¹⁹¹ כו'

ויש לומר: הרי מבואר באגרת הקודש, סימן י"ד, על הפסוק "ארץ אשר... עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה", שבכל ראש השנה נמשך אור חדש ונעלה יותר, שהוא במדרגת חכמה עילאה, להאיר לארץ העליונה וכו'.

תשובה אחת עולה מאגרת הקודש, סימן י"ד, על הפסוק "ארץ... עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה" (דברים י"א, י"ב). בכל ראש השנה מאיר לארץ העליונה אור חדש ונעלה יותר, שמקורו בחכמה עילאה. אגרת הקודש מזהה את "הארץ העליונה" עם האור שממלא את כל העולמות.

וא"כ הרי זה כעין ארץ חדשה מה גם כי ודאי גם בח"ע [בחכמה עילאה] נמשך אור חדש זה מלמעלה דוגמת ייחוד חו"ב [חכמה ובינה] שבק"ש [שבקריאת שמע]¹⁹² כו'

אם כן, הרי זו מעין ארץ חדשה; ועל אחת כמה וכמה, שגם לחכמה עילאה עצמה נמשך בוודאי אור חדש זה מלמעלה, בדומה לייחוד חכמה ובינה שבקריאת שמע וכו'.

אם כן, בכל ראש השנה יש מעין "ארץ חדשה". יתר על כן, גם חכמה עילאה עצמה מקבלת את האור החדש הזה מלמעלה, בדומה לייחוד חכמה ובינה שנעשה בקריאת שמע.

וענין שמים חדשים היינו כמ"ש בד"ה שובה ישראל ע"פ וידעת היום¹⁹³ כו' בשמים ממעל כו' שגם בנשמה יש שמים וארץ שכל ומדות כו' וי"ל [ויש לומר] שהם ח"י ונר"נ [ונפש רוח נשמה] כנ"ל.

וענין השמים החדשים הוא על דרך מה שכתוב במאמר המתחיל "שובה ישראל", על הפסוק "וידעת היום... בשמים ממעל" וכו': גם בנשמה יש שמים וארץ — שכל ומדות וכו'; ויש לומר שהם חיה ויחידה, ונפש, רוח ונשמה, כפי שנתבאר לעיל.

גם הביטוי "שמים חדשים" מתאים לכך. המאמר "שובה ישראל", על הפסוק "וידעת היום... כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל" (דברים ד', ל"ט), מבאר שגם בנשמה יש שמים וארץ, כלומר שכל ורגש; ואפשר לומר שהחיה והיחידה הן "השמים" של הנשמה, ואילו נפש, רוח ונשמה הן "הארץ" שלה.

28 ובד"ה שוש אשיש נתבאר איך נשמת אדה"ר [אדם הראשון] מתחדש בכל ר"ה [ראש השנה] כי ר"ה [ראש השנה] יום ברוא אדה"ר [אדם הראשון] ומבואר לעיל שהנשמה יש בה מבחי' שמים וארץ וה"ז [והרי זה] כענין התחדשות בחי' שמים וארץ גם

ובמאמר הפותח במילים "שוש אשיש" מוסבר כיצד נשמת אדם הראשון מתחדשת בכל ראש השנה, שכן ראש השנה הוא היום שבו נברא אדם הראשון. וכפי שהתבאר לעיל, יש בנשמה מבחינת שמים וארץ; והדבר דומה להתחדשות בחינת שמים וארץ. כמו כן,

במאמר "שוש אשיש" מוסבר שנשמת אדם הראשון מתחדשת בכל ראש השנה, יום השנה לבריאתו. מכיוון שיש בנשמה "שמים וארץ", יש בכך משום התחדשות של שמים וארץ.

הנה אדה"ר [אדם הראשון] הוא חכמה עילאה כמ"ש בדה מי יתנך והתחדשותו י"ל [יש לומר] מבחי' כי לא אדם הוא¹⁹⁴ א"א כו' וע"כ שמים וארץ חדשים שהם רוי"ש [רצוא ושוב] חדשים שנמשכים ממקורם באתעדל"ע [באתערותא דלעילא]

אדם הראשון הוא חכמה עילאה, כפי שנכתב במאמר הפותח במילים "מי יתנך"; ועל התחדשותו אפשר לומר שהיא נובעת מבחינת "כי לא אדם הוא", אריך אנפין וכו'. לכן יש שמים וארץ חדשים, שהם רצוא ושוב חדשים הנמשכים ממקורם באמצעות אתערותא דלעילא.

נוסף על כך, אדם הראשון מקביל לחכמה עילאה, כפי שמוסבר במאמר "מי יתנך", והתחדשותו נובעת מבחינת "כי לא אדם הוא" (שמואל א טו, כט) — אריך אנפין, שלמעלה מבחינת "אדם". לכן השמים והארץ החדשים הם רצוא ושוב חדשים, הנמשכים ממקורם באמצעות אתערותא דלעילא.

כי הרצוא דשמים שמבחי' יחידה הרי מתחדש בר"ה [בראש השנה] וכמ"כ [וכמו כן] השוב שמבחי' ארץ כו' וזהו ענין יום תרועה¹⁹⁵ כי התרועה רוי"ש [רצוא ושוב] תכופים שזהו רוי"ש [רצוא ושוב]

הרצוא של השמים, שהוא מבחינת יחידה, מתחדש בראש השנה, וכך גם השוב, שהוא מבחינת ארץ וכו'. וזהו ענינו של "יום תרועה": התרועה היא רצוא ושוב הבאים בזה אחר זה במהירות, כלומר רצוא ושוב

הרצוא של "שמים", הנובע מבחינת יחידה, מתחדש בראש השנה, וכך גם השוב של "ארץ". לכן נאמר "יום תרועה": התרועה, רצף של קולות קצרים ושבורים, היא רצוא ושוב המתחלפים במהירות.

כמו שמיוחדים ביחוד גמור בחי' מטי ולא מטי שאין השוב נפרד כלל מהרצוא כו' גם ענין ועשיתם עולה¹⁹⁶ ועמ"ש ע"פ והקרבתם עולה אשה.

כפי שהם מתייחדים ייחוד גמור בבחינת מטי ולא מטי, שבה השוב אינו נפרד כלל מן הרצוא וכו'. גם ענין "ועשיתם עולה"; ועיינו במה שנכתב על הפסוק "והקרבתם עולה אשה".

בתרועה הרצוא והשוב מתאחדים לגמרי בבחינת "מטי ולא מטי", כך שהשוב אינו נפרד כלל מן הרצוא. גם "ועשיתם עולה" קשור לכך, והמאמר מפנה לדיון על הפסוק "והקרבתם עולה אשה".

גם כי הנה מבואר בד"ה אתם נצבים שבכל השנה הוא אחרי הוי' ילכו ולכן כארי' [כאריה] ישאג עוד: הרי מוסבר במאמר הפותח במילים "אתם נצבים" שבמשך כל השנה זו בחינת "אחרי הוי' ילכו", ולכן "כאריה ישאג",

נקודת מבט נוספת עולה מהמאמר "אתם נצבים": במשך כל השנה הקשר הוא בבחינת "אחרי הוי' ילכו" (הושע יא, י), כלומר הולכים בעקבותיו, כמתואר במילים "כאריה ישאג".

אבל בעשיית [בעשרת ימי תשובה] בקשו פני¹⁹⁷ כו' אי"כ זהו כמו השמים כסאי בחי' אחוריים לגבי שמים חדשים אשר עומדים לפני בבחי' פנימיות.

אבל בעשרת ימי תשובה נאמר "בקשו פני" וכו'. אם כן, הדבר דומה ל"השמים כסאי" — בחינת אחוריים ביחס לשמים החדשים, אשר "עומדים לפני" בבחינת פנימיות.

אבל בעשרת ימי תשובה נאמר "בקשו פני" (תהלים כז, ח). אם כן, שאר ימות השנה הם בבחינת "השמים כסאי" — אחוריים; ואילו ימים אלה הם כמו השמים החדשים ש"עומדים לפני", בבחינת הפנים הפנימיות.

גם כמו בחי' ראש הוא למעלה מבחי' גוף כך ראש השנה בחי' ראש גלגלתא כו'.¹⁹⁸

עוד, כשם שבחינת הראש למעלה מבחינת הגוף, כך ראש השנה הוא בחינת ראש, בחינת גלגלתא וכו'.

וכשם שהראש למעלה מן הגוף, כך ראש השנה, שהוא "ראש" השנה, הוא בבחינת ראש — גלגלתא, המייצגת את הרצון העליון. היא למעלה מן הכיסא, שעליו יושב רק הגוף.

29 ועמ"ש בד"ה ויקרא אל משה כו' לב לדעת ועינים לראות¹⁹⁹ עד היום הזה ס"פ תבא שבר"ה [שבראש השנה] נמשכים דו"ר [דחילו ורחימו] עילאין מלמעלה.

ועיינו גם במה שנכתב במאמר המתחיל "ויקרא אל משה" וכו', [ובמאמר] "לב לדעת ועינים לראות עד היום הזה", בסוף פרשת תבוא, שלמעלה נמשכות בראש השנה אהבה ויראה עילאיות.

הטקסט מפנה למאמר "ויקרא אל משה" ולמאמר שבסוף פרשת תבוא, העוסק בפסוק "לב לדעת ועינים לראות... עד היום הזה" (דברים כ"ט, ג). בראש השנה נמשכות מלמעלה אהבה ויראה עילאיות.

גם י"ל [יש לומר] דהנה איתא מלכא משיחא²⁰⁰ עתיד לאתבא צדיקיא בתיובתא²⁰¹ שהתשובה בחי' מאדך אכן שהצדיק שלא חטא יבא לבחי' זו זהו כענין שמים חדשים.

אפשר לומר גם כך: הרי נאמר שמלך המשיח עתיד להביא את הצדיקים לתשובה. התשובה היא בחינת "מאודך"; אולם שהצדיק שלא חטא יבוא לבחינה זו, הרי זה כענין שמים חדשים;

הסבר נוסף: "מלך המשיח עתיד להביא את הצדיקים לתשובה". תשובה היא "בכל מאודך", מדרגה שמגיעים אליה בדרך כלל בעקבות הריחוק שנוצר מן החטא; אך שהצדיק שלא חטא יגיע אליה, הרי זה כענין "שמים חדשים" — שמים שאינם נוצרים בדרך הרגילה.

היינו שאין התשובה מחמת ההיפוך רק מחמת כי גם ג"ע [גן עדן] עליון מדבר יחשב וגם ח"ע [חכמה עילאה] עשייה ממש.

כלומר, התשובה אינה נובעת מההפך [של הקדושה], אלא מכך שאפילו גן עדן העליון ייחשב למדבר, ואפילו החכמה העליונה תיחשב לעשייה ממש.

תשובה זו לא תבוא בעקבות חטא, אלא מתוך תפיסה חדשה: לנוכח הגילוי העתיד לבוא, אפילו גן עדן העליון ייראה כמדבר, ואפילו החכמה העליונה תיראה כעשייה.

30 וזהו ענין וגבה מאד²⁰² לכן בחיי זו לא יהיה רק ע"י משיח שאז יתגלה בחיי עתיק מה שאפילו ח"ע [חכמה

עילאה] נחשב כעשייה ממש נגד גילוי זה

וזהו ענין "וגבה מאד": לכן בחינה זו תבוא רק באמצעות משיח, שאז תתגלה בחינת עתיק, עד שאפילו חכמה עילאה תיחשב כעשייה ממש ביחס לגילוי זה.

זהו "וגבה מאד": ה"מאד" של העתיד לבוא יתגלה רק באמצעות משיח. אז יתגלה עתיק, המדרגה הפנימית ביותר שבכתר, עד שאפילו חכמה עילאה תיראה כעשייה, העולם הנמוך ביותר, בהשוואה אליו.

ולכן דוד בקש במזמור בהיותו במדבר יהודה^{203, 204} כן בקדש חזיתך²⁰⁵ שיזכה לבחי' זו כמו שיוכל לבוא לבחי' צמאון מבחי' מדבר כוי כך גם בקדש יהיה בחיי זו

ולכן ביקש דוד במזמור [שחיבר] בהיותו במדבר יהודה: "כן בקודש חזיתך" — שיזכה לבחינה זו: כשם שאפשר להגיע לצימאון מתוך בחינת מדבר וכו', כך גם בקודש תהיה בחינה זו,

לכן אמר דוד במזמור שחיבר במדבר יהודה: "כן בקודש חזיתך" (תהלים סג, ג). כשם שהמדבר, מקום המרוחק מן הקדושה, עורר בו צימאון לה', כך ביקש שיעזב לצימאון כזה גם כשהוא נמצא בקודש.

והיינו נגד קדה"ק [קודש הקדשים] או נגד בחי' קדושתו שלמעלה כוי וזה יומשך רק ע"י משיח וכמו אלו לא ח טא אדה"ר [אדם הראשון] היה תשובה עד"ז

כלומר, אפילו ביחס לקודש הקדשים, או ביחס לבחינת "קדושתו" שלמעלה וכו'. גילוי זה יימשך רק באמצעות משיח; וכך גם אילו אדם הראשון לא היה חוטא, הייתה התשובה שלו מסוג זה.

"בקודש" פירושו אפילו ביחס לקודש הקדשים, או לקדושתו של ה' עצמו, שלמעלה; לעומתה, אפילו המקום הקדוש ביותר הוא כמדבר. תשובה כזו תימשך רק באמצעות משיח. אילו אדם הראשון לא היה חוטא, התשובה הייתה מסוג זה — מתוך כמיהה ולא בעקבות חטא.

והנה מעין זה יש בעשיית [בעשרת ימי תשובה] שגם הצדיקים גמורים והנביאים שאין בהם שום חטא צריכים לתשובה אז ועמ"ש סד"ה שובה ישראל בענין מ"ש יעקב אם יהיה כוי.

והנה, מעין זה יש בעשרת ימי תשובה: גם הצדיקים הגמורים והנביאים, שאין בהם שום חטא, צריכים אז לתשובה. ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "שובה ישראל", בענין דברי יעקב: "אם יהיה" וכו'.

טעימה מכך יש בעשרת ימי תשובה: גם הצדיקים הגמורים והנביאים, שאין בהם שום חטא, זקוקים לתשובה. הדברים מפנים לסוף המאמר "שובה ישראל", העוסק בדברי יעקב: "אם יהיה אלקים עמדי" (בראשית כח, כ).

אי"כ אין השמים והארץ שהם תשו"ע [תשובה עילאה] ותשו"ת [ותשובה תתאה] או רו"ש [רצוא ושוב] באים מצד ההיפך כמו מחמת הסתר כוי

אם כן, השמים והארץ, שהם תשובה עילאה ותשובה תתאה, או רצוא ושוב, אינם באים מצד ההפך, כגון מתוך הסתר וכו',

במקרה זה, "שמים וארץ" — תשובה עילאה ותשובה תתאה, רצוא ושוב — אינם נובעים מהצד ההפוך לקדושה, מתוך הסתר וריחוק.

כ"א כעין שמים וארץ חדשים והיינו ע"י את פניך²⁰⁶ הוי אבקש ושבת שבתון שאפילו שבת חשוב נגדו כימות החול כו' גילוי רעוא דכל רעוין

אלא הם בדוגמת שמים וארץ חדשים. הדבר נעשה באמצעות "את פניך הוי אבקש", ובאמצעות "שבת שבתון", שלעומתה אפילו שבת נחשבת כימות החול וכו' — גילוי רצון כל הרצונות.

הם בדוגמת השמים והארץ החדשים, ונובעים מן "את פניך הוי אבקש" (תהילים כז, ח) ומיום הכיפורים, המכונה "שבת שבתון"; לעומתו אפילו שבת נחשבת כיום חול. זהו גילוי "רצון כל הרצונות", פנימיות רצונו של ה'.

וזהו דרשו ה' בהמצאו היינו עשיית [עשרת ימי תשובה] גילוי עשר עמקים²⁰⁷ כו' מבחי ע"ס [עשר ספירות] הגנוזות במאצילן כו' וכך באדם בכל השנה העבודה ע"י חו"ב [חכמה ובינה]

וזהו "דרשו ה' בהמצאו", כלומר, עשרת ימי תשובה, שבהם מתגלים עשרה עומקים וכו' מתוך בחינת עשר הספירות הגנוזות במאצילן וכו'. וכך גם באדם: העבודה במשך כל השנה היא באמצעות חכמה ובינה,

"דרשו ה' בהמצאו" (ישעיהו נה, ו) מתייחס לעשרת ימי תשובה, שבהם מתגלים "עשרה עומקים" מספר יצירה: עשר הספירות כפי שהן גנוזות במקורן, במאציל. גם באדם, העבודה במשך השנה כולה היא באמצעות חכמה ובינה, כלומר באמצעות השכל.

אבל בעשיית [בעשרת ימי תשובה] ע"י עומק הרצון שלמעלה מהשכל כנוי [כנוזר] בדרוש שובה ישראל (השני) ועוד י"ל [יש לומר] דהנה הרמ"ז [הרב משה זכות] ר"פ תולדות פ"י שענין הנשמות

אבל בעשרת ימי תשובה העבודה היא באמצעות עומק הרצון, שלמעלה מן השכל, כפי שנוזר במאמר "שובה ישראל" (השני). ועוד אפשר לבאר: הנה הרמ"ז, בראש פרשת תולדות, מפרש שענין הנשמות...

בעשרת ימי תשובה העבודה היא באמצעות עומק הרצון, שלמעלה מן השכל, כפי שמבואר במאמר השני "שובה ישראל". ביאור נוסף מתחיל בדברי הרמ"ז — המקובל רבי משה זכות — בראש פרשת תולדות.

כמו שיהיו לעי"ל [לעיתיד לבוא] בתח"מ [בתחיית המתים] יהיו מבחי יצחק ועמ"ש מזה בד"ה אלה תולדות יצחק כי יצחק הוא ענין צחוק ותענוג שיתגלה לעתיד כו'.

כפי שיהיו לעתיד לבוא, בתחיית המתים, כך יהיו מבחינת יצחק. ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "אלה תולדות יצחק": יצחק עניינו צחוק ותענוג שיתגלו לעתיד לבוא וכו'.

הרמ"ז מסביר שנשמותיהם של הקמים בתחיית המתים יהיו במדרגת יצחק. שמו פירושו צחוק: התענוג שיתגלה לעתיד לבוא, כפי שמוסבר במאמר "אלה תולדות יצחק".

והנה ר"ה [ראש השנה] הוא ג"כ מבחי' יצחק בסוד שמאלו תחת לראשי.²⁰⁸ וכמ"ש בזו"ג [בזהר חלק ג] פנחס (דרי"ד ב') ע"פ חשף ה' את זרוע קדשו.^{210, 209}

והנה גם ראש השנה הוא מבחינת יצחק, בסוד "שמאלו תחת לראשי", וכמו שכתוב בזהר חלק ג, פנחס (דף רי"ד ע"ב), על הפסוק "חשף ה' את זרוע קדשו".

גם ראש השנה הוא במדרגת יצחק, צד שמאל, בסוד "שמאלו תחת לראשי" (שיר השירים ב, ו). הוזהר על פרשת פנחס אומר זאת על הפסוק "חשף ה' את זרוע קדשו" (ישעיהו נב, י).

ועמ"ש במ"א ע"פ כי כארץ תוציא צמחה²¹¹ כו' כן אד' הוי' יצמיח צדקה כו' דקאי

ועיינו במה שנכתב במקום אחר על הפסוק "כי כארץ תוציא צמחה" וכו', "כן אד' הוי' יצמיח צדקה" וכו', המתייחס הטקסט מפנה לדיון בפסוק "כי כארץ תוציא צמחה... כן אד' הוי' יצמיח צדקה" (ישעיהו סא, יא), שאותו הוא מפרש כמתייחס לראש השנה וליום הכיפורים.

על ר"ה [ראש השנה] ויוהכ"פ [ויום הכפורים] שאזי אד' הוי' יצמיח צדקה ותהלה יעו"ש [יעויין שם] וצמיחה זו זהו כעין בחי' שמשים החדשים והארץ החדשה שכמו"כ [שכמו כן] בר"ה [בראש השנה] בריה חדשה כנ"ל. לראש השנה וליום הכיפורים, שאז "אד' הוי' יצמיח צדקה ותהילה"; עיינו שם. והצמיחה הזאת דומה לבחינת השמים החדשים והארץ החדשה, שכן גם בראש השנה יש בריאה חדשה, כנזכר לעיל.

בימים אלה "אד' הוי' יצמיח צדקה ותהילה": צמיחה חדשה, בדומה לשמים ולארץ החדשים, שהרי בראש השנה יש בריאה חדשה, כפי שהוסבר לעיל.

ובחי' כי כארץ תוציא צמחה כו' זהו האתעדל"ת [האתערותא דלתתא] והאתעדל"ע [והאתערותא דלעילא] מקיום המעשה המצות שבכל השנה כולה וזהו ע"ד מ"ש כי כאשר השמים החדשים²¹² כו' כן יעמוד זרעכם כו' וכנ"ל:²¹³

ובחינת "כי כארץ תוציא צמחה" וכו' היא האתערותא דלתתא והאתערותא דלעילא שבאות מקיום מעשי של המצוות במשך כל השנה כולה. והדבר הוא על דרך מה שכתוב "כי כאשר השמים החדשים" וכו', "כן יעמוד זרעכם" וכו', כנזכר לעיל.

"כי כארץ תוציא צמחה" היא האתערותא דלתתא והאתערותא דלעילא הנוצרות מן המצוות שמקיימים במשך השנה כולה: הזרעים של השנה נובטים בראש השנה. זהו המבנה של הפסוק כולו: "כי כאשר השמים החדשים... כן יעמוד זרעכם".

בעבודה

האדם עובד את ה' באמצעות ה"שמים" וה"ארץ" כאחד. הוא מעורר רחמים רבים על נשמתו, שירדה "מגג גבוה", עד שהוא משתוקק "בכל מאדך" להיכלל בה', כמו בתפילה שלפני קריאת שמע; והוא משפיל את עצמו ביראה, ומקבל עליו עול מלכות שמים לפני עול המצוות, באומרו: "מי אני שאבוא להתקרב אל המלך?" הראשון עושה את השמים לכסא ה'; השני ממשיך את אורו אל המצוות הגשמיות, שהן הדום רגליו. המצוות שנעשות כעת הן זרעים שפירותיהם נסתרים, וככל שההסתר נמשך זמן רב יותר, כך צמיחתם גדולה יותר.

שאלות לשיחה

1. מדוע רק נשמה שבגוף, ולא נשמה בגן עדן, יכולה להמשיך אור מעצמות ה' לתוך גן עדן?
2. כיצד המשל על אדם שיושב על כסא מסביר את "השמים כסא", ומדוע מתגלה בכסא רק ה"אחורי"?
3. מהם ה"שמים" וה"ארץ" שבתוך הנשמה, וכיצד קשורים הרצוא והשוב ל"זרעכם ושמכם"?
4. במה תהיה שונה תשובתם של הצדיקים בימות המשיח מתשובתו של בעל תשובה כיום?
5. באיזה מובן כל ראש השנה הוא "שמים חדשים וארץ חדשה"?

הערות

פסקה 1

1 "כמו שהשמים החדשים והארץ החדשה שאני עושה עומדים לפניי, אומר הוי', כך יעמדו זרעכם ושמכם". זהו הפסוק שהמאמר בא לבאר.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם-ה' כן יעמד זרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 השמים כסאי

"השמים כסאי והארץ הדום רגליי". המאמר מבחין בין השמים האלה, שהם רק "כסא", ובין "השמים החדשים" ש"עומדים לפניי".

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגליי איוה בית אשר תבנו-לי ואיוה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 ויניחהו בג'ע לעבדה

"ויקח הוי' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". אדמו"ר הזקן מפרש את "לעבדה" כמתייחס לרמ"ח מצוות עשה — עבודת הנשמה בעולם הזה.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 "כי עמך מקור חיים, באורך נראה אור". הפסוק מובא כדי להראות שה' עצמו הוא מקור כל התענוג, ואילו בגן עדן יש רק זיו שלו.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:

כיעמך מקור חיים באורך נראה-אור:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 ושכנתי בתוכם

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". המילה שכינה נגזרת מן השורש "שכן" — נוכחות ה' השורה בתוך העולמות.

Exodus 25:8 שמות כ"ה:ח

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:

And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 "באתי לגני, אחותי כלה". הפסוק מתפרש כה' הנכנס לגן עדן עם אור

מעצמותו ממש, הנמשך על ידי עבודת הנשמות.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה:א'

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם-בשמי אכלתי יערי עם-דבשי שתיתי ייני עם-חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 לגני איהי מלי אדי

הרעיא מהימנא בפרשת ויקרא מפרש את "באתי לגני" כמלכות, שם אדניי. הטקסט נעזר בכך כדי למקם את גן עדן בדרגת מלכות.

Zohar, Vayikra 1:22-2:29 ספר הזוהר, ויקרא א':כ"ב-ב':כ"ט

1The first 24 lines of the Hebgrew text do not appear in the translation as explained in the Translator's note on Page 2a.AND HE CALLED UNTO MOSES, AND THE L-RD SPAKE UNTO HIM OUT OF THE TENT OF MEETING, SAYING. R. Hiya connected this with the verse, "I am come into my garden, my sister, my bride, I have eaten my honeycomb with my honey, I have drunk my wine with my milk, eat, O friends, etc." 'The first part of this verse', he said, 'does not ... seem to accord

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

8 יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". כאן מוסבר הדבר מכוחן של הנשמות, שבעולם הזה בלבד בכוחן להמשיך אור מעצמותו של ה'.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד':י"ז

הוא הוה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

מ"י:ס"ט

הזוהר על פרשת בא מתאר את השעה שבה הקדוש ברוך הוא מופיע מעל הגן, ונחלי עדן זורמים לתוכו. הטקסט רואה בכך את כניסת האור העליון לגן עדן.

The esoteric significance of it is as follows. At the hour when the L-rd thus shows Himself in the Garden, all the Garden assembles and keeps close to Eden, from whence the stream of life flows forth into numerous channels. The Garden is called “the Bundle of Life”, and in it the pious are beatified with the light of the world to come. And at the hour when the Holy One, blessed be He, reveals Himself to these saints, a ... voice is heard, crying: “Awake, O north wind, come, O

The Zohar: London. Soncino Press. 1933 (Public Domain)

שיר השירים ו:ח' Song of Songs 6:8

There are threescore queens, And fourscore concubines,
And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

”ומעיינן יצא מבית הוי”ו. המעיינן העתידי הנובע מחכמה העליונה, למעלה מנהר הבינה.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁפּוּ הַהָרִים עָסִים וְהַגְּבָעוֹת תִּלְכְּנָה חֵלֶב וְכָל־אֲפִיקֵי יִירוּשָׁלַם יִלְכוּ מִמֶּיִם וּמִעֵיִן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת־נַחֲלֵי הַשָּׂמִיטִים:

And it shall come to pass in that day, That the mountains shall drop down sweet wine, And the hills shall flow with milk, And all the brooks of Judah shall flow with waters; And a fountain shall come forth of the house of the L-RD, And .shall water the valley of Shittim

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Genesis 2:10 בראשית ב'י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from
thence it was parted, and became four heads:

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

"מעייין גנים, באר מים חיים". כנסת ישראל היא ה"מעייין" שמביא שפע

שיר השירים ד':ט"ו Song of Songs 4:15

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And
flowing streams from Lebanon

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

בין פירושו לבראשית ב, טו, המדרש אומר ש"לעבדה ולשמרה" הן הקרבנות, ומוכיח זאת משמות ג, יב ומבמדר כח, ב.

Bereshit Rabbah 16:5 בראשית רבה ט"ז:ה'

רבי יהודה ורבי נחמיה: ר' יהודה אמר: עילה אותו, היך מה דאת אמר (שם יד): ולקחום עמים והביאום וגו' רבי נחמיה אמר: פיתה אותו, היך מה דאת אמר (הושע יד): קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וגו'. ויניחחו ר' יודן ור' ברכיה: רבי יודן אמר: הניח לו והגין עליו, ועדנו מכל אילני גן עדן. רבי ברכיה אמר: להניחו ולהגן עליו, ולעדנו מכל אילני גן עדן. ויניחחו, נתן לו מצות שבת, כמה דאת אמר (שמות כ): וינח ביום השביעי. לעבדה, ששת ימים תעבדו. ולשמרה, (דברים ה): שמור את יום השבת לקדשו ...

The L-rd G-d took the man and placed him in the Garden of Eden, to cultivate it and to keep it" (Genesis 2:15). "The L-rd G-d took [vayikah] the man..." - Rabbi Yehuda and Rabbi Neḥemya, Rabbi Yehuda says: He elevated him, just as it says: "The peoples will lift them up [ulkaḥum] and bring them..." (Isaiah 14:2). Rabbi Neḥemya said: He enticed him, just as it says: "Take [keḥu] words with you and return to the L-rd..." (Hosea 14:3). "And placed him [vayaniḥehu]" - ... Rabbi Yudan and Rabbi Berekhya

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

”תעבדון את האלקים על ההר הזה”. המדרש קושר את ”לעבדה” ללשון זו של עבודה.

Exodus 3:12 שמות ג':י"ב

וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזָחַלְךָ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:

And He said: ‘Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve G-d ^{in the land of Canaan}, upon this mountain

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 | "תשמרו להקריב לי במועדו". המדרש קושר את "לשמרו" לפסוק זה העוסק

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את־קרבני לחמי לאשי ריח ניחח־י תשמרו להקריב לי במועדו:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 באתי לגני בגין דכל קרבני דעלמא כד סלקין כולהו סלקין לגו גנתא דעדן בקדמיתא

הזוהר על פרשת פינחס מפרש את "באתי לגני" על הקרבנות, שעולים תחילה לגן עדן, סוד כנסת ישראל. בטקסט מצוין מראה המקום 202b; בספריא הקטע מופיע ב-240b.

Zohar, Pinchas 84:527-537 ספר הזוהר, פנחס פ"ד:תקכ"ז-תקל"ז

He said: 'G-d says, "I have come into my garden" because all offerings when they ascend go into the Garden of Eden at the beginning of the sacrifice when a man confesses his sins over it, and, as it were, his own blood is poured out on the altar

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

20 לעבדה דא מלכא עילאה ולשמרה דא מלכא תתאה

הזוהר על פרשת מקץ מפרש את "לעבדה" על המלך העליון ואת "לשמרה" על המלך התחתון: "לעבדה" בסוד "זכור" ו"לשמרה" בסוד "שמור".

Zohar, Miketz 9:138-149 ספר הזוהר, מקץ ט:קל"ח-קמ"ט

But there is an inward meaning therein.' The Judean then cited the verse: "And he put him into the Garden of Eden to dress it and keep it" (Gen. 2, 15). 'This sentence, as has been explained,' he said, 'contains an allusion to the sacrifices, the object of the verb "to dress" being the higher King, and of "to keep" the lower King, the one embracing the upper world, the other the lower world, the one esoterically referred to in "remember", the other in "observe"1An allusion ... to the two variants

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

21 דזכור

"זכור את יום השבת לקדשו". הזוהר קושר את "לעבדה" לנוסח זה.

Exodus 20:8 שמות כ"ח:

זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

.Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 דשמור

"שמור את יום השבת לקדשו". הזוהר קושר את "לשמרה" לנוסח זה.

Deuteronomy 5:12 דברים ה"י"ב

שְׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ:

Observe the sabbath day, to keep it holy, as the L-RD thy G-d commanded thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 בד"ה מה טובו

המאמר "מה טובו אוהליך יעקב" שואל מדוע הנשמה יורדת מגן עדן, שבו כבר נהנתה מזיו השכינה, ומשיב: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה". שם המאמר מפתח את שלוש מדרגות התשובה שאליהן מתייחסת פסקה זו.

הערת קה"ת

לעיל בלק עג, ב ואילך.

24 "ויניחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה". את המילה "ויניחחו" קוראים במשמעות "נתן לו מנוחה".

Genesis 2:15 בראשית ב:ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיְנַיְחֵהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעֲבָדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 בזה"א ר"פ נח (דנ"ט ע"ב)

ההערה מוסיפה הפניה ל"יהל אורי", פירושו של הצמח צדק לתהילים, לעיון נוסף הנוגע לקטע זה בזוהר על פרשת נח.

הערת קה"ת

ראה גם יהל אור ע' תקצ.

26 ועייל לגנתא ואשקי ליה משקיו דלעילא ועביד ליה נייחא

הזוהר אומר שהנהר היוצא מעדן כנס לגן, משקה אותו מלמעלה וגורם לו מנוחה. את המילה "ויניחחו" מפרשים כ"הניח אותו" — מנוחה זו נמשכת אל האדם.

Zohar, Noach 1:1-12 ספר הזוהר, נח א':א"ב-י"ב

R. Eleazar said: 'The term "These are", as we have learnt, always implies that something spoken of before in the text is now of no account. Now it is written above in the account of the Creation1Where also we find the expression 'these are the generations, (Gen. 2, 4). that "A river went out from Eden to water the garden and from thence it was parted, etc." (Gen. 2, 10). That stream which flows perennially entered the Garden to water it from the supernal waters, and ... brought gladness to it

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

27 ויניחחו כד"א וינח ביום השביעי

המדרש מפרש את "ויניחחו" כנתינת מצוות שבת לאדם הראשון, ככתוב: "וישבות ביום השביעי".

Bereshit Rabbah 16:5 בראשית רבה ט"ז:ה'

רבי יהודה ורבי נחמיה: ר' יהודה אמר: עילה אותו, היך מה דאת אמר (שם יד): ולקחום עמים והביאום וגו' רבי נחמיה אמר: פיתה אותו, היך מה דאת אמר (הושע יד): קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וגו'. ויניחחו ר' יודן ור' ברכיה: רבי יודן אמר: הניח לו והגין עליו, ועדנו מכל אילני גן עדן. רבי ברכיה אמר: להניחו ולהגין עליו, ולעדנו מכל אילני גן עדן. ויניחחו, נתן לו מצות שבת, כמה דאת אמר (שמות כ): וינח ביום השביעי. לעבדה, ששת ימים תעבוד. ולשמרה, (דברים ה): שמור את יום השבת לקדשו ...

The L-rd G-d took the man and placed him in the Garden of Eden, to cultivate it and to keep it" (Genesis 2:15). "The L-rd

Lower Point that alone has knowledge of the Lower Eden which is hidden in the Garden, there being none other that has knowledge of it. Again, "beside thee, O Elohim," alludes to the Higher Eden, which is identical with the mystery of the world to come, with the principle that knows the Lower Point, none other knowing it save Elohim, the One who ascends ever higher

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

32 והנצח זו ירושלים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ברכות (נח, א). [כ].

33 והנצח זו ירושלים

התלמוד דורש את דברי דברי הימים א' 29:11: "והנצח" — זו ירושלים. הטקסט מפנה להסבר שלו עצמו על המוחין שבמאמר זה.

Berakhot 58a:17 ברכות נ"ח א:יז

במתינתא תנא משמיה דרבי עקיבא: "לך ה' הגדלה" — זו קריעת ים סוף. "והגבורה" — זו מפת כבורות. "והתפארת" — זו מתן תורה. "והנצח" — זו ירושלים. "וההוד" — זו בית המקדש.

In a Baraita it is taught in the name of R. 'Akiba : "Thine, O L-rd, is the greatness" — that refers to the division of the Red Sea. "And the power" — that refers to the smiting of the first-born. "And the glory" — that refers to the giving of the Torah, "And the victory" — that refers to Jerusalem. "And the majesty" — that refers to the Temple

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

34 ולאן אתה הולך

"דע מאין באת ולאן אתה הולך". המאמר המצוטט מיישם את הדברים האלה על מקור הנשמה ועל יעדה.

Pirkei Avot 3:1 משנה אבות ג:א

עקיבא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה. דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באת, משפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

Akabyah ben Mahalalel said: mark well three things and you will not come into the power of sin: know from where you come, and where you are going, and before whom you are destined to give an account and reckoning. From where do you come? From a putrid drop. Where are you going? To a place of dust, of worm and of maggots. Before whom you are destined to give an account and reckoning? Before the King .of the kings of kings, the Holy One, blessed be He

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

G-d took [vayikah] the man..." - Rabbi Yehuda and Rabbi Neḥemya, Rabbi Yehuda says: He elevated him, just as it says: "The peoples will lift them up [ulkaḥum] and bring them..." (Isaiah 14:2). Rabbi Neḥemya said: He enticed him, just as it says: "Take [keḥu] words with you and return to the L-rd..." (Hosea 14:3). "And placed him [vayaniḥehu]" - ... ,Rabbi Yudan and Rabbi Berekhya

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

28 וינח ביום השביעי

"כי ששת ימים עשה הוי' את השמים ואת הארץ... וינח ביום השביעי". זהו הפסוק שהמדרש מסתמך עליו כדי לפרש את "ויניחהו" כמנוחה.

Exodus 20:11 שמות כ':י"א

כי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה ה' אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בָּרַךְ ה' אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ:
for in six days the L-RD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the L-RD blessed the sabbath day, and hallowed .it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך

"והוי' ינהלך תמיד והשביע בצחצחות נפשך". האותיות של "ונחך" זהות לאלו של "ויניחהו".

Isaiah 58:11 ישעיהו נ"ח:יא

וְנַחֲךָ ה' תָּמִיד וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצְחוֹת נַפְשְׁךָ וַעֲצֹמְתֶיךָ יִחְלִיצַנִי וְהָיִיתִי כְגֹן רַגְלִי וּכְמוֹצָא מִיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִכָּבֹד מִיָּמִי:

And the L-RD will guide thee continually, And satisfy thy soul in drought, And make strong thy bones; And thou shalt be like a watered garden, And like a spring of water, whose waters fail not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך

הזוהר בפרשת תולדות דורש את הפסוק הזה כהבטחה לנאמנים בעולם הזה ובעולם הבא.

Zohar, Toldot 12:99-14:108 ספר זוהר, תולדות י"ב:צ"ט-י"ד:ק"ח
AND HE REMOVED FROM THENCE, AND DUGGED ANOTHER WELL. R. Hiya discoursed on the verse: And the L-rd will guide thee continually, and satisfy thy soul in brightness, and make strong thy bones (Is. 58, 11). 'The true believers', he said, 'have derived strength from this verse, where promise is made to them of the world to come, for the word "continually" includes both this world and the world to come. Again, the term "continually", which seems superfluous, is an allusion to the continual burnt-offering which is ... ,offered at dusk

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

31 דא עדן עילאה דאיהו ידע לנקודה תתאה

הזוהר בפרשת ויקהל מדבר על עדן העליון, הסוד של העולם הבא, ש"יודע את הנקודה התחתונה" באמצעות נהר היוצא ממנו ומשקה אותה.

Zohar, Vayakhel 24:308-316 ספר זוהר, ויקהל כ"ד:ש"ח-ש"ט

Concerning all this it is written: "No eye hath seen beside thee, O G-d" (Isa. 64, 3), which is an allusion to the holy

40 בד"ה ת"ר נר חנוכה

המאמר על נר חנוכה מסביר על פי הזוהר שהמצוות הן לבושי הנשמה בגן עדן: שם הנשמות נהנות מזיו השכינה, שהוא הארה מאור אין סוף, ולנשמה שחסרה לה מצווה חסר חלק מלבושה. הטקסט מפנה את הקורא לשם בעניין הלבוש, שכמו משל מאפשר להשיג אור עליון.

הערת קה"ת
תו"א לב, ד.

41 יום ראשון מדליק שמונה

בית שמאי אומרים שביום הראשון של חנוכה מדליקים שמונה נרות, ומכאן ואילך פוחתים. מילים אלה פותחות את המאמר בתורה אור שהטקסט מצטט בעניין הלבוש והמשל.

Shabbat 21b:5 שבת כ"א ב:ה

תנו רבנן: מצות חנוכה, נר איש וביתו. והמהדרין, נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 5

42 באתי לגני

"באתי לגני": עצמותו של ה' נכנסת לגן עדן באמצעות עבודת הנשמות.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה:א

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם־בשמי אכלתי יצרי עם־דבשי שתיתי ייני עם־חלבי אכלו רעים שתו ושקרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 לעבדה ולשמרה

"לעבדה ולשמרה": מצוות עשה וההישמרות מן החטא.

Genesis 2:15 בראשית ב:טו

ויקח ה' אלקים את־הָאָדָם וַיְנַחֲהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 וינח

"וינח ביום השביעי": מקורו של המדרש לקריאת "ויניח" במשמעות של מנוחה.

Exodus 20:11 שמות כ:יא

כי ששת־ימים עשה ה' את־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בָּרַךְ ה' אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

for in six days the L-RD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the L-RD blessed the sabbath day, and hallowed it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 דהאי נשמה סלקא גו נביעא דעתיקא דעתיקין סתימא דכל סתימין

הזוהר בפרשת תרומה אומר שהנשמה העליונה עולה למעיין עתיק יומין, הנסתר מכל הנסתרים. בטקסט מופיע מספר הדף בלבד, 142; בספריא הקטע נמצא בדף 142a.

Zohar, Terumah 29:288-296 ספר הזוהר, תרומה כ"ט:רפ"ח-רצ"ו

But as long as that supernal Neshamah does not ascend unto the spring of the "Ancient of Ancients", the most Hidden of all hidden regions, there to be filled with the presence of Him whose glory is eternal as the waters of an unceasing and refreshing spring, so long must the Ruah be debarred from entering into that which is its own especial Paradise, namely, the Nephesh; and in all cases the abode of the Ruah is the Garden of Eden, while the Neshamah ascends aloft to ... the fountain-head, and

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

36 "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". זהו הפסוק שהזוהר דורש בתחילת פרשת נח.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 "אלא עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלקיכם". ההתרחקות מן הרע מסירה את ההפרדה הזאת וממשיכה את האור שממלא את כל העולמות.

Isaiah 59:2 ישעיהו נ"ט:ב

כִּי אִם־עֲוֹנוֹתֵיכֶם הֵיוּ מִבְּדִלִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהִיכֶם וְחַטֹּאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִכֶּם מִשְׁמוֹעַ:

But your iniquities have separated Between you and your G-d, And your sins have hid His face from you, That He will not hear

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

38 "ומשה נכנס לתוך הענן ועלה אל ההר". הענן הוא דימוי ללבוש שדרכו מתקבל אור עליון יותר.

Exodus 24:18 שמות כ"ד:י"ח

וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:

And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 בת"א . . בד"ה ואברהם זקן

המאמר, הקשור לפסוק "ואברהם זקן בא בימים", דן ב"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה", ומסביר על פי הזוהר על הפסוק שתשובה ומעשים טובים נעשים לבושים לנשמה, שבאמצעותם היא יכולה ליהנות מזיו השכינה בעולם הבא. הטקסט מפנה את הקורא לשם בעניין הלבוש.

הערת קה"ת
טז, א.

45 ונחך ה'

"והוי' ינחך תמיד", שהזהר קושר ל"ויניחהו".

Isaiah 58:11 ישעיהו נ"ח:י"א

וְנַחֵךְ ה' תָּמִיד וְהַשְׂבִּיעַ בְּצִנְחָתוֹ נַפְשְׁךָ וְעֲצָמֶיךָ יַחְלִיצַתְּ כִּגְוֹ רֶגֶל וְכִמְוָצָא מִיָּם אֲשֶׁר לֹא יִכְבּוּ מִיָּמֶיךָ:

And the L-RD will guide thee continually, And satisfy thy soul in drought, And make strong thy bones; And thou shalt be like a watered garden, And like a spring of water, whose waters fail not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 פסקה

46 במקום שבע"ת עומדים

רבי אבהו: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים". כאן הדבר מוסבר באמצעות הכיסופים של בעל התשובה, שהם למעלה מהשכל.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֶבְהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֶבְהוּ: מְקוֹם שֶׁבְּעָלֵי תְשׁוּבָה עוֹמְדִין — צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינֶם עוֹמְדִין, שְׁנָאֵמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב". "לְרַחוּק" בְּרִישָׁא, וְהָדָר "לִקְרוֹב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֵךְ: מֵאֵי "רַחוּק" — שֶׁהָיָה רַחוּק מְדַבֵּר עֲבִירָה מְעִיקָרָא. וּמֵאֵי "קְרוֹב" — שֶׁהָיָה קְרוֹב לְדַבֵּר עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשְׁתָּא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב.

47 אם אין חכמה אין יראה

"אם אין חכמה, אין יראה". הדבר מראה שיראתו של הצדיק נמדדת לפי הבנתו.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:י"ז

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דָּרֶךְ אֶרֶץ. אִם אֵין דָּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין חֲכָמָה, אֵין יִרְאָה. אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חֲכָמָה. אִם אֵין בִּינָה, אֵין דַּעַת. אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה. אִם אֵין קָמַח, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קָמַח. הוּא הָיָה אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחֲכָמָתוֹ מְרַבָּה מִמַּעֲשָׁיו, לְמָה הוּא דוֹמָה, לְאֵילָן שֶׁנֶּגְפָיו מְרַבִּין וְשִׁרְשָׁיו גְּמָטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שְׁנָאֵמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֶרֶץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding.

Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

7 פסקה

48 בד"ה וישב יעקב

"בישב יעקב" מתפרש "וישב" כירידה: מדרגת יעקב, המשכה מחכמה העליונה, יורדת "בארץ מגורי אביו"; "מגורי" נדרש גם כלשון יראה וגם כלשון אצור — היראה העליונה שהיא כלי לחכמה. הטקסט מפנה את הקורא לשם לעיון בעניין רצון הלב.

הערת קה"ת

תו"א כז, א.

49 ובד"ה מי מנה

המאמר "מי מנה עפר יעקב" מפרש את "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" כמחשבה, דיבור ומעשה, ומסביר שהמעשה נפתח במילה "אף" מפני שהפעולה הגשמית היא עניין נפרד, שלא כדיבור ביחס למחשבה. מכאן לומד הטקסט שאל רצון הלב מגיעים דווקא בעולם העשיה.

הערת קה"ת

לעיל פ' בלק סז, א ואילך.

49 "מי מנה עפר יעקב?" — מילות הפתיחה של המאמר שהטקסט מצטט בקשר לרצון שבלב.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י

מִי מִנָּה עֶפְרָא יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֲתִירְבַּע יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶינָה אַחֲרֵיתֵי כְמָהוּ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine I end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 אף עשיתיו

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". "עשיתיו" מתייחס לעשיה, לעולם העשיה, שבו אפשר להגיע לרצון שבלב.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאֲתִיו יִצְרָתִיו אֲפִי־עֲשִׂיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 סולם מוצב ארצה

"והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". הקריאה כאן היא כתפילה, העולה מן הארץ אל הבחינה המקיפה הנקראת "שמים".

Genesis 28:12 בראשית כ"ח:י"ב

וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מָצֹב אֶרֶצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיִמָּה וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:

And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of G-d ascending and descending on it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כח, יב.

53 סולם מוצב ארצה

קה"ת מפנים למקום זה בזוהר, שבו נקרא סולם יעקב כתפילה; כך נוהג גם הטקסט כאן.
Zohar, Addenda, Volume I 50:362-373 ספר הזהר, תוספות, כרך א נ"שס"ב-שע"ג

54 סולם קאי על התפלה

הערת קה"ת מפנה Zohar I, 266b למילים האלה.
Zohar I, 266b זח"א רסו, ב הערת קה"ת זח"א רסו, ב.

55 בכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". "בכל מאדך" היא אהבה בלי גבול, השייכת ליחידה.
Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה' וְאַהֲבָתָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:
And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

56 שמע ישראל

"שמע ישראל: הוי' הוא אלקינו, הוי' אחד". הפסוק נקרא כאן כביטוי למטרה: שהשם הנעלה הוי' יהיה "אלקינו".
Deuteronomy 6:4 דברים ו':ה' שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הָאֵלֹהִים אֶחָד:
Havayah אֱלֹהֵינוּ Havayah אֶחָד:
HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 ואהבת בכל נפשך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאדך". "בכל נפשך" הן עשר כוחות הנפש; "בכל מאדך" הוא הרצון שלמעלה מהם.
Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה' וְאַהֲבָתָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:
And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 אליו ולא למדותיו

רבי משה קורדובירו מזהיר שאין לכוון את הכוונה אל הספירות עצמן, ומצטט את הספרי: "לו, ולא למדותיו". אדמו"ר הזקן מיישם זאת: ההתקשרות לספירות היא אמצעי להתקשרות לאור אין סוף שבתוכן.
Pardes Rimmonim 32:2 פרדס רמונים ל"ב:

59 בפרדס של"ב

מלבד ציון הפרק בפרדס (שער 32, פרק 2), ההערה מפנה גם למאמר "להבין מה שכתוב באוצרות חיים", מבין ההוספות שבסוף כרך ויקרא של לקוטי תורה.
הערת קה"ת (פ"ב). ועי' רד"ה להבין מ"ש באוצ"ח בהוספות של סוף ח' ויקרא (נא, ג). [כ].

60 בדי"ה ענין ק"ש

המאמר על קריאת שמע בפרשת ואתחנן, המזהה, כפי שנאמר כאן, את הרצון שלמעלה מן השכל עם היחידה שבנפש.
הערת קה"ת לעיל פ' ואתחנן

61 מי לי בשמים

"מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ". ביטוי לרצון שלמעלה מן השכל.
Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה מִי־לִי בִשְׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חָפְצָתִי בָאָרֶץ:
Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 כלה שארי

"כלה שארי ולבבי". כיסופיה של הנשמה לה' בלבד, בחינת "בכל מאדך".
Psalms 73:26 תהילים ע"ג:כ"ו כְּלָה שְׁאָרִי וּלְבָבִי צוּר־לִבְּבִי וְחֻלְקִי אֱלֹהִים לְעוֹלָם:
My flesh and my heart faileth; But G-d is the rock of my heart and my portion for ever
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 "שמאלו תחת לראשי". אלו מילות הפתיחה של המאמר בפרשת כי תשא שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו' שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשִׁי וְיָמִינוֹ תַּחְבֵּקֵנִי:
Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 נחלה בלי מצרים

מי שמתענג בשבת זוכה ל"נחלה בלי מצרים", נחלת יעקב. כאן מתואר בה מידת הרחמים של יעקב, שאין לה גבול.
Shabbat 118a:7-8 שבת ק"ח א'ז-ח' ... "ביום בא גוג". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי: כָּל הַמַּעֲנֵג אֶת הַשֶּׁבֶת נוֹתֵנִין לוֹ נַחְלָה בְּלִי מִצְרַיִם, שְׁנֵאָמַר: "אֲנִי תַתְּעֲנֵג עַל ה' וְהִרְפַּכְתִּיהָ עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ וְהִאֲכַלְתִּיהָ
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) הערת קה"ת ראה שבת ק"ח, א.

65 מאיגרא רמה

"מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" — קינתו של רבי. כאן מתוארת ירידת הנשמה ממקורה אל תוך הגוף.
Chagigah 5b:16-17 חגיגה ה' ב:ט"ז-י"ז רַבִּי הוּהוּ נָקִיט סֵפֶר קִינּוֹת וְקָא קְרִי בְּגוּיָה, כִּי מִטָּא לְהָא פְּסוּקָא "הַשְׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ" — נָפַל מִן יְדִיהָ, אָמַר: מֵאִיגְרָא רָם לְבִירָא עֲמִיקָתָא. רַבִּי יְרֵבִי חֵיָא הוּוּ שְׁקָלִי וְאֲזִיל בְּאוֹרְחָא, כִּי מִטוּ לְהָהוּא מִתָּא, אָמַר: אֵיכָּא צוּרְבָּא מְרַבֵּנּוּ הָכָא? נִזִּיל וְנִיקְבִּיל אֲפִיהָ. אָמַר: אֵיכָּא צוּרְבָּא מְרַבֵּנּוּ הָכָא, וּמֵאוּר עֵינַיִם הוּא. אָמַר לְקָה רַבִּי חֵיָא לְרַבִּי: תֵּיב אַתָּה, לֹא תִזְלֹל בְּנִשְׂיאוּתְךָ. אֲזִיזִל אָנָּה וְאִקְבִּיל אֲפִיהָ.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) הערת קה"ת

66 מים תחתונים בוכים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז (ת"ח יט, ב). [כ].

67 אנו בעיני למהוי קדם מלכא

המים התחתונים בוכים ואומרים: "אנו רוצים להיות לפני המלך". הדברים מובאים כדי להראות שאפילו העולמות העליונים רחוקים מה', ולכן הם זקוקים לרחמים.

Tikkunei Zohar 19b:16-17 תקוני זוהר י"ט ב:ט"ז-י"ז

ומחלוקת האי דאיהו לשם שמים בגין דמים תתאין אינון בוכין ואמרין אנו בעיני למהוי קדם מלכא עלת העלות ובען לסלקא לעילא. רקיע אפריש בנייהו עד דעלת העלות שוי לון שוין. י' מסטרא דא וי' מסטרא דא. ו' באמצעיתא. כגוונא דא יו"י דאיהו א. ואלין כלהו קרבינ לעלת העלות.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

68 בדיה כי ההרים ימושו

שם "הרחמים הרבים" שבישעיהו נד הם מידתו של יעקב. רחמים רגילים בתוך העולמות נובעים מגבורה וחלים רק על מי שנמצא בצרה; אך רחמי ה', בהיותם למעלה מן העולמות, חלים על כולם, אפילו על הנעלים ביותר, שכן איש מהם אינו משתווה אליו. מכאן נקודת הדברים כאן, שרחמים רבים חלים אפילו על גן עדן העליון.

הערת קה"ת

לעיל פ' תצא מא, א.

69 ואשא אתכם על כנפי נשרים

"ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אליי". הנשר מתפרש כרחמים, המביאים את הנשמה אל עצמותו ממש של ה'.

Exodus 19:4 שמות י"ט:ד'

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל־כְּנָפֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלַי:

Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יט, ד.

70 דרך הנשר בשמים

"דרך הנשר בשמים". הרחמים הם הדרך אל "השמים", לבחינת "בכל מאור".

Proverbs 30:19 משלי ל:י"ט

דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ הַנָּחַשׁ עַל־צוּר דֶּרֶךְ־אֲנִיָּה בְּלִבֵּיָם וְדֶרֶךְ הַגֶּבֶר בְּעֶלְמָה:

The way of an eagle in the air; The way of a serpent upon a rock; The way of a ship in the midst of the sea; And the way of a man with a young woman.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ל, יט.

71 בריח התיכון שמבריה מן הקצה

מאמר מוקדם יותר בשיר השירים מתאר את מידתו של יעקב כחוט הנמשך "מקצה אל קצה" ומגיע אפילו לקצה הרחוק ביותר, עולם הפירוד, כדי שגם הוא ייכלל באחדות ה'. הוא מפנה גם לזוהר בסוף פרשת תרומה, 175b.

הערת קה"ת

נסמן לעיל יג, א.

72 בריח התיכון שמבריה מן הקצה

"והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה". הפסוק מתפרש על הקו האמצעי, מידתו של יעקב, המגיע מהדרגה העליונה ביותר עד לדרגה הנמוכה ביותר.

Exodus 26:28 שמות כ"ו:כ"ח

וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן בְּתוֹךְ הַקֶּרָשִׁים מִבְּרִיחַ מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:

and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 סדיה וידבר כו' במדבר סיני

המאמר "וידבר... במדבר סיני" עוסק באהרן, המעלה את נשמות ישראל וקושר אותן לה', ומדליק אותן כנורות; וכן בהגעה למדרגות הנקראות "מדבר סיני" ו"אוהל מועד". כאן הטקסט מפנה לסוף המאמר, בעניין "למשפחותם... לגולגלותם".

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר ג, א ואילך.

74 למשפחותם לבית אבותם

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם... לגולגלותם". הפסוק מתפרש על הרחמים המביאים את הנשמות אל הרצון העליון.

Numbers 1:2 במדבר א':ב'

שָׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגִלְגָּלָתָם:

Take ye the sum of all the congregation of the children of Israel, by their families, by their fathers'houses, according to the number of names, every male, by their polls

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 השמים כסאי דא רקיעא דיעקב שריא ביה

זוהר על פרשת פקודי, "השמים כסאי" מתפרש על הרקיע שבו שוכן יעקב. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך שהרחמים של יעקב מביאים לבחינת "שמים".

Zohar, Pekudei 40:390-400 ספר זוהר, פקודי מ:ש"צ-ת'

Thus "the heaven is my throne" indicates the firmament wherein Jacob dwells, an exalted image, as it were, of the most high Divine Throne; 1A1. "an exalted throne for the supernal sacred form.". "And the earth is My footstool", to wit, the firmament where King David abides to feast on the resplendency of the luminous glass; and since this resplendency is designed to be diffused downwards, the term "My footstool" is used. "The house that ye may build unto me" al-... ludes to the Temple; and "the place that may be

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

76 מדת רחמים דבחי יעקב

מאמר מוקדם יותר בשיר השירים מתאר את מידת הרחמים של יעקב כצבע השלישי, בין אהבתו של אברהם ליראתו של יצחק: התעוררות רחמים על

האבות, אין פחות מג'. ר' ברכיה אמר: עולם, ושליש עולם הראה לו. עולים, אין פחות משנים. ויורדים, שנים. ומנין שהמלאך שלישו של עולם? שנאמר (דניאל י'): וגויתו כתרשיש, ופניו כמראה ברק, ועיניו כלפידי אש, וזרועותיו ומרגלותיו כעין נחושת קלל. ר' חייא ורבי ינאי, חד אמר: עולים ויורדין בסולם. וחד אמר: עולים ...

He dreamed, and behold, a ladder was set on the earth, its top was reaching the heavens, and behold, the angels of G-d were ascending and descending on it" (Genesis 28:12). "He dreamed, and behold, a ladder" – Rabbi Abbahu said: The content of dreams has no effect.). There was a certain person who came before Rabbi Yosei bar Halafta. He said to him: 'I saw in my dream that they were saying to me: Go and inherit your father's business in Cappadocia.' He said to ... him: 'Has your father

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

82 כוהר, בסוף פרשת תרומה, נאמר שהבריה התיכון, המכריח מן הקצה אל הקצה, הוא יעקב.

Zohar, Terumah 94:908-96:918 ספר הזהר, תרומה צ"ד:תתק"ח-צ"ו:תתק"ח

Said R. Simeon: 'Blessed art thou, O Land (earth), that thy king is free (ben horin), and nourishes thee in plenty without fear of interference from the "other one" (Severity), all being nourished by that Supernal King. "And thy princes eat in due time", this "time" being that of which it is written: "In time it shall be said of Jacob and of Israel, What hath G-d wrought!" (Num. 23, 23). "Woe to thee, O land (earth), when thy king is a child", as the prophet threatened Israel with ... the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

83 ויהי כל נפש יוצא ירך יעקב שבעים נפש. ה"משפחות" שבמפקד הן צאצאיו של יעקב, בחינת הרהמים.

Exodus 1:5 שמות א':ה'

ויהי כל נפש יצא ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים:

And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 הערת קה"ת מפנה לExodus 36:33 למילים האלה.

Exodus 36:33 שמות ל"ו:ל"ג

ויעש את הברית התיכון בתוך הקרשים מן הקצה אל הקצה:

And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 10

85 בכל מאדך בחי תשובה עילאה

ההערה מפנה לדיון נרחב בשערי תשובה של אדמו"ר האמצעי, במעלת "בכל מאדך" של בעל התשובה על "בכל לבבך" של הצדיק.

הערת קה"ת

ראה בארוכה שערי תשובה לכ"ק אדה"א ח"ב פמ"ח נג, ג ואילך. במעלת "בכל מאדך" שבעיית על "בכל לבבך" דצדיקים.

נפשו שלו לנוכח גדולת ה'.

הערת קה"ת

נסמן לעיל יד, א.

77 מי יעלה לנו השמימה

"מי יעלה לנו השמימה?" — יש לקרוא זאת כשאלה כיצד להגיע למדרגת "שמים".

Deuteronomy 30:12 דברים ל"ב

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה:

It is not in heaven, that thou shouldest say: 'Who shall go up for us to heaven, and bring it unto us, and make us to hear 't, that we may do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יב.

78 כי קרוב אליך הדבר

"כי קרוב אליך הדבר מאוד". באמצעות רחמים, "שמים" קרובים.

Deuteronomy 30:14 דברים ל"ד

כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו:

But the word is very nigh unto thee, in thy mouth, and in thy heart, that thou mayest do it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יד.

79 צורתו של יעקב חקוקה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ו [תכ"ב] (סה, ב). ועי' ב"ר פ' פב [כ]. (פס"ח [יב]). ובלק"ט ויצא (כח, יג). ובתיב"ע [שם יב]. ועי' פדרי"א (פלי"ה). ובמי' אגדה (שם). — [כ].

80 צורתו של יעקב חקוקה

בתיקוני הזהר (תיקון כ"ב) מדובר בדמותו של יעקב החקוקה בכיסא הכבוד; אדמו"ר חזקן מזהר אותה עם ה"כיסא" שבפסוק "השמים כסא".

Tikkunei Zohar 65b:6 תיקוני הזהר ס"ה ב:ו'

שימני כחותם דא נשמתא, דאיהו רשימו דילה גליפא לעילא, כמה דאוקמוהו ביעקב, דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, דכל נשמתין דאינון גזירין מתמן, גליפו דלהון איהו חקוק לעילא, ורשימו דלהון לתתא, והוא גליפו דלעילא איהו חותם, ורשימו דלתתא רשימו דחותם, ומיד דרשימו דגליפו דנשמתא איהו לעילא, ורשימו דילה לתתא, אתמר בה (בראשית כח יב) והנה מלאכי אלקיים עולים ויורדים בו, סלקין לעילא ומסתכלין בדיוקנא ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

81 צורתו של יעקב חקוקה

על סולמו של יעקב: המלאכים עולים ורואים את דמותו חקוקה למעלה. אדמו"ר חזקן קושר זאת ל"כיסא" שבפסוק "השמים כסא".

Bereshit Rabbah 68:12 בראשית רבה ס"ח:י"ב

... רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר: את הוא רגל שלישי. הוא דעתיה דרי יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר: (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. מה החבל הזה, פחות מג' אין מפקיעין אותו, כך

86 אם הבנים

אם הבנים שמחה. בינה היא האם של המדות, הנולדות ממנה.

Psalms 113:9 תהילים קי"ג:ט'

מושיבי עקרת הבית אמהבנים שמחה הללויה:

Who maketh the barren woman to dwell in her house As a joyful mother of children. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 כח מה הביטול שלמעלה מהשכל המושג ומובן

התניא מסביר שחכמה היא כוח מה — מה שעדיין לא נתפס ולא מובן, למעלה מהשגתה של בינה. הטקסט מפנה לסוף פרק י"ח.

Tanya, Likkutei Amarim 18:13-14 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ח:י"ג-י"ד

ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה', וגם במעט שיודעים אין מתבוננים כלל, ואין מוסרים נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד, בלי שום טעם וטענה ומענה כלל. והיינו, משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש, על ידי התלבשותו בבחינת חכמה שבה, שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן:

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

88 וחכמה תחיה

החכמה תחיה בעליה. הפסוק מקשר בין חכמה לבין חיה, מדרגת הנשמה הנקראת "חיה".

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב

כי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

89 הערת קה"ת מפנה II Chronicles 6:18 למילים האלה.

II Chronicles 6:18 דברי הימים ב ו':י"ח

כי האמנם ישב אלקים אתהאדם עליהארץ הנה שמים ושמי השמים לא יכלולוה אף כיהיית הנה אשר בנית:

But will G-d in very truth dwell with men on the earth? behold, heaven and the heaven of heavens cannot contain !Thee; how much less this house which I have builded

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 בסיי שלש אמות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פ"א, מ"ב. ועיין בראב"ד שם.

91 שמים נבראו תחלה מאש

"שלש אמות: אל"ף, מ"ם, שי"ן, בעולם: אוויר, מים, אש. השמים נבראו תחילה, מאש." אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר מדוע תשובה עליונה נקראת "שמים".

Sefer Yetzirah 3:3 ספר יצירה ג':ג

שלש אמות אמ"ש בעולם אויר מים אש שמים נבראו תחלה מאש וארץ

נבראת ממים והאויר מכריע בין האש ובין המים:

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

פסוקה 12

92 וארץ נבראת ממים

"והארץ נבראה ממים, והאויר מכריע בין האש ובין המים". המשך התורה שהחלה בפסוק הקודמת.

Sefer Yetzirah 3:3 ספר יצירה ג':ג

שלש אמות אמ"ש בעולם אויר מים אש שמים נבראו תחלה מאש וארץ

נבראת ממים והאויר מכריע בין האש ובין המים:

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

93 ראש נברא מאש

"שלש אימהות... כנפש: אש, מים ורוח; הראש נברא מאש". אותם שלוש היסודות שבאדם.

Sefer Yetzirah 3:4 ספר יצירה ג':ד

שלש אמות אמ"ש בשנה אש ומים ורוח חום נברא מאש קור ממים

ורויה מרוח מכריע בינתיים. שלש אמות אמ"ש כנפש אש ומים ורוח

ראש נברא מאש ובטן נברא ממים וגויה נברא מרוח מכריע בינתיים:

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

94 "כי ה' אלקיך אש אוכלה". יש לקרוא זאת כאורו של ה' במצב של הסתלקות, כשהוא עולה אל מקורו.

Deuteronomy 4:24 דברים ד':כ"ד

כי Havayah אלקיך אש אוכלה הוא אל קנא:

.For the L-RD thy G-d is a devouring fire, a jealous G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 ויאצל מן הרוח

"ויאצל מן הרוח אשר עליו". מקור המילה אצילות: המשכה ממנו, ולכן גם ירידה.

Numbers 11:25 במדבר י"א:כ"ה

וירד ה' בענן וידבר אלי ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על-שבעים

איש הֶקְנָהִים וַיְהִי כְנֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֻפוּ:

And the L-RD came down in the cloud, and spoke unto him, and took of the spirit that was upon him, and put it upon the seventy elders; and it came to pass, that, when the spirit rested upon them, they prophesied, but they did so no more.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 13

96 נר הוי' נשמת אדם

”נר ה' נשמת אדם”. הנשמה היא שלהבת העולה אל מקורה.

Proverbs 20:27 משלי כ:כז

נר ה' נשמת אדם חפש כל־תְּדִיר־בְּטֶן:

The spirit of man is the lamp of the L-RD, searching all the inward parts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 ראש נברא מאש

”בנשמה... הראש נברא מאש”. אדמו”ר הזקן מסביר זאת באמצעות הרצון, שנמצא בראש ועולה כאש.

Sefer Yetzirah 3:4 ספר יצירה ג:ד

שלש אמות אמ”ש בשנה אש ומים ורוח חום נברא מאש קור ממים ורויה מרוח מכריע בינתים. שלש אמות אמ”ש בנפש אש ומים ורוח ראש נברא מאש ובטן נברא ממים וגויה נברא מרוח מכריע בינתים:

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

98

”והיה על מצחו תמיד לרצון לפני ה’”. המצח, כלומר הראש, הוא מקום משכנו של הרצון.

Exodus 28:38 שמות כ”ח:ל”ח

וְהָיָה עַל־מִצְחֹ אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֹזֶן הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת קִדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה'

And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

99 והארץ הדום רגלי

”השמים הם כסאי והארץ הדום רגליי”. הארץ היא בחינת שוב, החזרה, כפי שיוסבר להלן.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס”ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדוֹם רַגְלִי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵי־זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

ישע”י סו, א.

100 יקרא אל השמים מעל

”יקרא אל השמים ממעל ואל הארץ, לדין את עמו”. חז”ל מפרשים שהשמים והארץ כאן הם הנשמה והגוף.

Psalms 50:4 תהילים נ:ד

יִקְרָא אֶל־הַשָּׁמַיִם מֵעַל וְאֶל־הָאָרֶץ לְדִין עַמּוֹ:

He calleth to the heavens above, and to the earth, that He may judge His people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

תהלים נ, ד.

101

תשובתו של רבי לאנטונינוס: ה' מביא את הנשמה ומשליך אותה לתוך הגוף, ודן אותם יחד, כמו שנאמר: ”יקרא אל השמים ממעל” — הנשמה, ואל הארץ” — הגוף.

Sanhedrin 91b:3 סנהדרין צ”א ב:ג

אף הקדוש ברוך הוא מביא נשמה וזורקה בגוף, ודן אותם כאחד, שנאמר: ”יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו”. ”יקרא אל השמים מעל” — זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו” — זה הגוף.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

102 תלת נשמתין אינון

בוהר על פרשת ויחי מדובר בשלוש נשמות, במדרגות העולות זו על גבי זו, כשהגבוהה ביותר נסתר ואינה ידועה. אדמו”ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שבתוך הנשמה, המדרגות הנמוכות הן בבחינת ”גוף” למדרגות הגבוהות.

Zohar, Vayechi 71:731-72:742 ספר זוהר, ויחי ע”א:תשל”א-ע”ב:תשמ”ב

There are three souls belonging to the celestial grades. The three are really four, because one is the supernal soul, which is not clearly discerned, even by the treasurer of the upper treasury, much less the lower. This is the soul of all souls, inscrutable and unknowable. Everything is dependent upon it, and it is veiled in a covering of exceeding brightness.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

103 כרוב אחד מקצה מזה

”ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה”. ז”א הוא ה”קצה” של התחום המגיע עד אין סוף.

Exodus 25:19 שמות כ”ה:י”ט

וַעֲשֵׂה כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַּעֲשֶׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:

And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

שמות כה, יט.

104 הערת קה”ת מפנה ל: Exodus 37:8 למילים האלה.

Exodus 37:8 שמות ל”ז:ח

כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת עֲשֵׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו:

one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

105 במקום שבע”ת עומדים

”במקום שבו בעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים”: כוחו

של הרצון שכלב.

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: מקום שבועלי תשובה עומדין — צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר: "שלוש שלום לרחוק ולקרוב". "לרחוק" ברישא, והדר "לקרוב". ורבי יוחנן אמר לה: מאי "רחוק" — שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא. ומאי "קרוב" — שהיה קרוב לדבר עבירה, ונתרחק ממנו השתא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d] first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

106 "דרך הנשר בשמים": הרחמים מובילים למדרגה הנקראת "שמים".

Proverbs 30:19 משלי ל"ט

דרך הנשר בשמים דרך נחש עלי צור דרך אנה בלבים ודרך גבר בעלמה:

The way of an eagle in the air; The way of a serpent upon a rock; The way of a ship in the midst of the sea; And the way of a man with a young woman

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 מגיע השמימה

"סולם... ראשו מגיע השמימה": התפילה עולה למדרגה המקיפה של היחידה.

Genesis 28:12 בראשית כ"ח:י"ב

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים ויירדים בו:

And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of G-d ascending and descending on it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ": נשמה וגוף, שמים וארץ שבאדם.

Psalms 50:4 תהילים נ:ד

יקרא אלי השמים מעל ואלי הארץ לדין עמו:

He calleth to the heavens above, and to the earth, that He may judge His people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 "בכל מאודך": רצון היחידה, שלמעלה מעשר כוחות הנפש.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 16

110 "צפיתי עד שהוצבו כיסאות, ועתיק יומין ישב". הדבר נקרא כאילו אין סוף עצמו "יושב" ויורד באמצעות הכיסא.

Daniel 7:9 דניאל ז:ט

חזה הוית עד די קרסון רמיו ועתיק יומין יתב לבושה כתלג חור ושער ראשה כעמר נקא קרסיה שבבין די נור גלגלוהי נור דלק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם

"ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם". ה"אדם" הוא ז"א, שבתוכו מתלבש אריך אנפין.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א':כ"ו

וממעל לקרע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 כמראה אדם

הזהר על פרשת משפטים מבאר את "דמות כמראה אדם": "כדמות אדם", ולא מראה אדם.

Zohar, Mishpatim 20:511-21:519 ספר הזהר, משפטים כ':תקי"א- כ"א:תקי"ט

113 ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם

הזהר על פרשת אחרי מדבר על הווי"ו של הוי' היושבת על הכיסא, "דמות כמראה אדם".

Zohar, Achrei Mot 29:182-31:193 ספר הזהר, אחרי מות כ"ט:קפ"ב- ל"א:קצ"ג

R. Isaac said: 'When Israel are in captivity, G-d, if one may say so, is with them in captivity, for the Shekinah never leaves them. It was with them in Babylon and returned with them from the captivity; and for the sake of those righteous who were left in the land it abode in the land, as it never left them.' R. Judah said: 'The Matrona returned to the King and everything was gloriously restored, and therefore they were called "the men of the great Synagogue". We have learnt ... that

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

114 חסד דרועא ימינא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אלי').

115 חסד דרועא ימינא

בפתח אליהו הספירות נקראות "גופים": "חסד — זרוע ימין, גבורה — זרוע

כל "אתיו" שבתורה, "את השמים ואת הארץ". מה היה דורש בה? אמר לו: אילו נאמר "שמים וארץ", היתא אומר: "שמים" — שמו של הקדוש ברוך הוא. עכשיו שנאמר: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Bereshit Rabbah 4:7 בראשית רבה ד:ז

ויקרא אלקים לרקיע שמים רב אמר אש ומים רבי אבא בר כהנא אמר משום רב נטל הקדוש ברוך הוא אש ומים ופתכן זה בזה ומהו נעשו שמים ד"א שמים כתיב שהן מעשיהן של בריות אם זכו והגידו שמים צדקו ואם לאו יגלו שמים עונו ד"א שמים שהבריות משתוממים עליהן לאמר של מה הן של אש הן של מים הן אתמהא ר' פנחס בשם רבי לוי אמר הוא אתא וקם עליו (תהלים קד) המקרה במים עליוטיו הוי של מים הן סמים מה סמים הללו מהו ירוקין ומהם אדומים מהם שחורים ...

G-d called the firmament heavens. It was evening and it was "morning, a second day" (Genesis 1:8). "G-d called the firmament heavens [shamayim]" – Rav said: [The word indicates] fire [esh] and water [mayim]. Rabbi Abba bar Kahana said in the name of Rav: The Holy One blessed be He took fire and water and integrated them with one another, and from them the heavens were made. Alternatively, shamim is written, can also be read shamim, as they assess [shamim] the ac-
... tions of the people. If they merit, "the heavens

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

חגיגה יב, א. ב"ר פ"ד, ז.

121 "והחיות רצוא ושוב". מקורם של המונחים המתארים את הריצה כלפי מעלה ואת החזרה.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א:יד

והחיות רצוא ושוב כמראה הכן:

And the living creatures ran and returned as the appearance
... of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 "ויבוא משה בתוך הענן". הענן המסתיר הוא האמצעי להתקרבות, בדומה לפרוכת.

Exodus 24:18 שמות כ"ד:י"ח

ויבא משה בתוך הענן ויצל אליהה ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה:

And Moses entered into the midst of the cloud, and went up
into the mount; and Moses was in the mount forty days and
... forty nights

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 סולו לרוכב בערבות

"סולו לרוכב בערבות, ביה שמו". הי "רוכב" על השמים העליונים ביותר, כמו על כס מלכות.

Psalms 68:5 תהילים ס"ח:ה

שירו לאלקים זמרו סלו לרכב בערבות בקה שמו ועלו לפניו:

Sing unto G-d, sing praises to His name; Extol Him that
rideth upon the skies, whose name is the L-RD; And exult ye
... before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שמאל, תפארת — הגוף".

Tikkunei Zohar 17a:16-17 תקוני זוהר י"ז א:ט"ז-י"ז

ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה. מוחא חכמה איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מבין. ועל אליו תרין כתיב *הנסתרות ליי אלקינו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

116 שהע"ס נק' רק גופא

איגרת הקודש ג' מסבירה שניצוץ מאור אין סוף יכול להתלבש בעולם הזה הגשמי רק באמצעות עשר הספירות, שהזוהר הקדוש מכנה "גוף" ("חסד — זרוע ימין"), מפני שכשם שאין כל השוואה בין הגוף הגשמי לנשמה, כך אין כל השוואה בין עשר הספירות דאצילות לאור אין סוף.

הערת קה"ת

וע' באגה"ק (סי' ג) ד"ה וילבש צדקה ב' זה"ק. [כ].

117 ואיהו וחייה וגרמוהי חד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז (ג, ב).

118 ואיהו וחייה וגרמוהי חד

"הוא, חיותיו וכליו — אחד". אין סוף אחד עם ספירות אצילות, כפי שהנשמה אחת עם הגוף.

Tikkunei Zohar 3b:9-10 תקוני זוהר ג' ב:ט-י

דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון, איהו וגרמיה חד בהון, איהו וחייו חד בהון, מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה, דלאו אינון וחייהון חד, לאו אינון וגרמיהון חד. ועלת על כלל הוא נהיר (ג"א נחית) בעשר ספירות דאצילות, ובעשר ספירות דבריאה, ונהיר בעשר כתות דמלאכה, ובעשר גלגלי דרקיעא, ולא אשתני בכל אתר.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

פסוקה 17

119 בעשרה לבושים

ההערה מפנה את הקורא למאמר לראש השנה "תקעו" בלקוטי תורה, ולמקורות המובאים שם, בעניין מאמר חז"ל "בעשרה לבושים נתלבש הקדוש ברוך הוא". היא מפנה גם לעץ חיים, שער דרושי אבי"ע, בתחילת פרק ב.

הערת קה"ת

ע"ל דרושים לר"ה ד"ה תקעו (נה, ב). וש"ג. וע"ע בע"ה ש' דרושי אבי"ע (רפ"ב) ב' ארו"ל, ע"ע"ש. [כ]. וראה בהנסמן בסה"מ תקס"ד ע' קמו.

120 שמים הוא בחי' אש ומים

ברייתא מסבירה את המילה "שמים" כ"אש ומים", שהקדוש ברוך הוא ערכב יחד כדי ליצור את הרקיע. אדמו"ר חזקן קורא בהם חסד וגבורה, רצוא ושוב, המאוחדים יחד.

Chagigah 12a:19-20 חגיגה י"ב א:י"ט-כ

מאי "שמים"? אמר רבי יוסי בר חנינא: ששם מים. במתניתא תנא: אש ומים. מלמד שהביא הקדוש ברוך הוא וטרפן זה בזה, ועשה מהו רקיע. שאל רבי ישמעאל את רבי עקיבא כשהיו מהלכין בדרך, אמר לקה: אתה ששמישית את נחום איש גם זו עשרים ושתים שנה, שהיה דורש

124 ונקדשתי בתוך בניי

"ונקדשתי בתוך בני ישראל". הפסוק שעליו מוסבר הביטוי "קדוש" שלוש פעמים.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

ולא תחללו את-שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hal-
lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-
low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 ג' פעמים קדוש

"קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות". ה"קדוש" המשולש של המלאכים, הנקרא כשלים של עלייה וירידה.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וקרא זה אֶל־זֶה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל־הָאָרֶץ
כבודו:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is
the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 השמים מספרים

"השמים מספרים כבוד אלקים". פתיחת המאמר העוסק בהארת השמים.

Psalms 19:2 תהילים י"ט:ב'

הַשָּׁמַיִם מִסְפָּרִים כְּבוֹד־אֱלֹהִים וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מְגִיד הֶרְקִיעַ:

The heavens declare the glory of G-d, and the firmament
;showeth His handiwork

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

127 היושבי בשמים

"אליך נשאתי את עיניי, היושב בשמים". הזוהר מפרש כאן את "שמים" ככיסא.

Psalms 123:1 תהילים קכ"ג:א'

שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֵלֶיךָ נִשְׁאָאתִי אֶת־עֵינַי הַיּוֹשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם:

A Song of Ascents. Unto Thee I lift up mine eyes, O Thou that
art enthroned in the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 על כורסייא דאקרי שמים

הזוהר על ויחי, על "היושב בשמים": ה' יושב על הכיסא הנקרא שמים.

Zohar, Vayechi 38:398-409 ספר זוהר, ויחי ל"ח:שצ"ח-ת"ט

It is attached above to the mystery of the supreme Wisdom,
and it is attached below to him who sits on the throne of the
patriarchs which is called heaven. Hence it is written here:
"Who sits in the heavens

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

129 המגביהי לשבת

"מי כהוי' אלקינו, המגביהי לשבת". פתיחת מאמר העוסק ב"שיבה" של ה'.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה'

מִי כַהִי אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיֵּה לְשַׁבָּת:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on
high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 כשמחך יצירך בגי' מקדם

ברכת הנישואין: "שמח תשמח רעים האהובים, כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". "מקדם" היא ההתגלות הראשונה, שבאה מלמעלה.

Ketubot 8a:5-6 כתובות ח' א:ה'-ו'

"שמח תשמח ריעים האהובים, כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, ברוך אתה ה', משמח חתן וכלה". "ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רינה, דיצה, חדנה, אהבה ואהבה ושלום וריעות. מהרה ה' אלקינו ישמע בקרי הנה ובהוצאת רושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם ונצרים ממשחתה נגינתם, ברוך אתה ה', משמח חתן עם הכלה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

131 יוצר אור ובורא חושך

"יוצר אור ובורא חושך". "יצר" בבראשית ב, ח נקרא לאור "יוצר" זה.

Isaiah 45:7 ישעיהו מ"ה:ז'

יוצר אור ובורא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שְׁלוֹם ובורא רָע אֲנִי ה' עֹשֶׂה כָּל־אֵלֶּה:

I form the light, and create darkness; I make peace, and cre-
ate evil; I am the L-RD, that doeth all these things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 "ויקה ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". הפסוק נקרא על אדם, שמאותה שעה ואילך ממשיך את האור באמצעות עבודתו שלו.

Genesis 2:15 בראשית ב':ט"ו

וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם וַיִּנְחָהוּ בְּגֶן־עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ:

And the L-RD G-d took the man, and put him into the gar-
den of Eden to dress it and to keep it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 יוטע ה"א גן בעדן כו' ויקח כו' את האדם

"יוטע הוי' אלקים גן בעדן מקדם, וישם שם את האדם אשר יצר". הפסוק נקרא על האדם העליון, שהוצב שם מכוח אתערותא דלעילא.

Genesis 2:8 בראשית ב':ח'

וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גֶּן־עֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצַר:

And the L-RD G-d planted a garden eastward, in Eden; and
there He put the man whom He had formed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ח-טו.

134 "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקודשים". פתיחת המאמר בתורה אור העוסק בשורש הפרוכת.

Exodus 26:33 שמות כ"ו:ל"ג

וְנִתְּתָה אֶת־הַפְּרוֹכֶת תַּחַת הַקָּרָסִים וְהִבַּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפְּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפְּרוֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:

And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt
bring in thither within the veil the ark of the testimony; and
the veil shall divide unto you between the holy place and the
most holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 לרכב בערבות

"הרכב בערבות": ה' "רכב" על השמים העליונים ביותר; הכיסא נמשך למטה על ידי תשובה.

Psalms 68:5 תהילים ס"ח:ה'

שירו לאלקים זמרו שמו סלו לרכב בערבות בקה שמו ועלו לפניו:
Sing unto G-d, sing praises to His name; Extol Him that
rideth upon the skies, whose name is the L-RD; And exult ye
before Him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 וישם שם את האדם

"וישם שם את האדם": ההתגלות הראשונה, מלמעלה.

Genesis 2:8 בראשית ב':ח'

ויטע ה' אלקים גן־עדן מקדם וישם שם את־האדם אשר יצר:
And the L-RD G-d planted a garden eastward, in Eden; and
there He put the man whom He had formed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 "השמים הם כסאי והארץ הדום רגלי". המחצית השנייה של הפסוק, הנקראת כאן כעת "שוב".

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו־לי
ואיזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth
is My footstool; where is the house that ye may build unto
Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 וירא מגשת אליו

"ויראו מגשת אליו". לשון של יראה השומרת על מרחק.

Exodus 34:30 שמות ל"ד:ל'

וירא אהרן וכל־בני ישראל את־משה והנה קרן עור פניו ויראו מגשת
אליו:

And when Aaron and all the children of Israel saw Moses,
behold, the skin of his face sent forth beams; and they were
afraid to come nigh him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 וירא העם וינועו

המילים כאן מצטטות את Exodus 20:18. הקטע מופיע למטה.

Exodus 20:18 שמות כ':י"ח

ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל־הערפל אשר־שם האלקים:
And the people stood afar off; but Moses drew near unto the
thick darkness where G-d was

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, יח.

140 וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק

"וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" (20:18 לפי מספור ההערה של קה"ת).
היראה והפחד של ה"שוב".

Exodus 20:15 שמות כ':ט"ו

וכל־העם ראים את־הקולת ואת־הלפידים ואת קול השפר ואת־ההר
עשו וירא העם וינועו ויעמדו מרחק:

And all the people perceived the thunderings, and the light-
nings, and the voice of the horn, and the mountain smoking;
and when the people saw it, they trembled, and stood afar
off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 שום תשים עליך מלך

"שום תשים עליך מלך". קבלת עול מלכות שמים מתוך יראה.

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז:ט"ו

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך
מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא־אחיך הוא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the
L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren
shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreign-
er over thee, who is not thy brother.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יז, טו.

142 והארץ הדום רגלי

"והארץ הדום רגלי". כך נקרא האור של ה' שיורד ומתלבש במצוות
גשמיות, כמענה לכך שהאדם משפיל את עצמו.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו־לי
ואיזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth
is My footstool; where is the house that ye may build unto
Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 השמים כסאי

במדרש נאמר שה' ברא את הכול לכבודו, וגם את השמים ואת הארץ, כמו
שנאמר: "השמים כסאי".

Shemot Rabbah 17:1 שמות רבה י"ז:א'

... ביום הראשון ברא שמים וארץ, אף הם לכבודו בראם, שנאמר (ישעיה סו, א): כה אמר ה' השמים כסאי. ואומר (תהלים יט, ב):
השמים מספרים כבוד אל. וכן האור שברא לכבודו, הוא דכתיב (שם
קד, ב): עוטה אור כשלמה. מה נברא ביום שני? רקיע לכבודו בראו,
שיעמדו שם המלאכים ויהיו מקלסין אותו, שנאמר (שם קג, א):
הללוהו ברקיע עזו. מה ברא ביום שלישי? דשאים ואילנות, ומצינו
שהדשאים מקלסין להקדוש ברוך הוא, שנאמר (שם סה, יד): יתרועעו
אף ישירו. ומנין אף האילנות? שנאמר (דה"א טז, לג): אז ירגנו עצי ...

You shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood
that is in the basin, and touch the lintel and the two door-
posts with the blood that is in the basin; and you shall not go

פסוקה 21

149 בכל מאדך

”בכל מאדך”: הבחינה הנוכחית של ”מאד”, שמקורה ביחידה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבָתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

150 וגבה מאד

”ויתנשא מאד”: ה”מאד” של העתיד, למעלה מבחינת ”בכל מאדך” של היום.

Isaiah 52:13 ישעיהו נ”ב:י”ג

הִנֵּה יִשְׁכָּל עַבְדִּי יְרוֹם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and
lifted up, and shall be very high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 הערת קה”ת מפנה ל Song of Songs 1 למילים האלה.

Song of Songs 1 שיר השירים א'

פסוקה 22

152 ואכלתם אכול

”ואכלתם אכול ושבוע”. פתיחת המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Joel 2:26 יואל ב:כ”ו

וְאָכַלְתֶּם אֶכּוֹל וְשָׁבַע וְהִלַּלְתֶּם אֶת-שֵׁם ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּכֶם
לְהַפְלִיא וּלְאֲגִיבֹשׁ עַמִּי לְעוֹלָם:

And ye shall eat in plenty and be satisfied, and shall praise
the name of the L-RD your G-d, that hath dealt wondrously
with you; and My people shall never be ashamed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 כי הנני בורא שמים חדשים

”כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה”. הפסוק שהמדרש מפרש.

Isaiah 65:17 ישעיהו ס”ה:י”ז

כִּי-הֲנִי בּוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וָאָרֶץ חֲדָשָׁה וְלֹא תִזְכְּרֶנָּה הָרָאשׁוֹנוֹת וְלֹא
תִּעֲלֶינָה עַל-לֵב:

For, behold, I create new heavens And a new earth; And the
former things shall not be remembered, Nor come into
mind

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

154 כבר הן בוראין מששת ימי בראשית

רב הונא בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי: אפילו ”השמים
החדשים” כבר נבראו בששת ימי בראשית, כמו שנאמר: ”כי כאשר השמים
החדשים”.

Bereshit Rabbah 1:13 בראשית רבה א:י”ג

... רב הונא בשם רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אמר אפילו אותן
שכתוב בהן (ישעיה סה, כב): ”כי הנני בורא שמים חדשים” כבר הן
בוראין מששת ימי בראשית הדא הוא דכתיב (שם סו, כב) ”כי כאשר

out, each from the door of his house, until the morning”
(Exodus 12:22). “You shall take a bunch of hyssop” – that is
what is written: “Everything the L-rd has done is for His
purpose” (Proverbs 16:4). You find that everything that the
... Holy One blessed be He created during the

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

144 השמים כסאי

בית שמאי אומרים שהשמים נבראו תחילה, כמלך שמכין את כסאו ואחר
כך את הדום רגליו: ”השמים כסאי והארץ הדום רגליו”.

Vayikra Rabbah 36:1 ויקרא רבה ל”ו:א'

145 השמים כסאי

המדרש על נשא מביא את הפסוק ”השמים כסאי” בין הפסוקים המלמדים
שהעולם כולו אינו יכול להכיל את כבוד ה', ובכל זאת ה' מבקש דירה לפי
כוחם של ישראל.

Bamidbar Rabbah 12:3 במדבר רבה י”ב:ג'

146 כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני

”כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני”.

השמים והארץ של העתיד, שה' עצמו עושה ומגלים את הפנימיות.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס”ו:כ”ב

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי
נְאֻמִּי ה' כִּן יַעֲמֵד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will
make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your
seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 ואהיה אצלו אמון

”ואהיה אצלו אמון”. פתיחת המאמר על החיצוניות והפנימיות של הרצון
העליון.

Proverbs 8:30 משלי ח:ל'

וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֱמוּן וְאֶהְיֶה שֹׁעֵשׂוּעִים יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי בְּכָל-עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight,
Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 הנה ישכיל עבדי

”הנה ישכיל עבדי ירום ונישא וגבה מאד”. כך נקראת עליית כל העולמות
למדרגת מאד הנעלית לעתיד לבוא.

Isaiah 52:13 ישעיהו נ”ב:י”ג

הִנֵּה יִשְׁכָּל עַבְדִּי יְרוֹם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and
lifted up, and shall be very high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה”ת

ישע”י נב, יג.

158 כי כאשר השמים החדשים

הוהר על Acharei: נשמות הצדיקים, שבאמצעותן יחדש הקב"ה את העולם, שעליהן נאמר: "כי כאשר השמים החדשים".

Zohar, Achrei Mot 37:219-38:228 ספר הוהר, אחרי מות ל"ז:ר"י-ט-ל"ח:ר"כ

We have learnt that a hundred and twenty-five thousand grades of souls of the righteous were decided upon by the Almighty before the world was created, and these are sent into this world in every generation and they fly about the world and are "bound in the bundle of the living", and through them G-d will resurrect the world

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

159 כי כאשר השמים החדשים

הוהר בסוף פרשת ואתחנן מסתיים בתחיית המתים ובפסוק "כי כאשר השמים החדשים... כן יעמדו זרעכם ושמכם".

Zohar, Vaetchanan 31:190-32:198 ספר הוהר, ואתחנן ל"א:ק"צ-ל"ב:קצ"ח

160 והיה אור הלבנה

"והיה אור הלבנה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים". האור העתידי, הקשור לאור הבריאה.

Isaiah 30:26 ישעיהו ל"ב:ו

וְהָיָה אֹרֶה לְלִבְנָה כְּאֹרֶה חֲמָה וְאֹרֶה חֲמָה יִהְיֶה שְׁבַעֲתַיִם כְּאֹרֶה שְׁבַעַת הַיָּמִים בַּיּוֹם תִּבְשֶׁה אֶת־שִׁכְרֵךְ עַמּוֹ וּמַחֲזִיץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא:

Moreover the light of the moon shall be as the light of the sun, And the light of the sun shall be sevenfold, as the light of the seven days, In the day that the L-RD bindeth up the bruise of His people, And healeth the stroke of their wound

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 הערת קה"ת מפנה ל: Leviticus 16:1 למילים האלה.

Leviticus 16:1 ויקרא ט"ז:א

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵיהֶ' וַיָּמָת:

And the L-RD spoke unto Moses, after the death of the two sons of Aaron, when they drew near before the L-RD, and died

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 23

162 כן יעמוד זרעכם ושמכם

"כן יעמדו זרעכם ושמכם". המחצית השנייה של הפסוק, המתפרשת כאן כוריעת המצוות וכבלת עול מלכות שמים.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כֹאֲשֶׁר הָשָׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי נְאֻמ־ה' כֵּן יַעֲמֹד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 היום לעשותם

"אשר אנכי מצווך היום לעשותם". העולם הזה הוא זמן העשייה; השכר

השמים החדשים והארץ החדשה" הארץ חדשה אין כתיב כאן אלא החדשה:

Rabbi Shimon ben Yoḥai taught: From where is it derived that a person should not say [when consecrating an offering]: 'To the L-rd, a burnt offering,' 'To the L-rd, a meal offering,' 'To the L-rd, a peace offering,' but rather: 'A burnt offering to the L-rd,' 'A meal offering to the L-rd,' 'A peace offering to the L-rd'? As the verse states: "An offering to the L-rd" (Leviticus 1:2). A lesson can be derived from this by a fortiori: If, even of one who is about to consecrate some-... thing, the

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

155 כי כאשר השמים החדשים

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני". הוכחת המדרש לכך שהם כבר קיימים.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כֹאֲשֶׁר הָשָׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי נְאֻמ־ה' כֵּן יַעֲמֹד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

156 כי כאשר השמים החדשים

בוהר ב-Bereishis: כאשר כוחות הרע יכרתו, הקב"ה יחדש את העולם, כמו שנאמר: "כי כאשר השמים החדשים".

Zohar, Bereshit 20:228-21:238 ספר הוהר, בראשית כ"א:ר"כ-ח-כ"א:רל"ח

The following is another explanation of the words: "These are the generations of heaven and earth." The expression "these are" here corresponds to the same expression in the text: "these are thy gods, O Israel" (Ex. 32, 4). When these shall be exterminated, it will be as if G-d had made heaven and earth on that day; hence it is written, "on the day that G-d makes heaven and earth". At that time G-d will reveal Himself with the Shekinah and the world will be renewed, as ... it is written

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

157 השמים החדשים

הוהר על Vayikra מדבר על פריחת הצדיקים לאחר "השמים החדשים והארץ החדשה".

Zohar, Vayikra 35:257-37:268 ספר הוהר, ויקרא ל"ה:רנ"ז-ל"ז:רס"ח

The first 34 lines of the Hebrew text are untranslated as explained in the Translator's note on Page 15b.R. Abba was once sitting before R. Simeon, when R. Eleazar entered. R. Simeon thereupon quoted the verse: "The righteous shall flourish like the palm tree, etc." (Ps. 92, 12). 'The palm', he said, 'is the slowest of all trees to mature, taking seventy years. The reason why the righteous is compared here to the palm tree is one which the Companions are reluctant to re-... veal, although it is indicated by the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

מתגלה לאחר מכן.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

164 בד"ה הבאים ישרש

"הבאים ישרש יעקב" מעלה את השאלה מדוע יעקב קשור ל"בריאה" וישראל ל"יצירה", ופותח בירידת הנשמה לעולם הזה לשם "היום לעשותם" — המצוות שהוזהר מכנה לבושים. המאמר מובא כאן כמקור לדימוי הזריעה והצמיחה.

הערת קה"ת

תו"א נג, ג.

165 הבאים ישרש

"כימים הבאים יכה שורש יעקב". פתיחת מאמר העוסק בזריעת המצוות ובצמיחתן.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו

הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב יִצְיָץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּא וּפְנִי־תֵבֶל תִּנְוָכָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 ובד"ה כי תבואו

המאמר "כי תבואו אל הארץ" מסביר כיצד התורה, אף שהיא מלובשת בעניינים גשמיים, נעשית מזון לנשמה ונבלעת בה כפי שהלחם נבלע בגוף ("ילכו לחמו בלחמם"). המאמר מובא כאן כמקור לזריעה ולצמיחה.

הערת קה"ת

לעיל בהרמ"ב, ב. וראה באוה"ת שמות ע' פז.

167 כי תבואו אל הארץ

"כי תבואו אל הארץ... ושבחה הארץ". פתיחת מאמר העוסק באותו נושא.

Leviticus 25:2 ויקרא כ"ה:ב

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַיהוָה

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land which I give you, then shall the land keep a sabbath unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 ובד"ה ששים המה

המאמר "ששים המה מלכות" פותח בדרשת חז"ל על הפסוק — ששים המסכות, הברייתות וההלכות — ובפירוש "יונתי תמתי" על כנסת ישראל, ומסיק מכך שנשמות ישראל עומדות למעלה מן התורה. המאמר מפנה את הקורא לעיונו בנושא הזריעה.

הערת קה"ת

לעיל לה, ב.

169 ששים המה מלכות

"ששים המה מלכות". פתיחת מאמר המפתח גם הוא את דימוי הזריעה.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו':ח

שָׁשִׁים הֵמָּה מַלְכוֹת וְשָׁמָנִים פִּילָגְשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

170 חלה וגם ילדה ציון

"כי חלה גם ילדה ציון את בניה". אותו תהליך מתואר כהיריון ולידה.

Isaiah 66:8 ישעיהו ס"ו:ח

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בַּיּוֹם אֶחָד אִם־יִלְד־גּוֹי פֶּעַם אַחַת כִּי־תֵחַלָּה גַם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֶיהָ:

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סו, ח.

פסקה 24

171 ואמר ביום ההוא הנה אלקינו

"ויאמר ביום ההוא: הנה אלקינו זה, קיוונו לו". את "קיוונו" קוראים "כיקווים" — קווים הנמשכים על ידי המצוות.

Isaiah 25:9 ישעיהו כ"ה:ט

וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וַיּוֹשִׁיעֵנוּ זֶה הִי קִוִּינוּ לוֹ נִגְלָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ:

And it shall be said in that day: 'Lo, this is our G-d, For whom we waited, that He might save us; This is the L-RD, for whom we waited, We will be glad and rejoice in His salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כה, ט.

172 דהיינו שעשינו בחיי קוין

שם רצה קורח להקדים את הגבורות כבר עתה, כ"טלית שכולה תכלית" שאינה זקוקה לפתילים, שהם "המשכיות" של חסד. אולם סדר זה שייר לעתיד, ואילו הזמן הזה הוא "היום לעשותם". ההפניה מובאת בהקשר ל"קווים והמשכיות" הנעשים עתה על ידי המצוות.

הערת קה"ת

ראה לעיל קרח נה, א. תו"א סג, ד.

173 היום לעשותם

"היום לעשותם". זהו זמן הזריעה, לפני שהשכר מתגלה.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And David got him a name when he returned from smiting
the Arameans in the Valley of Salt, even eighteen thousand
.men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"ב ח, יג.

181 שמתחלה יקבל עליו עומ"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות פ"ב, מ"ב.

182 שמתחלה יקבל עליו עומ"ש ואח"כ יקבל עליו עול מצות

רבי יהושע בן קרחה: "שמע" קודם ל"והיה אם שמוע", כדי שיקבל תחילה
את עול מלכות שמים ואחר כך את עול המצוות.

Mishnah Berakhot 2:2 משנה ברכות ב' ב'

אלו הן בין הפרקים, בין ברכה ראשונה לשנייה, בין שניה לשמע, ובין
שמע ליהיה אם שמוע, בין והיה אם שמוע לויאמר, בין ויאמר לאמת
ויציב. רבי יהודה אומר, בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. אומר רבי
יהושע בן קרחה, למה קדמה שמע ליהיה אם שמוע, אלא כדי שיקבל
עליו על מלכות שמים תחלה, ואחר כך יקבל עליו על מצוות. והיה אם
שמע לויאמר, שוהיה אם שמוע נהג ביום ובלילה, ויאמר אינו נהג
אלא ביום:

These are the breaks between the sections: between the first
blessing and the second, between the second and "Shema,"
between "Shema" and "And it shall come to pass if you lis-
ten" between "And it shall come to pass if you listen" and
"And the L-rd said" and between "And the L-rd said" and
"Emet veYatziv" (true and firm). Rabbi Judah says: between
"And the L-rd said" and "Emet veYatziv" one should not in-
terrupt. Rabbi Joshua ben Korhah said: Why was the section
... of "Shema" placed before that of "And it

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

183 הבאים ישרש

"בימים הבאים יכה יעקב שורש". פתיחת המאמר שהטקסט מצטט, העוסק
בזריעה ובצמיחה.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז ו'

הבאים ישרש יעקב יציי ופרח ישראל ומלאו פנייתכל תנוכה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom
and bud; And the face of the world shall be filled with
.fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 פסקה

184 השמים כסאי והארץ הדום רגלי

"השמים הם כסאי והארץ הדום רגלי". השמים והארץ של העבודה
הנוכחית.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו א'

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנולי
ואיזה מקום מגורתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth
is My footstool; where is the house that ye may build unto

174 אותותינו לא ראינו

"אותותינו לא ראינו". השפעת המצוות נסתרת כעת.

Psalms 74:9 תהילים ע"ד ט'

אותותינו לא ראינו איך עוד נביא ולא אתנו ידע עדמה:

We see not our signs; There is no more any prophet; Neither
.is there among us any that knoweth how long

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 זה ה' אשר קוינו לו

המדרש מציב את שירת הים מול הזמן העתיד לבוא, שבו ישראל יאמרו
"זה" פעמיים, כמו בפסוק "הנה אלקינו זה... זה הוי".

Shemot Rabbah 23:15 שמות רבה כ"ג ט"ו

176 ס"פ כ"ג

מלבד המדרש, ההערה מפנה לקטע מוקדם יותר בלקוטי תורה, פרשת צו,
לדיון קשור.

הערת קה"ת

וע"ל בפ' צו (יב, סע"ד). [כ].

177 אור ורוע לצדיק

"אור ורוע לצדיק". אצל הצדיק האור כבר נזרע.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז י"א

אור ורע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright
.in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צז, יא.

178 אשריכם זורעי על כל מים

"אשריכם זורעי על כל מים". בעלי התשובה הם הזורעים כעת. בהערה של
קה"ת מצוינים הפרק והפסוק: 32:2.

Isaiah 32:20 ישעיהו ל"ב כ'

אשריכם זרעי על כל מים משלחי רגליהשור ותחמור:

Happy are ye that sow beside all waters, That send forth
.freely the feet of the ox and the ass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה לב, ב.

179 כן יעמוד זרעכם

"כן יעמוד זרעכם ושמכם". זו הבטחת הנביא למי שזורעים כעת.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו כ"ב

כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני
נאם ה' כן יעמוד זרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will
make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your
.seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 ויעש דוד שם

"ויעש דוד שם". את "שם" דורשים כקבלת עול מלכות שמים.

II Samuel 8:13 שמואל ב ח' י"ג

ויעש דוד שם בשבו מהכותו את ארם בגיאמלח שמונה עשר אלף:

פסוקה 27

190 עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה

"ארץ אשר הו' אלקיך דורש אותה; תמיד עיני הו' אלקיך בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה". באיגרת הקודש נדרש הפסוק על אור חדש המאיר בכל ראש השנה.

Deuteronomy 11:12 דברים י"א:י"ב

אַרְץ אֲשֶׁר־Havayah אֱלֹקֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי Havayah אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מֵרִשִּׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:

a land which the L-RD thy G-d careth for; the eyes of the L-RD thy G-d are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 באגה"ק . . לארץ העליונה

באיגרת הקודש, סימן י"ד, מוסבר שבכל שנה מאיר לארץ העליונה אור חדש ונעלה יותר מחכמה עילאה, ואילו אור השנה הקודמת מסתלק למקורו בערב ראש השנה. בהערה מצוין שבנוסח המודפס שם כתוב "לארץ עליונה", בלי ה"א הידיעה המופיעה כאן.

הערת קה"ת

כ"ה גם בליקוט פ"י לאגה"ק — חיסריק בשינוי נוסחאות. אבל באגה"ק נדפס: עליונה.

192 דוגמת יחוד חו"ב שבק"ש

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה לעיל נצבים מז, א בשם פע"ח שער הק"ש פ"ה.

193 וידעת היום

"וידעת היום והשבות אל לבבך כי הו' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת". השמים והארץ של הנשמה.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהַשְׁבוֹתָ אֶל־לִבְּךָ כִּי הוּא הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

194 כי לא אדם הוא

"כי לא אדם הוא להינחם". יש לקרוא זאת כרומז למדרגה שמעל "אדם" — אריך אנפין, שממנה מתחדשת נשמת אדם.

I Samuel 15:29 שמואל א ט"ו:כ"ט

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם:

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is 'not a man, that He should repent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

?Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

185 זרעכם ושמכם

"כן יעמוד זרעכם ושמכם", כמו השמים החדשים והארץ החדשה ש"עומדים לפני".

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻמִּי ה' כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 26

186 יום תרועה יהיה לכם

"יהיה לכם יום תרועה". ראש השנה.

Numbers 29:1 במדבר כ"ט:א

וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כְּלִי־מִלְאָכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

And in the seventh month, on the first day of the month, ye shall have a holy convocation: ye shall do no manner of servile work; it is a day of blowing the horn unto you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 ועשיתם עולה

"ועשיתם עולה". המדרש דורש זאת במשמעות של "נעשיתם" מחדש.

Numbers 29:2 במדבר כ"ט:ב

וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לַרִּיחַ גִּיחַח לֵה' פֶּרֶךְ־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כֶּבֶשִׂים בְּנִי־שָׁנָה שְׁבָעָה תְּמִימִם:

And ye shall prepare a burnt-offering for a sweet savour unto the L-RD: one young bullock, one ram, seven he-lambs ;of the first year without blemish

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

188 כאלו היום נעשיתם לפני

"כאלו היום נעשיתם לפני", כאילו היום בראתי אתכם בריאה חדשה", כפי שנאמר: "כי כאשר השמים החדשים".

Vayikra Rabbah 29:12 ויקרא רבה כ"ט:י"ב

189 כי כאשר השמים החדשים

"כי כאשר השמים החדשים". הוכחת המדרש לכך שבראש השנה מתרחשת בריאה חדשה.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻמִּי ה' כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 יום תרועה

י"ום תרועה". התרועה היא רצוא ושוב בזה אחר זה, במהירות.

Numbers 29:1 במדבר כ"ט:א

וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כְּלִי־מִלְאָכֶת עֲבֹדָה
לא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:

And in the seventh month, on the first day of the month, ye shall have a holy convocation: ye shall do no manner of servile work; it is a day of blowing the horn unto you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

196 ועשיתם עולה

י"ועשיתם עולה". הדבר קשור להתחדשות של ראש השנה.

Numbers 29:2 במדבר כ"ט:ב

וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה לַרִּיחַ נִיחַח לַה' פֶּרֶךְ־בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
שְׁבָעָה תְּמִימִם:

And ye shall prepare a burnt-offering for a sweet savour unto the L-RD: one young bullock, one ram, seven he-lambs of the first year without blemish

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

197 בקשו פני

י"בקשו פניי". עשרת ימי תשובה, שבהם הקשר הוא פנים אל פנים.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לֹךְ אָמַר לִבִּי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת־פָּנֶיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 אחרי הוי ילכו

י"אחרי הוי ילכו, כאריה ישאג". במשך כל השנה, הקשר הוא מאחור.

Hosea 11:10 הושע י"א:י

אַחֲרֵי ה' יֵלְכוּ כְּאֶרֶיָּה יִשְׁאָג כִּי־הוּא יִשְׁאָג וַיִּחַרְדּוּ בָנִים מִיָּם:

They shall walk after the L-RD, Who shall roar like a lion; For He shall roar, And the children shall come trembling from the west

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 29

199 לב לדעת ועינים לראות

י"אך הוי לא נתן לכם לב לדעת ועיניים לראות ואוזניים לשמוע עד היום הזה". פתיחת המאמר שהטקסט מצטט בראש השנה.

Deuteronomy 29:3 דברים כ"ט:ג

וְלֹא־נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרְאוֹת וְאֹזְנִים לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

but the L-RD hath not given you a heart to know, and eyes to see, and ears to hear, unto this day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

200 מלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

ההערה מונה מקומות נוספים בלקוטי תורה שבהם נדונה האמירה שהמשיח יביא את הצדיקים לתשובה. היא מוסיפה שבקטע שבשיר השירים נאמר

י"עתיד משיחא", ואילו כאן נאמר "מלכא משיחא", ושלא נמצא מקור לאף אחד משני הנוסחים.

Zohar III, 153b זח"ג קנג, ב

הערת קה"ת

ע' זח"ג קנג, ב. וע"ל דרושי לר"ה (נח, ד). ובהאזינו (עה, סע"ב). ובשה"ש (מה, א). ובשמ"ע (צב, ב). והלי אדמו"ר בשה"ש "עתיד משיחא" או כמ"ש כאן "מלכא משיחא" זאת ל"מ. [כ].

201 לאתבא צדיקא בתיובתא

י"בוהר מדובר על השליחות "להחזיר את הצדיקים בתשובה". הערת קה"ת מצטטת זאת, ומעירה שלא מצאה את הנוסח המדויק המצוטט כאן.

Zohar, Beha'alotcha 15:87-16:94 ספר הוהר, בהעלותך ט"ו:פ"ז-ט"ז:צ"ד

פסוקה 30

202 וגבה מאד

י"והיה רם מאוד". ה"מאוד" העתידי, שיתגלה באמצעות המשיח.

Isaiah 52:13 ישעיהו נ"ב:י"ג

הִנֵּה יִשְׁכָּלַע עַבְדִּי יְרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד:

Behold, My servant shall prosper, He shall be exalted and lifted up, and shall be very high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 במזמור בהיותו במדבר יהודה

י"המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בתילים ס"י סג.

204 בהיותו במדבר יהודה

י"מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה". המזמור שבו הוא צמא לה.

Psalms 63:1 תהילים ס"ג:א

מִזְמוֹר לְדָוִד בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִדְבַּר יְהוּדָה:

A Psalm of David, when he was in the wilderness of Judah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

205 כן בקדש חזיתך

י"כן בקודש חזיתך". דוד מבקש שגם בקודש תהיה צימאונו של המדבר.

Psalms 63:3 תהילים ס"ג:ג

כֵּן בִּקְדֹשׁ חַזִּיתֶךָ לְרְאוֹת עֲזָךְ וּכְבוֹדְךָ:

So have I looked for Thee in the sanctuary, To see Thy power and Thy glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סג, ג.

206 את פניך ה' אבקש

י"את פניך הוי" אבקש". התשובה של עשרת ימי תשובה, המבקשת את "פניו" של ה'.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לֹךְ אָמַר לִבִּי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת־פָּנֶיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים כז, ח.

207 עשר עמקים

ספר יצירה מונה את עומקי עשר הספירות: "עומק ראשית ועומק אחרית..." גיליון בעשרת ימי תשובה הוא הספירות כפי שהן נסתרות במקורן.

Sefer Yetzirah 1:5 ספר יצירה א'ה'

עשר ספירות בלי מה מדתן עשר שאין להם סוף עומק ראשית ועומק אחרית עומק טוב ועומק רע עומק רום ועומק תחת עומק מזרח ועומק מערב עומק צפון ועומק דרום אדון יחיד אל מלך נאמן מושל בכולם ממעון קדשו ועד עדי עד:

The decade out of nothing has the following ten infinitudes :
1) The beginning infinite; 2) The end infinite; 3) The good infinite; 4) The evil infinite; 5) The height infinite; 6) The depth infinite; 7) The East infinite; 8) The West infinite; 9) The North infinite; 10) The South infinite, and the only L-rd G-d, the faithful King, rules over all from His holy habitation .for ever and ever

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

208 שמאלו תחת לראשי

"שמאלו תחת לראשי". הצד השמאלי, יצחק, שהוא בחינת ראש השנה.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב'ו'

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me .brace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

209 חשף ה' את זרוע קדשו

"חשף הוי' את זרוע קדשו לעיני כל הגויים". הפסוק שעליו מבסס הזוהר את הקשר בין ראש השנה ליצחק.

Isaiah 52:10 ישעיהו נ"ב:

חֲשַׁף הָוָיָה אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ כָל־אֲפִסִּי־אֲרָץ אֶת־יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:

The L-RD hath made bare His holy arm In the eyes of all the nations; And all the ends of the earth shall see The salvation .of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

210 חשף ה' את זרוע קדשו

הזוהר על פינחס, על "הוי' חשף את זרוע קדשו", מובא בהקשר של ראש השנה כבחינת יצחק.

Zohar, Pinchas 7:26-9:34 ספר הזוהר, פנחס ז':כ"ו-ט':ל"ד

211 כי כארץ תוציא צמחה

"כי כאשר הארץ מוציאה את צמחה... כך יצמיח ה' הוי' צדקה ותהילה". הפסוק נקרא כאן על ראש השנה ויום הכיפורים, שבהם מצוות השנה מצמיחות את יכולן.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:י"א

כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וְכִגְנָה זְרוּעֶיהָ תִצְמִיחַ כִּן אֲדֹנָי ה' יִצְמִיחַ צִדְקָה וְתִהְיֶה נִגְדַּת כָּל־הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth .before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

212 כי כאשר השמים החדשים

"כי כאשר השמים החדשים... כך יעמוד זרעכם". הפסוק שהמאמר ביקש לבאר, ונקרא כעת על צמיחת הזרע שנורע באמצעות המצוות.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻמ־ה' כֹּן יַעֲמֹד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your .seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

213 דרשו ה' בהמצאו

"דרשו הוי' בהמצאו". נקרא על עשרת ימי תשובה.

Isaiah 55:6 ישעיהו נ"ה:ו'

דְּרְשׁוּ ה' בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֵהוּ בְּהִיטּוֹ קְרוֹב:

Seek ye the L-RD while He may be found, Call ye upon Him ;while He is near

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נה, ו.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/41/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/41/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק